

LUND UNIVERSITY

Ung i Skromberga och Ekeby under förra seklet

Berättelser om uppväxt och ungdomstid på 1930-60-talen

Berggren, Lars; Wallengren, Hans

2011

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

Link to publication

Citation for published version (APA):
Berggren, L., & Wallengren, H. (Red.) (2011). *Ung i Skromberga och Ekeby under förra seklet: Berättelser om uppväxt och ungdomstid på 1930-60-talen*. (Skrifter från Centrum för arbetarhistoria; Vol. 5). Centrum för Arbetarhistoria.

Total number of authors:
2

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

UNG I SKROMBERGA OCH EKEBY UNDER FÖRRA SEKLET

Berättelser om uppväxt och ungdomstid på 1930–60-talen

Lars Berggren &
Hans Wallengren (red)

Skrifter från Centrum för Arbetarhistoria 5

UNG I SKROMBERGA OCH EKEBY UNDER FÖRRA SEKLET

Berättelser om uppväxt och ungdomstid på 1930–60-talen

Lars Berggren &
Hans Wallengren (red)

Centrum för Arbetarhistoria

© Författarna och Centrum för Arbetarhistoria 2011
Skrifter från Centrum för Arbetarhistoria 5

Tidigare utgivningar i serien Skrifter från Centrum för Arbetarhistoria:

1. Victor Lundberg (red), *Arbetarhistoria i brytningstid – Landskrona i maj 2005*, Landskrona 2007
2. Emma Hilborn, *De förrådda kämparna. Gemenskap och identitetsskapande inom den ungsocialistiska rörelsen i Skåne 1903-1917,* Landskrona 2008
3. Magnus Olofsson (red), *Arbetarhistoria idag. Rapport från arbetarhistorikermötet i Landskrona i maj 2007,* Landskrona 2009
4. Magnus Olofsson (red), *Konflikt och samförstånd. Texter från arbetarhistorikermötet i Landskrona i maj 2009*, Landskrona 2011

GRAFISK FORM: Fredrik Björk/ **Big Bad Books**
TRYCK: Holmbergs, Malmö 2011
OMSLAGSBILD från vänster: Kerstin Nilsson, Lisbeth Johansson, Åke Jakobsson, Ingalill Bendroth, Rose-Marie Kulle.

ISSN:1654-2908

ISBN 13: 978-91-979661-1-5

BESTÄLLNINGSADRESS:
Centrum för Arbetarhistoria
Eriksgatan 66
261 22 Landskrona

INTERNETBESTÄLLNING:
www.arbetarhistoria.org

Innehåll

Lars Berggren & Hans Wallengren:
Inledning – en cirkel i Gruvhusen 5

Skola

Birgitta Alexanderson:
Skolminnen 10

Siri Sjögren:
Minnen från Ekeby småskola 28

Marianne Lundgren:
Skolåren 1950–1958 i Bjuvs skolor 30

Sven Lundgren:
Mina år i 50-talets folkskola 33

Ann-Margret Wendt:
Mina första skolår 46

Arbete

Birgitta Alexanderson:
Första arbetet 54

Marianne Lundgren:
Mina arbetsplatser 61

Sven Lundgren:
Arbetsplatser genom livet 63

Siri Sjögren:
Med finska krigsbarn i Tågarp 75

Kerstin Persson:
Sommararbete 1959 77

Fritid, semester och blandat

Birgitta Alexanderson:
Så minns jag mitt 50- och 60-tal i Ekeby 82

Birgitta Alexanderson:
På tältsemester i Vejbystrand 109

Jan Erik Hedin:
Min uppväxt som bagarbarn under 40- till 70-talet 112

Marianne Lundgren:
Min livsresa från Benarp via Bjuv till Ekeby 118

Sven Lundgren:
Femtiotalets sorglösa Skromberga/Ekeby 125

Kjell Johansson:
Minnen från Magnarpskolonin 142

Kerstin Persson:
Semester på Gran Canaria 145

Siri Sjögren:
I Ekeby kyrkliga ungdomskrets på 1930-talet 148

Inledning – en cirkel i Gruvhusen

Lars Berggren & Hans Wallengren

För några år sedan kontaktade Skromberga Akademi forskarna på Centrum för Arbetarhistoria (CfA) i Landskrona. Detta blev startskottet för ett nära samarbete som bland annat har resulterat i denna bok. Den innehåller berättelser om hur det var att växa upp och vara ung i ett brukssamhälle i det skånska gruvdistriktet. Cirkeln har bestått av en entusiastisk grupp människor med rötter i Skromberga-Ekeby och har haft sina möten i de gamla arbetarbostäderna – Gruvhusen – som ligger på Gruvgatan och som bland annat innehåller de fysiska lämningarna efter arbetarnas första samlingssal från tiden kring förra sekelskiftet. Under hela den tid som avhandlas i berättelserna präglades samhället av verksamheten på Höganäsbolagets rör- och klinkerfabrik i Skromberga. Traditionerna från gruvdriftens och fabrikens dagar har därtill också betytt mycket för identiteten på orten.

Gruvdriften i Skromberga inleddes 1875 på initiativ av ägaren till Skromberga gård efter det att ett kollager upptäcktes i närheten av gården. Redan året därpå bröts 262 hektoliter stenkol varje dag. Ett gruvsamhälle byggdes upp med arbetarbostäder och andra hus. Det första schaktet fick namnet Carl I, men kolflötsen låg inte så djupt. Efter ett par år upptäcktes dock ytterligare en flöts som låg djupare. När ett nytt schakt avsänktes mot slutet av 1870-talet hade driften bytt ägare ett par gånger, men någon stabilitet inträdde inte förrän Aktiebolaget Skromberga Stenkolsgrufva grundades 1881. Ett par år senare bröts kol och lera från tre schakt vid namn Carl I, Carl II och Kristina. Så småningom sänktes också schakten Sjöcrona, Konsul och Försvaret. Det nya bolaget byggde ut infrastrukturen kring gruvan. Fler arbetarbostäder byggdes, och en bredspårig järnväg anlades fram till Ekeby station som låg ett par kilometer bort. Under denna tid fanns det tre avnämare för stenkolen: dels Statens Järnvägar, dels de nordskånska sockerbruken, dels befolkningen i regionen. Däremot dröjde det några år innan lera bröts i någon större omfattning. Skromberga Stenkols- och Lerindustriaktiebolag grundades 1886 i syfte att bryta lera för industriell

tillverkning av klinker och kloakrör. Verksamheten byggdes ut under de följande decennierna med flera olika fabriksanläggningar. Skromberga gård köptes av bolaget 1892.[1]

I början av 1910-talet fanns det 715 arbetare i Skromberga Stenkols- och Lerindustriaktiebolag, som sedan 1904 ägdes av Höganäs- Billesholms Aktiebolag. En majoritet av dessa, 448 arbetare, var verksamma inom fabriksdriften. Det var alltså endast 267 som arbetade med gruvbrytning. Redan då var det brytningen av lera och de produkter som tillverkades av den som var den viktigaste. Detta betydde emellertid inte att kolbrytningen var betydelselös.[2]

Gruv- och fabriksarbetarna bildade en arbetarförening 1899. Denna fick strax allt mer karaktär av fackförening och anslöt sig därför till Svenska Grof- och Fabriksarbetareförbundet redan 1903 – 1904. Ett skäl till att föreningen till en början inte kallade sig fackförening var sannolikt att det i arbetarnas anställningskontrakt skrevs in att de inte fick tillhöra någon facklig organisation. Ett villkor för att föreningen skulle bli medlem i Grov- och Fabriks var därför också att arbetarna sade upp dessa delar av kontrakten. I mars 1904 meddelades att 584 arbetare hade gjort detta.[3]

Förbudet för arbetarna att tillhöra en fackförening ingick i en patriarkal strategi från bolagets sida. I en sådan ingick också att bygga upp en infrastruktur, som omfattade även andra sidor av livet än själva arbetet och produktionen. Skromberga och Ekeby fick på så sätt flera av de kännetecken som brukar karakterisera patriarkala bruksmiljöer. Ett viktigt inslag i sådana är bostäder som ägdes av bruket och som beboddes av arbetarna och deras familjer. Under 1900-talets första decennium fanns det 16 sådana hus. De flesta låg samlade i ett par rader, men det fanns också fyra hus som byggts tidigare och som låg nära Skromberga gård.[4] De hus som byggdes vid Gruvgatan kallas fortfarande för Gruvhusen. På 1940-talet friköptes dessa av de arbetare som bodde där.[5] I en patriarkal bruksmiljö ingick också att bruket ägde och organiserade olika sociala inrättningar, affär, läkarvård etc. I Skromberga fanns det ett epidemisjukhus, en brukshandel och ett

1 Edvard Erdmann, *De skånska stenkolsfälten och deras tillgodogörande.* Sveriges geologiska undersökning, Stockholm 1911 – 1915, s. 109 ff.

2 Edvard Erdmann, *De skånska stenkolsfälten och deras tillgodogörande. Sveriges geologiska undersökning*, Stockholm 1911 – 1915, s. 113 ff.

3 Protokoll 11/5 1899, 24/1 1904, 29/3 1904, Fabriks avd. 29, Skromberga, Arbetarrörelsens arkiv i Landskrona.

4 Edvard Erdmann, *De skånska stenkolsfälten och deras tillgodogörande. Sveriges geologiska undersökning*, Stockholm 1911 – 1915, s. 110 ff.

5 Helene Stalin Åkesson, *Skromberga – en kulturmiljö att använda.* Rapport 2009:44, Regionmuseet i Kristianstad, s. 7.

badhus. Såväl sjukhuset som handelsboden tillkom på initiativ av bolaget kring sekelskiftet 1900.[6]

I ett samhälle av Ekeby-Skrombergas karaktär var det dock inte enbart bruket som var initiativtagare till olika institutioner och inrättningar. Det förekom en omfattande verksamhet bland arbetarna och deras organisationer. Dessa kämpade till exempel för en köttkontroll och bildade en byggnadsförening, ett bibliotek och en bageriförening.[7] På så sätt byggdes ett vad man inom forskningen brukar kalla civilt samhälle genom en organiserad verksamhet underifrån. Ett exempel på ett folkligt engagemang är badhuset som byggdes 1920 av Skrombergaverken efter det att socialdemokratiska kvinnoklubben engagerat sig i frågan.[8]

Det folkliga engagemanget kan också illustreras genom tillkomsten av Folkets Hus. Till en början samlades arbetarna i en lokal i de så kallade Gruvhusen, det vill säga arbetarbostäderna en bit från bruket. Ett riktigt Folkets Hus fick inte byggas på brukssamhällets område, utan måste uppföras på en tomt en bit utanför samhället. Även anslagstavlor sattes upp på ”fri mark”, det vill säga på mark som inte kontrollerades av bruket.[9]

Under den tidsperiod då bokens berättelser utspelas, det vill säga decennierna kring mitten av 1900-talet, hade Ekeby med Skromberga runt 3000 invånare. Vid bostadsräkningen 1960 fanns 1092 bostadslägenheter varav hela 869 i enfamiljshus, 78 i tvåfamiljshus och endast 90 i flerfamiljshus. Den vanligaste lägenhetsstorleken var tre rum och kök (494 st.), följd av två rum och kök (393 st.) och fyra rum och kök (200 st.). Endast 36 av lägenheterna var ettor. Standarden i övrigt låg något under genomsnittet för övriga landsortskommuner i dåvarande Malmöhus län och väsentligt under genomsnittet för hela länet. Nästan alla lägenheter (95%) hade någon form av avlopp. Något färre (77%) hade indraget vatten, men nästan hälften (48%) saknade centraluppvärmning, 64% hade inget wc och hela 73% saknade bad- eller duschrum.

Fabriken lades ned 2008, men har på olika sätt dokumenterats och en del utrustning har räddats. I detta arbete har Skromberga Akademi haft en viktig roll. Föreningen bildades för några år sedan med syftet att försöka bevara minnet av brukssamhället och dess artefakter. För att tillmötesgå det

6 Helene Stalin Åkesson, *Skromberga – en kulturmiljö att använda.* Rapport 2009:44, Regionmuseet i Kristianstad, s. 10 f.

7 Protokoll 1899–1904, Fabriks avd. 29, Skromberga, Arbetarrörelsens arkiv i Landskrona.

8 Helene Stalin Åkesson, *Skromberga – en kulturmiljö att använda.* Rapport 2009:44, Regionmuseet i Kristianstad, s. 25.

9 Protokoll 13/11 1904, Fabriks avd. 29, Skromberga, Arbetarrörelsens arkiv i Landskrona.

ökande intresset för industrisamhället och dess miljöer har man tillsammans med Regionmuseet också författat texter till skyltar som skall sättas upp på olika ställen i samhället för att informera om platserna. Att Skromberga är en intressant kulturmiljö framgår också av de inventeringar som gjorts av Regionmuseet i Kristianstad under ledning av Helene Stalin Åkesson.[10]

Vi vill tacka alla entusiasterna i Skromberga Akademi, som under ledning av Ann-Margret Wendt och Staffan Nilsson starkt bidragit till att öka våra kunskaper om gruv- och bruksmiljöer i nordvästra Skåne och som skrivit texterna i boken. Vi vill också tacka historikerna Victor Lundberg och Magnus Olofsson, som för CfA:s räkning varit aktiva i cirkelarbetet. Cirkeln har bland annat drivits med anslag från ABF. Tack riktas även till Johannes och Gulli Blidfors stiftelse samt till kulturnämnden i Bjuvs kommun som möjliggjort tryckningen av denna bok. Ett tack också till Fredrik Björk och Big Bad Books i Malmö som stått för den grafiska utformningen.

10 Helene Stalin Åkesson, *Skromberga skyltprogram – att sätta in ett byggnadsminne i sitt sammanhang*. Rapport 2010:67, Regionmuseet i Kristianstad.

SKOLA

Skolminnen

Birgitta Alexanderson

> Vår skolsal är i Skromberga Centralskola. Salen är den största i Centralskolan. Genom sju stora fönster kommer det in mycket ljus. I varje fönster hänger två gula gardiner. Mörka dagar tänder vi lamporna i taket. I varje hörn står ett värmeelement. I skåpen vid ena väggen har läraren böcker och annan materiel. Läraren sitter vid katedern och vi i våra fina bänkar. Det är roligt att gå i skolan och jag trivs bra.
>
> (Citat från en av mina skoluppsatser i klass fyra, år 1953)

Ja, så såg min skolsal ut från tredje till sjunde klass i Skromberga Centralskola. Fönstren i skolsalen var vitmålade, en del frostade nertill. Jag tror det var för att vi inte skulle distraheras av något utanför. Överst var vanligt fönsterglas, så man kunde följa molnen och försjunka i sina tankar ändå.

SKOLBYGGNADERNA

Byggnaderna är sedan länge rivna. De låg strax intill Gruvhusen i Skromberga, där numera bostäderna på Skolgatan ligger. Storskolan, som omfattade tredje till sjunde klasserna, låg i en större byggnad i rött tegel som var sammanbyggd med en bostadsdel där rektorn, eller överläraren som man sade, bodde med sin familj. Denna bostadsdel vette ut mot skolgården åt väster och in emot en stor trädgård åt öster. I denna byggnad fanns ännu en lärarbostad och där bodde lärare Håkan Hamgård med familj. Han lär ha varit i omkring 35-årsåldern när han kom till Ekeby, troligen i början av 50-talet. Rektorn, en omtyckt, rättvis och bra lärare, var min ordinarie lärare från tredje till sjunde klass. Han hette Allan Knutsson och var lant-

brukarson från Ekeby. Vi hade olika lärare i vissa ämnen, som jag kommer att nämna om längre fram i texten.

Första och andra klass gick jag i Centralskolans småskola. Den låg, tillsammans med gymnastiksalen och mellanskolan, i en mindre vinkelbyggnad i gulgrå tegel, bara ett litet stenkast från storskolan. I själva vinkeln, som låg ut emot skolgården, fanns en bred, nästan trekantig veranda. Därifrån ledde en gemensam dörr till småskolan och gymnastiksalen och en dörr till mellanskolan. I mitten av verandan, mellan dessa båda skolsalar, fanns ingång till den lilla lärarinnebostaden på andra våningen. Där bodde min småskolefröken, Martha Holmkvist, som även blev min slöjdlärarinna. Hon var från Ekeby.

I lägenheten intill bodde byns barnmorska, Signe Holmkvist. I ett ”gatt” mellan de båda skolbyggnaderna fanns en ”öppen” källarnedgång i anslutning till ett stort, platt tak i markhöjd. Det var nedgången till ett skyddsrum, där det var lågt, trångt och mörkt. Tidningsbuntar, som vi ungar hade samlat ihop under pappersinsamlingar, låg överallt i stora travar där. Skolans värmeledningspanna fanns också i skyddsrummet… Det var vaktmästaren, ”gamle farbror Johansson Västgöte”, som stod för eldningen. Han var en snäll, vithårig gammal (tyckte jag) man, med tjock, vit mustasch. Han brukade vara klädd i vegamössa, murarskjorta, mörk rock, blåbyxor och svarta trätofflor. Det var roligt att prata och skoja med honom och han gav sig alltid tid med oss. Mitt emot skolbyggnaderna, med skolgården emellan fanns ännu en byggnad i rött tegel. Där låg pojkarnas slöjdsal och våra utedass. Mitt på skolgården stod en flaggstång och runt skolgården var det ett stängsel. Alldeles i anslutning till skolområdet fanns ett torg. På torget fanns en liten kiosk. I kiosken satt Magne, en inte så liten medelålders man, som rökte samtidigt som han sålde ispinnar, godis, cigaretter och tidningar. Dit fick vi inte gå. En lekplats med karusell, klätterställning och gungor fanns mellan torget och trädgården till lärarbostäderna. Dit fick vi inte heller gå. Man fick aldrig gå utanför skolgården.

MINA TVÅ FÖRSTA SKOLÅR

Den 24 augusti 1949 började jag i första klass. Min lärarinna i första och andra klass var, som nämnts, Martha Holmkvist, en medelålders kvinna, med mörklockigt hår uppsatt i en knut i nacken. Hon var oerhört noggrann, mycket ren och prydlig och hade ord om sig att vara sträng. Fröken Holmkvist undervisade både första och andra klass samtidigt (B-skola). Vi var cirka 25-27 elever under mina två första skolår.

Mitt första skolår, vårterminen 1950. Fröken Martha Holmqvist med Centralskolans första och andra klass. Övre raden från vänster kikar jag fram som nummer sju, och andraklassaren Ann-Margret Wendt som nummer tio, i samma rad.

Första skoldagen följde mamma mig till skolan liksom de flesta andra mödrar också gjorde. De stod uppradade utmed väggarna i skolsalen medan fröken ropade upp våra namn. Kanske ville de stanna en stund under uppropet för att svara, om deras lilla son eller dotter inte själv vågade. Det kändes konstigt, nästan ledsamt, när mamma gick hem och jag skulle stanna kvar. Allt var så främmande, men också spännande. Första dagen fick vi blyertspennor, radergummi, linjaler och färgkritor. Vi blev noga undervisade i vilket bänkfack dessa alltid skulle ligga. I det lilla bänkfacket, aldrig i det stora! Ordning och reda från första stund! Vi fick sedan rita på var sitt grått, strävt ”hålat” papper, lite större än ett halvt A4-ark. Pappret skulle vikas på mitten och alla skulle rita en halv katt med en bit träkol, eller om det var en halv rödbeta (det var ju i skördetider), på den vänstra sidan av pappret. Därefter skulle vi vika över höger pappershalva mot teckningen och gnugga. Och simsalabim! Det satt en *hel* katt/rödbeta, mitt på pappret! Lika jämn i båda sidor! Trolleri tyckte jag. Vi fick skrivböcker första dagen, blå för bokstäver och grågröna med skrovlig, sträv yta, för siffror. Vi fick också vår första läsebok, *Sörgården*, av Anna Maria Roos. Den fick vi behålla, till skillnad från läseboken, *I Önnemo Gård* (också av A-M Roos), som vi hade i andra klass. Jag tyckte det var roligt att gå i skolan och hade

lätt för att lära och var en lyhörd och lyssnande unge. Ibland blev det drygt på läs- och skrivtimmarna eftersom jag redan kunde.

Mina föräldrar hade *Socialdemokraten* som dagstidning, och det var med hjälp av de stora tjocka, svarta bokstäverna i tidningsnamnet som jag allra först lärde mig att läsa. Det var inte mina föräldrar som propsade på att jag skulle lära mig läsa och skriva. Jag ville själv och var nyfiken på om det kunde bli fler ord av dessa bokstäver. Jag pekade på olika bokstäver och frågade vad de och de bokstäverna tillsammans kunde bli för ord. Ibland blev det inga ord alls av mina bokstavskombinationer. Det var som att lägga ett pussel, men roligare. Lärarinnan och rektorn talade med mina föräldrar om att jag skulle få börja i andra klass direkt och hoppa över första klass. Jag minns samtalen här hemma, eftersom jag tjuvlyssnade. Tack och lov gick inte mina föräldrar med på det! De menade, att det kanske skulle hämma sig längre fram i tiden när det gällde andra ämnen, dessutom ville de att jag skulle följa min årskull. Så klokt av dem! Jag fick däremot en extra läsebok av mina föräldrar, *Den roliga boken*, som jag blev överförtjust i. Jag har det inbundna exemplaret kvar än.

Skoldagarna började klockan tio minuter över åtta. I samlingssalen fanns två långbänkar utmed vardera långsidan, den ena var pojkarnas, den andra flickornas. Nertill fanns fack till tofflor och skor. Ovanför långbänkarna fanns klädkrokar för våra kläder och skolväskor. Var och en hade sin bestämda plats. I skolväskorna förvarade vi våra smörgåsar och på frukostrasterna satt vi uppradade på långbänkarna och åt. När vi kommit till skolan, hängt upp våra kläder och fått på oss ”lasaskorna” var det dags att ställa upp i led två och två och hand i hand. Så fick vi stå tills det blev tyst och stilla i ledet. På frökens ”marsch” gick vi in i skolsalen under tystnad, var och en till sin bänk. Där skulle vi stå tysta tills fröken sade ”sitt ner”, allt skulle ske under tystnad. Vi började dagarna med morgonbönen ”Gud som haver” och en psalm som fröken trampade orgel till. Därefter rullade det på med olika ämnen och raster till klockan elva då vi slutade skolan den första tiden.

Det var roligt när fröken hängde upp skolplanscher på djur, blommor och annat, som vi kunde lära oss nya saker av. Att pränta ner bokstäver och siffror i skrivböckerna var också roligt. Alfabetet skrev vi först i tryckbokstäver i sockerbitsstora rutor. Efter hand skulle vi lära oss att skriva skrivstil. För att få den rätta lutningen på bokstäverna använde vi lutningspapper som vi lade bakom den sida vi skulle skriva på. När vi lärt oss skriva efter lutningspapper, skulle det sedan gå som en dans att skriva utan - och då blev det välskrivningsövningar! Jag tyckte det var roligt att forma bokstäver riktigt fint, att skriva siffror var också roligt men inte lika kul att lära sig räkna, även om det gick ganska bra.

Gymnastik – eller ”gymnastik med lek och idrott” – som det hette, hade vi förstås också och om gymnastiklektionerna tyckte jag inte! De bestod mest av ”höfter fäst, knäna böj, armar uppåt sträck och på tå häv”, balansgång, svikthopp och småskuttande på golvet utmed väggarna i gymnastiksalen. Vi slapp att klättra i ribbstolarna de första åren och det var jag glad över! Jag var längst i klassen under de flesta skolåren. Dessutom var jag vare sig vig eller smidig. Tvärtom, något som verkligen kändes av, speciellt på gymnastiklektionerna. Aldrig ska jag glömma bockar och plintar som vi längre upp i skolåren skulle hoppa över! Inte *en* endaste gång under alla skolåren lyckades jag hoppa över dessa tingestar! Jag föll pladask mitt på och där låg jag och kravlade som en padda! Åh, det där var extra hemskt, därför att när man misslyckades så fick man göra om övningarna tills man lyckades! Läraren insåg med tiden mina omöjligheter och gav upp övningarna med mig, allt medan mina skolkamrater flög över som hindar.

I de senare klasserna brukade vi få gå till idrottsplatsen och bland annat spela boll. Jag minns mycket väl en gång när vi skulle spela boll mot en annan klass och jag valdes till målvakt, troligen för att jag var lång. Jag hade ingen aning om vad som gällde i en fotbollsmatch och skämdes för att fråga. Ingen berättade heller, de trodde såklart att jag visste. Detta var verkligen ingen ära för mig, tvärtom var det mycket obehagligt. Jag svalde klumpen i halsen och gjorde, beskedligt, mitt allra bästa för att kamraterna inte skulle märka något. Det betydde att jag hoppade åt sidan varje gång en boll närmade sig målet. Jag släppte in alla bollar i mål. Ungarna skrek och gastade åt mig! Inte fattade jag varför, inte förrän matchen var slut… Då var det inte kul att heta Birgitta.

Jaha, vad hade man då för trevliga gymnastikkläder under dessa år i ens liv? Jo, klarblå eller mörkblå gymnastikbyxor med gummiband i byxbenen, som nådde halvvägs till knäna och var uppdragna till strax under armarna. Till detta ett vitt eller mörkblått ärmlöst linne väl nerstoppat i byxorna, samt blå gymnastikskor av tyg med tunna, bruna gummisulor. Klädseln i sig var pinsam att visa sig i, speciellt om man som jag råkade vara en blyg och pryd liten unge.

Tillbaka till småskolan igen. Det roligaste i småskolan tyckte jag var att rita och måla, eller när fröken läste högt för oss i något ämne, men allra bäst var att få lyssna på sagor.

Vid advents- och jultid var det extra roligt, då brukade fröken hänga upp en adventskalender på väggen intill katedern och var och en fick öppna en lucka för varje dag. Lucköppnaren fick sedan berätta vad bilden föreställde, men ibland fick vi gå fram en och en och titta själv. På måndagarna

öppnades två luckor - av två barn - den ena luckan var söndagsluckan, då hade vi ju varit lediga. Till Advent brukade fröken sätta en adventsljusstake på katedern, med en liten halmängel i mitten och två små julgransljus vid vardera sidan. Ängeln hade en vackert guldskimrande gloria av metallaktigt glanspapper kring sitt huvud. Jag var hänförd av lycka när vi hand i hand gick in i den morgonmörka skolsalen och fröken hade tänt de små julgransljusen. Hon läste ur Julevangeliet, om kejsar Augustus och skattskrivningen, om Josef, Maria och åsnan. Om Jesusbarnet, herdarna och de tre vise männen. Jag hade väl aldrig hört på maken! Och i mina tankar var jag nästan där. När stunden var över och det varma skenet från de små ljusen byttes ut emot de vita lampglobernas, som hängde i taket ovanför oss, då kändes det lite kallt inombords minns jag. Då var det bara att åka rakt in i vardagen igen och utföra det som stod på schemat. Lite svårt var det att inte dröja sig kvar längre i den där andra världen.

Till julfesterna fick vi göra olika prydnadssaker av glanspapper som vi fick ta med oss hem för att hänga i julgranen. Det var flätade korghjärtan, lyktor, strutar med påklistrade bokmärken, ”vippor” konfekt med mera. De var både ”vinga” och skeva ibland, men man var ändå stolt över vad man lyckats knåpa ihop. Under alla skolåren hade vi julfester med lekar och julklappsutdelning. Då satte vi bänkar och stolar utmed väggarna och julgranen i mitten av salen. Man fick ha de lite finare kläderna på sig då och det kändes mycket högtidligt. Vi fick köpa en julklapp var, för kanske 50 öre – max 1 krona, som vi slog in i julklappspapper och fröken lade i en mangelkorg, innan de sedan delades ut. Råkade man få den sak man själv köpt, så bytte man med någon annan. De vanligaste julklapparna var små flugsvampar av trä, med hål upptill för ett julgransljus, en liten porslinstomte liggande intill en ljushållare för julgransljus, eller en polkagrisklubba i cellofanpapper med röd rosett på pinnen. Julfesterna avslutades med julsånger, ringdans och långdans genom skolsalar och gymnastiksalen. Sedan fick man bylta på sig ytterkläderna och var både trött och glad när man gick hem i vintermörkret. Det fanns inte gatubelysning överallt och där det fanns, var det glest mellan stolparna och belysningen var svag.

Några ord om klädseln under mina första skolår. Jag kan inte minnas att jag någonsin bar långbyxor, det var kjol och långstrumpor som gällde till en bit in på våren. Jag minns allt för väl hur motvilligt jag drog på mig de stickiga, ribbstickade, långstrumporna på vintermorgnarna. När det var väldigt kallt, hade jag två par på mig! Det satt två knappar i varje strumpa som fästes med ett gummiband med knapphål i, i två knappar nederst på livstycket. Jag tyckte livstycket såg ut som en väst med strumpeband i. Ibland

kasade knapparna ur gummibanden och ibland flög knapparna som satt i strumporna av och strumporna kasade och snodde sig om benen, man fick ”gröd i håsorna”. Om gummibandet satt för spänt var det fara å färde om man böjde för mycket på knäna. Då small det av och hängde och slängde så att strumporna kasade ner.

Vintertid var jag, liksom de andra flickorna, klädd i kjol och blus/jumpers, klänning och kofta. Ytterplagg var kappa, som blev ganska tung när den blev våt, stickig yllehalsduk och stickad mössa i fina färger och mönster, ibland ”kaninemössa” av vitt kaninskinn med ”kaninebollar” i varje bandända, att knyta under hakan. Man hade hemstickade tumvantar, ibland var de av något vattenavvisande material, raggsockor, pjäxor/kängor, rågummiskor eller gummistövlar. När det var riktigt kallt, under mina två första skolår, hände det att jag var extra varmt klädd. Min kära mormor hade virkat (!) en underkjol till mig i beige och brunt yllegarn som såg ut som en liten klänning utan ärm. Det var nästan omöjligt att få kläder ovanpå den, men när jag väl lyckades så satt de som limmade, stelt och stramt! Kanske värmde den så som det var tänkt, jag minns inte längre, bara att den var vass och mycket stickig! Vi flickor kläddes dessutom i ”di flossade” (lax-rosa bomullsunderbyxor fodrade med tjockt, vitt eller lax-rosa flanelltyg) och linne med en påsydd, liten silkesliknande blomma upptill.

Framåt vårkanten hade vi förstås lättare klädsel. Fortfarande linne, livstycke och ribbstickade långstrumpor, men nu av bomull. ”Di flossade” byttes ut mot bomulls, eller ”silke- och bomulls”. Från första maj hade man knästrumpor, klänning eller kjol och blus, jacka och toppluva, trätofflor, sandaler eller gymnastikskor.

Mamma brukade sy och sticka mina kläder, men jag fick också ärva kläder efter min sex år äldre kusin. De ändrades eller syddes om för att passa och om mamma hade råd köpte hon tyg i matchande färger eller mönster för att förnya ”ärvekläderna”. En del sparades tills längre fram i tiden. Jag hade alltid förkläde på mig i första och andra klass, vilket var vanligt. Jag fick tidigt lära mig att vara väldigt rädd om kläderna och när jag kom hem från skolan fick jag alltid byta om till andra kläder, som jag inte behövde vara lika rädd om.

Min examensklänning i första och andra klass minns jag mycket väl. Den var av röd-vitrutigt (smårutigt) bomullstyg och hade tillräcklig sömsmån för att räcka till två examensdagar. Till min andra examen hade klänningen fått en del nya detaljer och på så vis kändes den ny och fin. Skorna var vita, liksom knästrumporna - och en röd rosett på det med ”krulltång” nylockade håret, krönte verket.

Åter till skolans lärdomar! Jag minns speciellt en sak som fröken Holmkvist lärde oss. Det var att applådera rätt! Man fick inte slå ihop händerna så som man brukar göra. Det var fel. Man skulle kupa sin vänstra hand och med den högra handen ”klapp-stryka” taktfast, inuti vänster hand. Då applåderade man nätt och rätt! Man skulle tänka på att låtsas att man vispade, sade fröken Martha Holmkvist. Vissa saker glömmer man aldrig, även om man inte tillämpar dem.

Fröken Holmkvist lärde oss flickor att niga vackert också. Man fick inte knixa! Nej, man skulle sätta ena foten lite framför den andra, huka och böja sig lätt framåt och i den positionen böja nätt och stilla på knäna, ”som en hovnigning”, sade fröken. Artighet var en dygd. Som en parentes kan jag nämna, att jag hade en period i de åren när jag cyklade, då ställde jag mig upp på cykeln och neg till de vuxna, som jag mötte. Tanterna kom med berömmande ord till mina föräldrar och jag minns att en snäll gammal farbror, vän till familjen, blev så imponerad av mina hovnigningar på cykeln, att jag fick en hel 50-öring av honom, nästan varje gång han kom på besök; ”Hon ska ha en peng för hon nigar så rasandes grant”, brukade han säga.

Vårt första betyg fick vi efter vårterminen i första klass 1950. Nu kunde vi läsa, räkna, skriva och hade fått inblick i kristendomskunskap. Jag kommer kristallklart ihåg när fröken berättade om Adam och Eva i Paradiset – och om den farliga, falska ormen. Jag hade mycket lätt för att leva mig in i berättelser och såg i detalj inom mig kunskapens träd, paradiset, med mera. En exakt lika bild som i mitt inre från den där gången i första klass, såg jag cirka tjugo år senare i livet på en konstutställning!

I MELLANSKOLAN OCH STORSKOLAN

I tredje klass flyttade vi in i storskolan, där vi alltså gick tills vi slutade sjunde klass. Nu hade vi fått nya skolkamrater. Det var barnen som gått i första och andra klass i Haberga skola, som flyttades över till Centralskolan. Från tredje till sjunde klass var rektor Allan Knutsson vår ordinarie lärare, men vissa timmar i veckan hade vi alltså andra lärare, som i sin tur hade egna skolklasser.

Ämnena var i stort sett desamma som i andra klass, liksom rutinerna med uppställning på led, morgonpsalm, bordsbön och ”välsignelsen”. Däremot fick vi nu lära oss *hur* man skulle räcka upp handen för att svara på frågor. Vänster armbåge skulle vila stadigt, ytterst på bänken med armen i rät vinkel. Handflatan skulle vara vänd mot katedern och bara pek- och

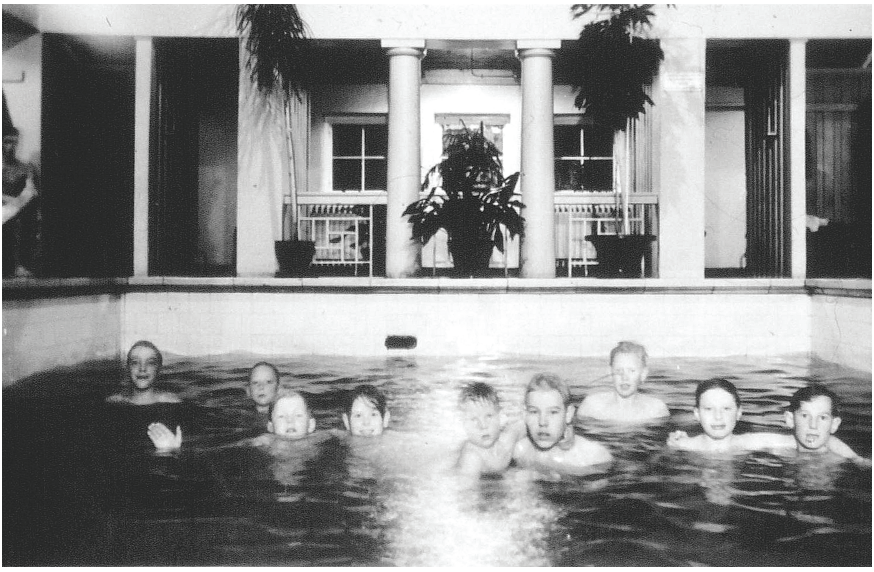
långfingret fick synas – inte hela handen. Man fick ställa sig upp vid bänkens vänstra sida för att svara och inte sätta sig förrän läraren sagt ”rätt (eller fel) svarat, sitt ner”.

Nu fick vi lära oss att skriva med stålpenna och använda bläck och läskpapper. Fortfarande, under första terminen, hade vi lutningspapper så det blev mycket att hålla rätt på så att allt kom på rätt plats. Vi hade nu också fått slöjd på schemat. På den tiden hade pojkarna träslöjd och flickorna syslöjd. På en liten bit väv och med brodergarn i rött och blått, fick vi lära oss de vanligaste broderiteknikerna. Därefter skulle vi lära oss att sticka. Två grytlappar skulle vi göra, en i rätstickning och en med räta och aviga maskor. Blått eller rött ljusvekegarn fick vi välja på, jag valde det röda. Runt grytlapparna skulle vi virka ”musataggar”, ett spetsliknande mönster, i vitt garn. Vi virkade dammtrasor i vitt garn med ljusblå eller röda ”musataggar” omkring. En del flickor som var duktigare än oss andra fick göra extra handarbeten, som de själva fick välja. Fröken brukade läsa sagor för oss medan vi plitade på och ibland fick vi sjunga små glada visor. Jag glömde förstås bort att handarbeta när jag fick höra sagor.

Vissa timmar i veckan, från tredje till sjunde klass, hade vi lärare Hamgård i kristendomskunskap och sång, från fjärde klass även i historia. Han brukade vara klädd i äppelknyckarbyxor, rutiga sportstrumpor, blanka bruna snörskor och sportjacka, eller ”peppar-& salt”-kavaj med fastsydd slejf. Huvudbonaden varierades mellan brun basker och en liten hatt, också den, i ”peppar-& salt”. Gitarr spelade han, och uppflugen med den i famnen på en hörna av katedern, satte han igång att spela och sjunga Evert Taubes Sjösalavals. Om och om igen. I alla dessa år tragglade vi till leda Sjösalavals. En och annan gång varierades den ensidiga repertoaren med ”Här är gudagott att vara”, i kanon, eller ”Fjäriln vingad syns på Haga”, också i kanon. Tänk om han faktiskt inte kunde spela eller sjunga mer än dessa tre tröttsamma låtar, tänkte jag ofta.

Jag var en lika blyg, lyhörd och känslig, som gladlynt unge. Det var ingen enkel kombination. Mina barnatankar tänkte att lärare Hamgård såg arg ut när han inte spelade och sjöng, hans käkar rörde sig och ansiktet stängde av på något sätt. Från första stund kände jag mycket stor osäkerhet och obehag inför honom och en känsla av att han inte gillade mig. Jag förstod bara inte vad det berodde på. För det mesta kunde jag läxorna och svarade oftast rätt på frågorna, men han var alltid lika irriterad på mig trots det. Han menade att jag svarade för tyst på hans frågor, något som säkert kunde vara irriterande. Jag var så osäker inför honom och vågade inte tala högre. Ibland ställde han sig vid min bänk och smällde och slog upp och ner med locket

till det lilla bänkfacket, när jag skulle svara och frågade om jag var buktalare. Samtidigt frågade han skolkamraterna om de hade hört en buktalare någon gång? ”För här har vi en, här har vi en”, hojtade han och sade åt mig igen, att svara på frågan högt och tydligt så att alla kunde höra. Naturligtvis fick jag inte fram ett ljud. Det var förstås inte heller bra. Alla satt tysta som möss när de märkte att läraren var arg, men det varade bara tills det ringde ut till rast. Speciellt ett par ungar, alltid de samma, var mycket hånfulla och elaka. De var som ett eko av hans ständiga ironi och attityd emot mig. Det var ingen engångsföreteelse. De flesta av skolkamraterna gillade honom, så jag vågade inte säga något om detta varken till mina föräldrar eller till vår egen lärare. Att stå kvar bland ungarna när de retade mig var fel, att gå undan blev ännu mera fel och jag kunde inte försvara mig. Det märkliga var, att om jag blev ensam med någon av dem, så var denna som vilken annan kompis som helst - tills någon av de andra, likasinnade, kom i närheten. Ibland kom någon av dem hem och ville leka. Jag blev såklart glad och trodde att de inte skulle vara elaka och hånfulla längre. Någon gång bjöd mamma på bullar, kakor och saft, ibland på smörgåsar eller middag om en eller två var kvar när vi skulle äta. Då våndades jag alldeles fruktansvärt, eftersom jag var rädd att de skulle skratta åt mig efteråt. Precis så blev det också, när de sedan kom tillsammans med de andra ungarna igen. De gjorde narr av vad mamma hade bjudit och skrattade och hade roligt åt det. *Det* kändes mycket värre än när de gav sig på mig för vad läraren sagt! Jag tyckte så fruktansvärt synd om mamma och bad henne att inte ge dem något, därför att de var dumma. Hon undrade förstås vad jag då hittat på, eftersom de varit dumma. Först efter mycket lång tid, berättade jag för henne om ungarna och läraren, hur det verkligen var. Efter hand som jag blev äldre fick jag mod nog att både ignorera dem och säga ifrån. Ännu i denna skrivandes stund kan jag faktiskt känna obehaget från dessa skolår. Aldrig tidigare har jag yppat detaljerna kring lärarens attityd, eller ungarnas spefullhet. Jag är alldeles övertygad om att lärarens attityd lade grogrund till ungarnas beteende! Naturligtvis hade jag också mina fel och brister som kan ha retat dem. Känslan av obehag inför läraren fick till följd att jag nästan inte vågade räcka upp handen längre för att svara på frågor. Han märkte såklart förändringen och undrade om jag inte hade läst mina läxor. Detta var både obehagligt och ledsamt. När vi däremot hade skriftliga förhör i kristendom och historia, kunde jag i alla fall ge långa, ordentliga svar, utan att vare sig ”vara buktalare”, eller känna mig lika dum och rädd, som när jag skulle svara muntligt. Lyckligtvis hade jag många roliga och bra kompisar både i skolan och bland andra lekkamrater, liksom bra och snälla lärare för övrigt.

Vågliga gossar i den "rysliga" simbassängen på Ekeby badhus.

Vi hade lärare Hamgård även i simundervisning. Jag hade aldrig tidigare varit i bassängen, men nu var det dags. Alla skulle i! Det kändes kusligt. Jag stod och tvekade på trappan ner, tills lärare Hamgård bryskt tog tag i mig och drog ner mig i bassängen. När jag kommit i och fått tag i stången, utmed med ena bassängsidan, där de andra ungarna guppade omkring, gick han upp igen och gav mig order därifrån att jag skulle rätta till simdynorna, hålla mig kvar i stången och sträcka ut kropp och ben. Jag tappade nästan andan av ren förskräckelse och trodde att jag skulle drunkna. Inte fick jag ut vare sig kroppen eller benen som han sagt! Jag tittade efter hur de andra gjorde för att försöka göra rätt, men jag klarade inte av det, utan stod där bara och trampade och småsprattlade. Och skämdes! Detta bidrog såklart också till ungarnas fortsatta spefullhet. Personligen upplevde jag simundervisningarna som om läraren hellre kritiserade än försökte hjälpa och lära de som inget kunde eller vågade. Bara de som redan kunde en del och som var orädda verkade intressera honom. Just så upplevde jag det i alla fall. Jag behöver väl knappast tillägga att jag aldrig lärde mig simma på dessa lektioner.

Vi hade alltså flera olika lärare, bland annat Sven Strömberg, som hade egen klass i Haberga skola, senare i Skromberga skola. Han undervisade oss i geometri, perspektivteckning och naturlära. I naturläran ingick biologi, ”läran om människokroppen”, samt kemi och fysik. Ibland hade vi lärare Knutsson i dessa ämnen. Lärare Strömberg var ung och snäll men han hade sjå med att hålla ordning på ungarna, speciellt från femte till sjunde klass.

Lärare Sven Nilsson, brottare med fiol och tuggtobak på katedern och sin gulnade studentmössa på pakethållaren, hade vi i matematik och sång emellanåt, liksom Margit Cronström, överingenjören på Skrombergaverken, Valter Cronströms fru, som vi även hade i teckning. Sven Nilsson hade egen klass i Haberga skola, där han bodde i lärarbostaden med sin familj.

Det blev roliga lektioner med dessa lärare som alltid var snälla och glada. Och! Vi sjöng *aldrig* Sjösalavals på deras sånglektioner!

Från fjärde klass utökades skolämnen med naturlära och geografi. Vi skrev fortfarande med stålpenna. I slöjden fick vi sy slöjdpåsar för hand, som vi broderade våra monogram på. Min var röd- och vitrutig, liksom det handsydda midjeförklädet som vi också skulle brodera på. Man fick välja mellan blå- eller rödrutigt tyg. Vi fick lära oss att sticka raggsockor och tumvantar. Det tog mig en evighet att sticka skaften till sockorna, hur jag än drog och slet i dem. Det skulle man ju absolut inte göra, men jag tyckte att de aldrig blev långa nog, de skulle nämligen ha en viss bestämd längd. Vi var tvungna att emellanåt visa fröken hur långt vi var komna i arbetet med dem. När hon såg ”håseskaften” så föste hon ihop dem i båda ändarna och förklarade att de skulle vara porösare och de blev kortare för varje gång hon föste ihop dem. Länge höll jag på med dem och tråkigt var det, men klara blev de! Vantarna också, de blev varma och sköna!

Handsydda alster från fjärde klass.

När jag gick i fjärde klass vann jag andra pris i en tävling som Mejerierna utlyst. Vi hade fått var sin folder där det på ena sidan fanns en färdig teckning med kossor på en äng, sol och himmel och två lekande barn. Den skulle vi färglägga. På andra sidan skulle vi själv rita och färglägga så många mejeriprodukter vi kunde komma på. Första pris var ett kilo runmärkt mejerismör, andra pris ett halvt kilo och om jag minns rätt så var tredje pris ett kvarts kilo. Jag spände smörpaketet noga fast på pakethållaren när skoldagen var slut och cyklade hem i rasande fart, överlycklig över vinsten. När jag glad i hågen kom hem hade smöret dock antagit en helt annan form än det fina smörpaket jag tänkte förära mamma. Det hade hunnit bli mjukt och var på väg ut lite varstans, ur förpackningen.

I femte klass började vi läsa engelska, något som jag tyckte var väldigt roligt och hade lätt för. Vi skulle också få lära oss att skriva med reservoarpennor. Våra föräldrar fick köpa dem genom skolan. De var i svart, mörkblå och vinröd färg, min var svart. På bläckhornet stod det; *”BLÄCK FÖR Reservouir-pennor*”. Man skulle ha runda tyglappar i bomull eller linne, som var fästade med en knapp eller ett sytt kryss i mitten. Dessa skulle vi ha för att torka bort överflödigt bläck. Lapparna skulle förvaras i det lilla bänkfacket, i det runda lilla hålet där bläckhornet till stålpennorna stått. Det var en liten vetenskap i sig att fylla på bläck i reservoarpennorna. I början fick vi gå fram till läraren och be om mera bläck när det behövdes. När vi hade rättskrivning såg han till att alla pennorna först var ”nytankade” så det inte blev några avbrott. Man var så van vid att doppa stålpennan i bläckhornet att man i början fortsatte med reservoarpennan, men där låg ju tyglapparna! Läskpappret kom väl till pass för om man tryckte för hårt när man skrev, då pluppade, nästan rann, bläcket ut i stora droppar på pappret. Man var alltid blå av bläck på lång- och pekfingret första tiden.

Jag tyckte mycket om geografilektionerna, till exempel när vi fick läsa om olika sten- och bergarter och rita rullstensåsar i genomskärning med mera. Att teckna var roligt. Svenska, eller ”modersmålet”, som det kallades, tyckte jag också mycket om. Det var roligt att skriva uppsatser, välskrivning och rättskrivning. Däremot tyckte jag inte om språkläran, ordklasser och satsdelar, men det brukade faktiskt gå bra ändå. Jag gillade kristendom och psalmverser och hade tur som lätt kunde lära mig dem utantill. Historia var förfärligt, tyckte jag! När vi slutade sjunde klass, hade vi inte ens hunnit till första världskriget. På det hela taget gillade jag de flesta ämnen, utom matematik, gymnastik och historia. Sång tyckte jag egentligen mycket om, men tragglandet med Rönnerdal tog liksom den rätta sångarglädjen ur mig.

Efter sjätte klass slutade en del skolkamrater folkskolan i Ekeby för att ”läsa i stan”, det vill säga, studera på läroverk i Helsingborg eller Landskrona. Man fick en blankett med sig hem till föräldrarna för påskrift, om de ansåg att deras barn skulle studera vidare. Jag fick också blankett med hem men hoppades bara att jag skulle slippa, liksom två av mina bästisar i klassen också gjorde. Det blev en hel del diskussioner i våra familjer tillsammans med läraren, men vi fick till vår glädje fortsätta skolgången här hemma. För min del tog jag skadan igen längre fram i tiden.

I sjunde klass undervisade fru Tornkvist oss några timmar i veckan i fortsättningsskolan. Nu fick vi lära oss att skriva till kungs, fylla i avier och blanketter av olika slag och få en inblick i hur samhället var uppbyggt och fungerade. Fru Tornkvist, som hade egen klass i Skromberga skola, hade ord om sig att vara oerhört sträng - och var det verkligen också! Hon vaktade oss som en hök. Det räckte med en skarp blick under hennes rynkade ögonbryn och vi tordes icke säga ett knyst, vi var lydiga och tysta som små möss! Man hade ju hört…

Skolkökslärarinnan fröken Grahn undervisar mig i bullbakning.

På slöjdlektionerna i sjunde klass fick vi äntligen pröva symaskinerna! De förvarades i ett skåp i skolsalen när de inte var i bruk. Några stativ hade de inte utan man satte fram dem på två mycket stora bord bakom bänkraderna i skolsalen. De var enkla, elektriska och användes i första hand till de populära kvällskurserna i sömnad för bygdens damer. Vi skulle sy var sin ärmlös, smårutig klänning med mycket rynkor kring nerhasat liv, men vi fick bara sy sidosömmarna på symaskin, resten syddes för hand.

I fortsättningsskolan ingick även hemkunskap. I Valleberga mellanskola på Södergatan, numera riven, var inrymt ett stort kök där vi hade skolkökslektionerna. Här bedrevs daghem om somrarna i kvinnoklubbens regi. Man hade även kvällskurser i matlagning för damer, under höst- och vinterkvällar på fyrtio- och femtiotalen. Vi hade en nyutexaminerad hushållslärarinna, fröken Grahn från Eslöv. Flickor och pojkar gick i skolkök tillsammans och grupperna var omkring tio, tolv elever. I mina gömmor fann jag en blå anteckningsbok från skolkökstiden och en del minnen började poppa upp. Vi var uppdelade i mindre grupper och antecknade sysslorna som varje grupp hade. En grupp skulle rengöra spisar, tvätta fönsterkarmar, rengöra bakgaller samt sopa och tvätta golven i kök och elevrum. En annan grupp skulle rengöra disktrasor och borstar och duka av och på borden. Ytterligare andra grupper skulle baka, laga förrätt, torka av borden, rengöra bakdisk och plåtar med mera. Husmor och Husfar skulle gå ärenden, kontrollera kamraterna och gå sist ifrån skolköket.

Parallellt med skolkökslektionerna hade vi konfirmationsundervisning i Ekeby skola, i byggnaden närmast kyrkan. Det var långt att cykla till skolköket tyckte man, men ännu längre var det till konfirmationsundervisningen, genom hela byn. Vi gick och läste för kyrkoherde Gynnerstedt, som var en snäll och gladlynt person. Han hade mycket humor och hyss för sig, likväl som allvar, något som gjorde konfirmationsläsningen till ett fint minne. Vi konfirmerades i Ekeby kyrka den 30 mars 1957.

Det var vanligt att skolorna i Bjuv och Ekeby hade olika idrottstävlingar på idrottsplatsen i Ekeby. Det gillades av alla och man blev bekant med många jämnåriga. Jag deltog naturligtvis liksom de övriga i min klass, trots att jag tillhörde de sämsta eleverna i klassen i gymnastik och idrott. Det var inte uppskattat av de duktiga, eller ens de medelmåttiga eleverna i klassen att ha mig med, men det var läraren som bestämde det och inte jag.

Ibland var vi ute i skog och mark med klassen – ibland tillsammans med någon annan klass och hade orientering. På höstkanten brukade vi cykla till Söderåsen för att ha orienteringen. Det var långt att cykla och drygt uppför Böketoftabackarna. När vi kom fram fick vi kartor och kompass, sen var det

bara att trava eller kuta i väg dit nålen pekade! När det var avklarat hade vi picknick bland höstlöven, eller grillade korv på lämplig plats.

Under höstterminen i sjätte klass var vi hos en bonde och plockade potatis. Jag minns inte var, men vi åkte på ett traktorflak där vi satt på halmbalar medan lärare Knutsson körde traktorn. Vid ett annat tillfälle plockade vi spenat. Vi hade smörgåspaket och termosflaskor med varm chokladmjölk med oss, eller saft i flaskor med patentkork. Vi skulle åka på skolresa till Stockholm en vecka, när vi slutade sjunde klass och detta var ett sätt för oss att tjäna lite pengar till klassresan. Vi sparade också i skolans sparbössa till detta. Sparbössan var en fyrkantig trälåda, cirka tio cm hög och kanske tre gånger tre decimeter i fyrkant, och hade olika fack med nummer på, för var och en elev att lägga mynt i. Den sattes fram på katedern varje lördag när vi hade roliga timmen och fick låna böcker. Olika avgångsklasser hade olika sätt att få in pengar till Stockholmsresorna. Det var genom soaréer, lotterier, tidningar med teckningar och små berättelser i med mera. Jag plockade bär, hallon och svarta vinbär på Skrombergagården några veckor under sommarlovet i sjätte klass, för att även ha lite egna fickpengar med på Stockholmsresan. Jag minns inte riktigt hur mycket pengar jag tjänade, men jag minns att jag fick råd att köpa en röd poloträja med kort ärm och två plastförkläden, stela som en gammaldags vaxduk, med vådliga volanger vid sidorna. Jag hade ekiperat mig för tolv kronor och var mäkta stolt över mina inköp! Det tog lång tid innan jag förstod att jag hade handlat i, vad vi kallade ”Den begagnade affären”, det vill säga i en secondhandaffär. Det tog också tid innan jag fick veta att det inte var populärt bland en del husmödrar, att vi ”gick på gåren och plocka´ bär”. De behövde nämligen arbeta under somrarna hos bönder och bärodlare, för att förstärka hushållskassan och vi skulle ”ente komma å snyda dåras fårtjänst”, menade de! Vi var många skolungdomar som plockade bär både då och längre fram i tiden.

Under min skoltid fanns ingen skolbespisning. Barnen hade smörgåspaket med sig till skolan, inslagna i vitt omslagspapper, eller i smörgåspapper. Sällan hade barnen dryck med sig, utan man drack ur ”fontänkranen” som stod i samlingsrummet. Vi som bodde nära skolan cyklade ibland hem på frukostrasterna.

I skolsalen hade vi ett skolbibliotek med ganska mycket böcker i. Det var inrymt i ett större skåp med fönster i övre dörrhalvorna. Mellanskolan hade ett liknande i sin skolsal. Vi hade många roliga och spännande böcker men bäst gillade jag *Tomtefars sagor* och *Tomtefar berättar*, som fanns i många band.

Vi hade ordningsvakter, alltid två och två åt gången. Vi skulle bland annat ringa ut och in för rasterna med skolans handringklocka. Vi ställde oss

på trappan eller i gattet mellan skolbyggnaderna, höll hårt i skaftet, klockan var tung, och skakade den så det dånade över nejden! Då flög ungarna ut i en väldig fart. Vi hade tio minuters rast mellan lektionerna, frukostrasten varade en halv timme. Ordningsvakterna skulle vädra skolsalen och torka tavlan under rasterna och se till så att alla barnen gick ut. Man fick inte lov att stanna inne, ”bara om man hade ont i huvudet”, sade lärare Knutsson. Som ordningsvakt skulle man också dela ut papper och böcker, låsa upp samt stänga dörrarna till biblioteksskåpet med nyckeln.

Eleverna från de olika skolorna turades om efter ett visst schema att gå till badhuset. Vi skulle alltid promenera dit och hem i gåsamarsch. Fröken Holmkvist gick dit med flickorna och lärare Knutsson med pojkarna från Centralskolan. När vi kom in möttes vi av baderskan som stod och väntade med mjuk skurborste och badhustvål i handen. Vi stod i långa rader och blev skrubbade, sedan fick vi duscha och gå in i den ångande bastun. Man höll på att tappa andan när man klev in men vi var tvungna att sitta där en stund. Det fanns en rad keramikhoar nertill, utmed en lång vägg, att skrubba fötterna i. Fröken Holmkvist fick gå ifrån sin egen klass emellanåt när läraren var på badhuset med pojkarna. Hon skulle vakta oss under tiden och se till att vi räknade de tal som läraren gett oss och som skulle visas upp när han kom tillbaka. Det blev ett fasligt stoj och stim när vi var ensamma, men vi hade tur och hörde när fröken var i antågande, så vi hoppade kvickt tillbaks till våra platser.

Det fanns ”Skolradio” på 50-talet som vi alltid lyssnade på. Speciella skolradiohäften presenterade de olika programmen. Det handlade om olika händelser i världen, om natur, djur med mera. I varje häfte fanns sånger med noter till, som vi brukade sjunga med fru Cronström, när hon hade sångtimmar med oss.

På examensdagarna var flaggan hissad, vi hade ritat fina teckningar på svarta tavlan och smyckat skolsalen med syrenbuketter och andra sommarblommor. Examensdagen började med förhör, därefter läste vi små dikter, sjöng psalmer och visor för våra stolta mödrar som finklädda kommit till examensdagen. Betygen delades ut och vi slutade skolan redan klockan tio. Det var högtidligt och roligt och det doftade gott från blomstren. Alla var finklädda, snälla och glada. Ingen hade ”lasaskor” på sig den dagen, bara det! Sommar och sommarlov väntade! Det var brukligt att efter examen bege sig till Ekeby skog för att leka och dansa ringdanser på den stora öppna platsen som omgärdades av nyutslagen bokskog. Detta var en gammal tradition sedan innan förra sekelskiftet. Mammorna brukade följa med och de hade termosar med kaffe i till sig och saft till barnen. Bullar eller kalla pannkakor med smör och strösocker på var gott att mumsa på, när man satt

och pausade på filten. Här såldes det”limenad”, glass och karameller i ett par olika stånd som man tagit dit. Då var det härligt om man hade ett par tioöringar att rumla för!

På vintrarna ordnades det ibland slädpartier, bönder i samhället ställde upp och detta var något alldeles speciellt för oss. En gång kom den släde jag åkte i för långt ut i vägrenen, välte och tippade ut en hel liten hög med ungar i gropen! Hästen stod kvar, lite snett mellan vägkanten och vägen. Som tur var skadades ingen. När vi kom tillbaks till skolan bjöds vi på varm chokladmjölk och smörgåsar, fint uppdukat på de stora syborden i vår skolsal av lärare Knutssons hustru.

Under alla skolåren hade vi julfest före julloven, som jag tidigare nämnt. En gång bjöds vi in till ”Panget”, det vill säga Nordbäcks Pensionat, som låg nära skolan, där vi fick chokladmjölk, bullar och kakor. Jag minns speciellt denna julfest när vi skulle gissa vilka ”kända” personer som ett par elever skulle föreställa. Min skolkamrat, Kurt Olsson, föreställde ”Magne i kiosken” och Jan Kulle, ”gamle vaktmästare farbror Johansson”.

ATT TA SKADAN IGEN

Som jag redan nämnt, tog jag skadan igen senare i livet, för att jag inte studerade på läroverk efter sjätte klass. På 1960-talet studerade och bodde jag på Fridhems Folkhögskola i cirka två och ett halvt år. När jag hade fyllt 47 år läste jag in gymnasiekompetens i ett hopkok av humanistiska, sociala ämnen och samhällsämnen. Så kunde man göra när man läste på heltid, utan speciell inriktning. På vuxengymnasiet läste man in halva tiden, motsvarande ungdomsgymnasiets tre år, det vill säga på ett och ett halvt år. Mitt syfte var att få en bredare kompetens för att förhoppningsvis kunna få ett fast heltidsarbete efter många års olika administrativa vikariat på Helsingborgs lasarett, där jag hade haft fast tjänst i cirka fem år innan vår dotter föddes. Studierna och allt därikring var stimulerande, men det var också arbetsamt eftersom jag hade hus och hem, trädgård, familj och barn. Min makes arbetsplats var hela Norden och det blev tufft ibland att ensam räcka till för allt. Glädjen över studierna och att de gick så bra överskuggade dock det mesta.

Många minnen har gjort sig påminda under skrivandets gång, många som jag hade trott var för all tid glömda. Några har kommit på pränt, många finns kvar. Detta blev min berättelse, glimtar från mina skolår, en svunnen men skön tid i Livet.

Minnen från Ekeby småskola

Siri Sjögren

Höstterminen 1933 blev jag inskriven i Ekeby småskola. Det var femton år efter första världskrigets slut och man trodde inte att det skulle kunna bli krig igen, men när jag började i sjunde klass startade nästa krig, som skulle bli det andra världskriget. Min skoltid sammanföll alltså med de så kallade mellankrigsåren.

Vår skolsal hade inte stor likhet med dagens. Bänkarna stod uppradade på tre led. I varje bänk satt två barn. Jag fick dela bänk med nuvarande överhovmästarinnan, grevinnan Alice Trolle-Wachtmeister (f Tornérhielm).

Vi hade trätofflor och fick byta till ”lasaskor” inne. Strax innanför dörren stod en stor svart kamin som fröken Olsson matade med kol då och då. Fröken Olsson var en riktig gammaldags lärarinna, sträng och med mittbena och knut i nacken, långärmad, höghalsad klänning och heltäckande förkläde. Hon höll ofta pekpinnen med båda händerna över magen. När rasterna började blev vi kommenderade: ”Stå upp, ur bänk gå och framåt marsch”. Före och efter frukostrasten lästes bordsbön. Frukosten bestod av grova smörgåsar med korv eller ost. Ute på gården fanns en pump där vi kunde dricka vatten om vi blev törstiga.

Vi fick nog inte skrivböcker i början för jag hade griffeltavla och en stänkflaska med vatten för rengöring. Sedan torkade jag den med en alldeles äkta hartass. I ett uthus mellan skolhusen fanns dassen. Olika för flickor och pojkar.

En gång var jag ledsen och grät men vågade inte tala om varför. Då kom en pojke till undsättning och berättade att jag hade tappat min ena vante ner i dasset. Då tog fröken Olsson en tidning och eldtången och så fick jag följa med och visa var vanten fanns. På lektionstid! Det högaktar jag henne för.

På den tiden sade man inte du eller fröken till lärarinnan. Man sade ingenting om man inte fick en fråga, så det var väldigt tyst och lugnt i salen.

Det är väl en stor skillnad med dagens skola. Kanske är det därför jag har min goda hörsel kvar vid 84 års ålder.

Ekeby småskola 1934 klasserna 1-2
1:a raden från vänster: Karl-Ivar Jönsson, Evy Karlsson, Anna-Greta Persson, Stig Tygesson, Asta ?, Alice Tornerhielm, Lennart Persson.
2:a raden från vänster: Kalle Persson, Allan Persson, Tore Lilja, Uno Persson, Arne Nordström, Maja Lilja, Nils-Erik Andersson.
3:e raden från vänster: Siri Sjögren, Eva Olsson

Skolåren 1950 – 1958 i Bjuvs skolor

Marianne Lundgren

Mina första två klasser i skolan gick jag på något som kallades ”Plassa-skolan” i Bjuv. Skolan låg på ”Platsen”, som är ett område med hus som en gång i tiden byggdes av Höganäsbolaget åt arbetarna på Bjuvsverken och åt gruvarbetarna. Skolan som omfattade flera byggnader låg på nuvarande Gruvgatan, men är sedan många år riven. Min lärarinna i dessa två klasser hette Nanny Nilsson. I Bjuv hade vi skollunch redan på den tiden och matsalen låg på andra våningen i en av byggnaderna.

När jag sedan började i tredje klass så flyttades jag upp till ”Vita skolan” som låg där All Livs ligger i dag. Min lärare hette Edmund Lindahl. Skolan var byggd så att vi tredjeklassare hade vår skolsal i ena halvan av huset och äldre elever hade andra halvan. På mitten av byggnaden fanns det en stor altan över vilken vår lärare kom in i vår skolsal. Vi elever gick in från andra hållet. Läraren hade sin tjänstebostad på ovanvåningen. När lektionerna skulle börja och vi hade satt oss på våra platser i salen, så kunde vi tydligt höra att läraren var på ingående. Det var då så tyst i klassen att man hade kunnat höra en knappnål falla i golvet och vi var ändå mellan 20 och 25 elever.

Jag tyckte inte att han var bra som lärare. Han kunde säkert det han skulle, men var inte så bra på att lära ut detta. Han gick aldrig igenom våra hemläxor eller försökte att hjälpa oss, utan stod för det mesta framme vid sin kateder. Jag hade en skolkamrat som jag verkligen tyckte synd om. Hans mor dog i ”barnsäng” när han föddes och hans far var alkoholist. Han hade också en äldre syster. Fadern jobbade på tegelbruket och hade svårt för att sköta om sina barn. Det var inte alltid den här pojken hade rena kläder. Han var jättesnäll, men likväl hade vår lärare fått agg till honom av någon anledning. När han inte kunde sin läxa riktigt så hånade läraren honom inför alla oss andra. Ibland gick det så långt att läraren tog honom med ut i vår samlingssal och rottingen hade han med sig. Vi hörde sedan ända in i skolsalen hur läraren slog honom.

En gång blev pojken så rädd att han smet från skolan och in till sin far på tegelbruket. Dagen efter bankade det på ingången där läraren brukade gå in. Lärare Lindahl gick för att öppna och utanför stod pojkens far illröd i ansiktet av ilska. Fadern var en stor och stabil man och han tog tag i läraren och drog honom ut i hallen. Trots att de hade stängt dörren, så kunde vi höra hur fadern sade till läraren att han skulle passa sig förbannat noga, annars skulle det bli annat av, och att läraren skulle ge tusan i att slå på hans son igen. Vi hörde dem prata en stund till och sedan kom vår lärare in igen, och efter den dagen så tyckte jag att läraren blev så överdrivet fjäskig mot pojken.

På rasterna sysselsatte vi flickor oss med att bolla och hoppa rep. Pojkarna hade lite mera busiga lekar och spelade ofta också fotboll. Spelade brännboll gjorde vi med hela klassen. På lunchrasten fick vi cykla ner till vår förra skola på Platsen för att äta i matsalen. Vår lärare var också med där och när han en gång såg att jag stoppade kniven i munnen när jag åt, så frågade han om jag skulle bli svärdslukare när jag blev stor. Det var inte så lätt i början att tänka på i vilken hand man skulle hålla kniven och gaffeln.

När vi en dag skulle cykla upp på Söderåsen och ha orientering, så hade jag punktering på min cykel och hade gått till skolan. Jag trodde då att jag skulle få gå hem istället, men å nej. Jag och två killar, som inte heller hade cyklar med sig, fick gå till Vrams Gunnarstorps slott. Det var en sträcka på flera kilometer. Killarna sade att vi kunde ta en genväg över täpporna så blev det närmare. I de här täpporna fanns det både kor och tjurar. Vi genade också över stengärde och bäckar. Jag var inte rädd för pojkarna för de var snälla, men tjurarna hade jag respekt för, de såg farliga ut. När vi äntligen kom fram så tog läraren emot oss och sade att nu kan ni gå hem igen. Läraren var glad för att cykla och tog oss ofta med på långa rundor. Innan vi startade satte han alltid en klämma i sitt byxben så att detta inte skulle komma in i kedjan. Han tog oss också med på en skolresa till Göteborg där vi bodde några dagar på hotell. På dagarna åkte vi bland annat med rundtursbåten ”Paddan” och gick på museum. Det var väldigt roligt.

När jag gick i skolan där All Livs nu finns, så bodde jag i Riksbyggen inne bakom Bjuvshem. Ett av mina syskon, en flicka, var utvecklingsstörd och det föll ofta på min lott att passa henne. Hon var med mig överallt, bland annat när jag skulle gå ärenden till affären. Hon ville också följa med mig till skolan, men det gick naturligtvis inte för sig. Så en dag knackade det plötsligt på skolans dörr. Läraren gick och öppnade och där stod min syster utanför. Jag skämdes jättemycket för att hon kom dit och blev alldeles röd i ansiktet. Jag fick då lov att gå med henne hem igen. Efter det litade jag aldrig på om hon skulle komma till skolan fler gånger. Den här gången sade

faktiskt inte läraren någonting. Han visste att hon hade den här sjukdomen. Jag gick hos lärare Lindahl i fem år.

När jag började i åttonde klass så fick jag gå i Gunnarstorps skola hos lärare Erik Fritzon. Mellan hemmet i Bjuv och skolan i Gunnarstorp var det nog cirka tre till fyra kilometer. Häremellan cyklade jag då i ett helt år. En gång när det var vinter och isfläckar på vägen några hundra meter från skolan, så cyklade några andra en bit framför oss på vägen. Plötsligt kanade en flickas cykel undan på vägen och hon välte och slog huvudet i vägen. Vi stannade och frågade hur det hade gått och om vi skulle hämta läraren, men hon sade att hon skulle cykla fram till skolan. När det sedan blev rast så såg vi inte till flickan. Vi fick senare veta att hon hade fått åka med ambulansen till lasarettet. De sade att hon förmodligen hade slagit i huvudet så hårt att hon hade fått en blödning i hjärnan, så hon klarade sig inte utan dog på lasarettet. Detta var väldigt tragiskt, hon var ju bara tretton år. Varje gång jag passerar platsen, så tänker jag än i dag på det som hände då.

När åttonde klass hade nått sitt slut, så var också mina skolår över. Därefter tog arbetslivet vid. Jag arbetade under några år i en affär i Gunnarstorp, så mina cykelturer dit var inte över med detta, men det är en helt annan historia.

Mina år i femtiotalets folkskola

Sven Lundgren

Från det jag fyllde ett år och upp till fem års ålder bodde jag i det så kallade Brohuset. Detta låg bara cirka tvåhundra meter från skolan i Vallberga-Västergårda, och varje dag såg jag när barnen passerade vårt hus både på vägen dit och hem. Jag minns än i dag hur avundsjuk jag var på dem för att de fick gå i skolan och lära sig att skriva, läsa och räkna. När jag såg dem strömma ut från skolgården brukade jag springa ut och ställa mig på vägen framför huset och titta när de passerade. Många hade inte cyklar, utan fick gå både till och från skolan. En del av dessa brukade stannade till för att prata med mig.

Jag är född 1942 och började alltså i skolans första klass 1949. Det fanns ju ingen förskola eller annat liknande på fyrtiotalet. Man gick sju år i vanlig folkskola och därefter någon månad i något som kallades för fortsättningsskola. Där fick man lära sig lite om hur samhället fungerade samt sådant som att fylla i deklarationer och olika blanketter. Samtidigt gick man halva dagen i skolköket. Detta var inrymt i ena halvan av Valleberga mellanskola, i samma lokaler som daghemmet fanns på sommarhalvåret när hemmafruarna var anlitade till bärplockning och betskötsel. Här fick vi lära oss att laga mat, baka samt hur man skötte hygienen i samband med detta. Även hur man dukade bordet ansågs vara viktigt. Så såg den tidens skolgång ut såvida man inte kanske i femte klass bestämde sig för att läsa vidare och söka in på läroverk i Helsingborg.

Jag kommer mycket väl ihåg min allra första skoldag. Vi hade då flyttat från ”Brohuset” till ett lite större hus i nuvarande Petersgatan fyra. Jag hade längtat mycket efter den dagen och vaknat tidigt. Mor hade inte hunnit elda upp i spisen ens. Jag upplevde en slags skräckblandad förtjusning inför denna min skoldebut. Mor följde mig till skolan. Där var cirka två och en halv kilometer dit och några skolskjutsar var ännu inte uppfunna, så det var cykeln som gällde.

Vi var bara sju stycken som skulle börja i min klass. När vi kom in i byggnaden så var samlingssalen det första rummet vi bekantade oss med.

Valleberga mellanskola året innan den revs. Här gick jag hos Agnes Palmé i tredje och fjärde klass 1951–52.

Här tog min skolfröken, Ida Frej, emot oss nybörjare och visade oss tillrätta. Man fick ta henne i hand, hälsa artigt och säga vad man hette. De som inte bugade djupt nog fick göra om det. Sedan blev vi tilldelade en plats att hänga våra ytterkläder och skolväskor på. Min fröken hade nog varit lärarinna i många år fick jag för mig. Hon såg väldigt sträng ut och hade satt upp håret i en så kallad knorr i nacken.

Sedan fick vi ställa upp oss på led och gå tyst och fint in i skolsalen tillsammans med andraklassarna. Mödrarna hade då redan visats in, så det kändes lite obehagligt att inte ha mor vid sin sida. Väl inne så gällde det att hitta sin bänk. Fröken hade gjort namnlappar med stora bokstäver och trots att vi inte hade lärt oss att läsa, så kände de flesta igen sina namn. Andraklassarna satt i högra sidan av salen och nybörjarna i vänstra sidan. Efter en ganska seg genomgång av vad det innebar att gå i skolan, hur man skulle bete sig där, utdelning av scheman med mera, så var mitt livs första skoldag avklarad. Det kändes inte så farligt som befarat men det var många intryck att sortera. Jag hade ju hela tiden sett fram emot att få lära mig att läsa och skriva, men det som nu oroade mig var att på en mindre krittavla på ytterväggen hade fröken skrivit upp hela alfabetet med både stora och små bokstäver i skrivstil. Detta såg svårt ut och oroade mig ganska mycket. Jag hade aldrig lagt märke till andra bokstäver än sådana som stod i böcker och tidningar. Skulle jag verkligen klara av att lära in allt detta? Jag såg framför mig risken att bli en kvarsittare, alltså en som fick gå om första klass ända tills jag hade lärt mig alla dessa konstiga krumelurer. Varför kunde det inte

Den tragiska rivningen av denna skola.

räcka med ett alfabet, måste det verkligen finnas två stycken och därtill både små och stora bokstäver? Det blev ju hela fyra alfabeten!

Andra dagen i skolan fick inte mor följa med. Nu hade jag fått lite blodad tand och tyckte att det var lite väl mesigt att komma till skolan två dagar på rad i sällskap med sin mor. Farorna på vägen visade sig redan strax efter starten. Det var när jag passerade bonden August Petterssons ställe som det höll på att gå illa. August hade en väldigt ilsken hund som sprang i löplina längs hela hönshuset ut mot vägen. Som om det inte skulle räcka med denna, så hade han också en hel flock folkilskna gäss som gick lösa på markerna och just den här dagen fick de syn på mig. Hela den ilsket väsande flocken for efter mig med flaxande vingar och utsträckta halsar och gjorde allt för att komma ikapp och nypa mig i benen. Jag hann dock undan med blotta förskräckelsen och hjärtat hårt bultande i bröstet. Någon hade sagt att gäss liksom tjurar blev rasande när de såg något rött och jag var säker på att det var min röda toppluva som hade fått dem så ilskna. Därför stoppade jag sedan ner mössan i skolväskan varje gång jag skulle passera de här gässen.

TIDER OCH RUTINER

En skoldag på den tiden började alltid klockan 08.10. Den inleddes med att vi stod tysta i givakt vid våra bänkar och fröken hälsade på oss med

ett: ”Godmorgon” och vi svarade samstämmigt tillbaka: ”Godmorgon”. Därefter blev det en kort morgonbön då fröken läste ett stycke ur Bibeln, varefter man fick sjunga en psalmvers. Efter detta började själva lektionen. En lektion varade i femtio minuter, och rasterna var tio minuter långa. Frukostrasten, som varade en halvtimme, började klockan tio. Då skulle vi äta våra medhavda mackor. Någon skolmat var det inte tal om. Mackorna intogs i samlingssalen och rasten inleddes alltid med en kort bön: ”I Jesu namn till bords vi gå, välsigna Gud den mat vi få, Amen”. När rasten, som varade en halv timma, var slut och mackorna uppätna så påbörjades nästa timme också med en bön som lät: ”Tack gode Gud för maten, Amen”. Vissa dagar i första klass slutade vi redan 11.15, annars gick vi till 13.05. Även lördagarna var skoldag och då slutade vi klockan 12.10.

De hemska bokstäverna visade sig inte vara så svåra som jag hade befarat. När vi skulle lära oss skrivstil använde vi ett så kallat lutningspapper för att få rätt lutning på bokstäverna. När man sedan började med läsning, så var det vanligt textat. De första sammanhängande meningarna i vår läsebok kommer jag ihåg: ”Far är rar” och ”O mor orm”.

Vår fröken såg som nämnts väldigt sträng ut, men jag själv klarade mig utan några handgripligheter från hennes sida. Hon hade bland de första dagarna visat upp rottingen som stod i hörnet vid hennes kateder, men jag minns inte att någon behövde smaka den. Däremot, när hon av någon anledning blev arg på någon, så drog hon denne ordentligt i håret och blev hon riktigt arg så kunde hon dela ut ett par rejäla ”lusingar”. Lärarnas katedrar stod dessutom på en upphöjning, så bara detta upphöjda läge ingav respekt. Ida Frej kunde inte cykla. Varje gång det var skolfilm nere på Sagabiografen fick vi gå hela vägen dit, en sträcka på ungefär tre kilometer. När det sedan var baddag en gång i månaden, så fick vi pojkar cykla ihop med eleverna från storskolan och deras lärare till badhuset uppe vid Skrombergaverken. Hur flickorna gjorde minns jag faktiskt inte. Pojkar och flickor badade på olika dagar.

Nåja, jag lärde mig bokstäverna i skrivstil och blev sedan också uppflyttad till andra klass. Nu hade också vår förra lärarinna, Ida Frej, flyttat upp till en av skolorna i centrum och vi fick en ny lärarinna som hette Lilian Larsson. Hon var betydligt yngre och modernare i sitt sätt att lära ut saker och jag undrar om inte vi var bland hennes första klasser. Hon var gift med en man som hette Axel och hade en hund av rasen cockerspaniel som hette Cocco. Axel hade också bil, och det var inte varje mans egendom 1950. Han brukade vara klädd i ”äppelknyckarbyxor”, rutiga knästrumpor, jägarhatt med fjäder i och en grön jägarrock. Möjligen var han

någon form av skogvaktare eller liknande. Vår nya lärarinna pratade ofta om honom och hur han ibland hade övernattat i en sovsäck ute i skogen

I storskolan hade det också kommit en ny lärare som hette Knut Rinse, en mörkhårig man som hade en röst som ingav stor respekt. En kort tid efter att Rinse hade tagit över som lärare, kom en klasskamrat in i vår samlingssal och sade att jag skulle komma ut på trappan för läraren ville prata med mig. Jag sprang snabbt ut intet ont anande och bugade mig för honom som man skulle göra. Det visade sig då att en av hans elever inte hade kommit till skolan den dagen på grund av att någon hade kastat en sten på henne så att hon hade blivit skadad och hon hade uppgivit mig som den skyldige. Jag var dock helt oskyldig till detta och nekade därför. Läraren stod emellertid på sig och sade att jag inte skulle ljuga för honom. Jag blev då så rädd att jag erkände mig skyldig trots att det inte var jag. Jag blev ändå glad för att det inte blev några värre påföljder än en skarp tillsägelse att inte göra om något liknande. När jag kom in i salen så hade min lärarinna också ett par sanningens ord att säga mig angående det inträffade. Jag valde också då att inte säga emot.

VALLEBERGA MELLANSKOLA

Annars förflöt resten av tiden i andra klass hos Lilian Larsson utan några direkt minnesvärda händelser. Jag fick ganska bra betyg och blev uppflyttad till tredje klass. Detta innebar att jag både fick börja i en annan skola och dessutom fick en annan lärarinna som hette Agnes Palmé. Skolan, som kallades för Valleberga mellanskola, är i dag riven och låg bara ett tjugotal meter fågelvägen från vårt hus. Fågelvägen betydde raka vägen genom grannens trädgård och det var också denna väg som gällde när man hade sovit lite för länge och det hände för övrigt ganska ofta.

Jag trivdes inte speciellt bra i trean och fyran. Det var mycket utantill läxor och psalmverser som skulle läras in och kunna rabblas upp och eftersom jag inte var speciellt glad för att läsa in sådant och aldrig heller såg någon mening i det, så blev skolan en enda lång plåga. Jag nämnde tidigare att min första lärarinna, Ida Frej, kunde vara ganska hårdhänt ibland. Agnes Palmé var betydligt värre. Här användes såväl rotting som pekpinnar och linjaler. En av mina skolkamrater, som inte hade det så lätt hemma, fick en gång så mycket stryk för en bagatell att pekpinnen gick av. Han grät och kunde knappast sitta i sin bänk efteråt och alla vi andra, som tvingades att åse misshandeln, tyckte att det var hemskt.

På rasterna hade vi dittills kunnat busa och rasa som ungar i den åldern normalt gör. När rasten började så gick vår lärarinna upp på ovanvåningen där hon bodde och då varken hörde eller såg hon oss. Hon hade bara fönster åt söder och väster och skolgården låg på östra sidan. Därför blev vi alla mindre glada när en dag plötsligt ett par snickare dök upp och påbörjade arbetet med att bygga en kupa på taket åt skolgårdssidan till. Nu var det slut med friheten på rasterna när lärarinnan fick fri utsikt åt det hållet med. Ofta när man tittade upp mot hennes fönster, så såg man hur hon stod och iakttog oss. När rasten var över och hon tyckte att någon hade gjort något övertramp där nere, ja då blev denne utkommenderad i samlingssalen och hon själv gick efter med rottingen eller pekpinnen i handen. Sedan kunde man höra att den olycklige grät och ibland bad om nåd därute.

STORSKOLAN OCH MERA ANSVAR

Det kändes därför som en lättnad när dessa båda klasser var avklarade och jag blev uppflyttad till femte klass hos lärare Knut Rinse i Valleberga skola. Honom var jag visserligen allt sedan mina år i småskolan lite rädd för, men efterhand kom jag att uppskatta honom allt mer. Han kunde verkligen allt. Det kvittade vilket ämne det handlade om, han behärskade alla till fullo.

Jag har tusentals gånger förbannat mig själv för att jag inte lyssnade på hans ord när han sade: ”De som jobbar nu under skoltiden, får sedan igen detta och får det bra som vuxna”.

Jag förstod nog inte riktigt då vad han menade, men insåg långt senare att jag ju gjorde precis tvärtom. Jag brukade med andra ord inte särskilt mycket allvar under mina år i skolan och fick sedan jobba hårt och vantrivas på alla mina arbetsplatser resten av mitt yrkesverksamma liv. Hade jag haft svårt för att lära in saker så hade jag inte haft något att ångra, men jag hade ju oförskämt lätt för att lära då och kan nu i efterhand erkänna att jag inte kan minnas att jag någonsin läste på någon läxa hemma. Jag tror inte att jag någon gång ens hade mina skolböcker uppe ur väskan där hemma. Mor var inte alls glad över detta, men jag menade att jag redan kunde vad jag behövde. Jag fick ju också ganska skapliga betyg när terminerna var slut trots min lättja.

I dessa båda klasser hos Rinse var jag elva och tolv år gammal. Likväl tycker jag nu i efterhand att det ställdes ganska ”vuxna krav” på oss barn ibland. I vår slöjdsal, som var inhyst i ett uthus till skolan, var det till exempel

ingen centralvärme, utan denna eldades varm med bland annat spill från träslöjden i en vanlig järnspis. Den som var ordningsvakt för veckan hade ansvaret för att slöjdsalen var varm och behaglig när vi skulle ha lektion där. Att få eld i den här gamla järnspisen var inte alltid det lättaste. Det hände sedan att man fick för bra fart i den så det blev alldeles för varmt för att jobba där. Då gällde det att öppna dörrar och fönster för att på så sätt få ner temperaturen till en behaglig nivå.

Jag kan också passa på att berätta en för mig obehaglig situation som utspelades i denna slöjdsal. Jag var alltså veckans ordningsvakt och hade ju då i uppdrag att sköta om uppvärmningen. När jag stod där inne och passade spisen, så upptäckte jag en ställning av ståltråd till en lampskärm som läraren hade gjort något jobb med. Jag trädde denna över huvudet och stod sedan i fönstret och åbäkade mig för mina klasskamrater som lekte utanför. Jag var så upptagen att jag inte såg att läraren just då kom längs väggen utanför. Plötsligt åkte dörren upp och han kom in i slöjdsalen. Nästan förlamad av skräck försökte jag på alla vis att kvickt få av mig lampskärmen utan att lyckas. Jag hade tryckt ner den för hårt så att öronen hade kommit i kläm under ställningen. Läraren tog tag i ställningen och ryckte den av mig på ett sätt så att jag var helt säker på att få leva mitt resterande liv utan öron. Innan jag hade hunnit känna efter om de mot förmodan satt kvar, hade läraren dragit mig bort mot spisen och fått tag på en brädstump i vedlådan och gett mig ett par rapp i baken så att smärtan på en millisekund hade förflyttat sig från öronen till ändan. Någon egentlig misshandel var det kanske inte frågan om, utan snarare en markering av att jag här hade gått över gränsen. När man var ordningsvakt skulle man uppföra sig och föregå med gott exempel.

Till ordningsvaktens sysslor hörde även att elda i pannan som värmde upp själva skolbyggnaden. Det eldades inte med olja på den tiden, utan det var ved man satte eld med och sedan hölls värmen i pannan med koks. Veden kom till skolan som stora stockar, vilka sedan sågades upp i vedkubbar. Det var en man som hette Lilja som körde runt i byn med sin ombyggda epatraktor med sågaggregat bakpå och skötte om detta. Sedan kom ett par kommunalt anställda gubbar och högg upp dessa kubbar till vedpinnar, som de travade upp i stora, fint lavade vedstackar. Någon vedklyv fanns inte då, utan det var gamla hederliga yxor som användes.

Att hålla jämn värme i denna kokspanna var inte alltid det lättaste. Jag kommer ihåg hur nervöst det var när jag själv var ordningsvakt. Det hände nämligen en gång när en skolkamrat, Kurt Malmström, skulle sköta om eldningen, att pannan höll på att slockna. Han rotade om i resterna i pannan

och fick då fram lite glöder. Sedan öste han på rejält med koks på detta och öppnade draget för fullt. Efter en stund tog det sig ordentligt i koksen och sedan for pannan hastigt upp i temperatur och började koka så att vattnet sprutade ut ur överloppsröret på taket och det dånade i hela rörsystemet. För att snabbt få stopp på detta innan läraren kom, så fick den vid det laget hårt stressade Kurt tag på ett kärl som han fyllde med vatten, vilket han kastade in på elden i pannan. Då slog röken bakut och innan Kurt hann stänga till eldsluckan fylldes hela samlingssalen av en fruktansvärd rökstank. Just då var naturligtvis rasten slut och läraren kom in och undrade vad som hade hänt. Kurt, som var alldeles sotig, svettig och illröd i ansiktet, försökte stammande förklara situationen. Läraren, som då inte kunde hålla sig för skratt, beordrade utvädring av samlingssalen och förklarade för Kurt att han i fortsättningen inte skulle försöka att spela brandman, utan hellre kalla på läraren om något liknande skulle hända igen. Han förstod alltså att det hela var en ren olyckshändelse.

OLYDNAD OCH ROLIGA MINNEN

Slutligen bara en episod som drabbade mig själv. Efter en rast när vi hade rasat runt på skolgården som vanligt, så ringde veckans ordningsvakt i bjällran vilket förkunnade att rasten var slut. Lärarens pojke, som hette Bengt, var då bara tre år gammal och hade varit med oss och lekt. Normalt var han på andra sidan av stängslet i lärarens trädgård och jag vet inte hur han hade kommit ut bland oss andra. Jag var som siste man på väg in i samlingssalen och kom då att tänka på var Bengt blev av. Klockan hade ju ringt in och jag ställdes i ett svårt dilemma och visste inte hur jag skulle göra. Man fick inte komma för sent in efter rasten heller. Jag tog risken och sprang tillbaka ut på skolplanen och såg att Bengt var borta. Som i en ren reflex sprang jag hela vägen bort till utfarten genom skolmuren och såg då honom ute på stora landsvägen på väg ner till bäcken som rann cirka hundra meter längre ner. Jag sprang vidare och fick tag på honom just när han var på väg ner i bäcken. Vattnet stod inte speciellt högt då, men det var tillräckligt farligt för honom som var så liten. Det tog en stund innan vi var tillbaka vid skolan och jag fick honom innanför staketet som omgärdade lärarens trädgård. Min förklaring till varför jag kom för sent accepterades av läraren. Vad Bengt sedan hade sagt till sin mor det vet jag inte, för när nästa lektion skulle börja så kallade läraren ut mig i samlingssalen och förmanade mig på det absolut bestämdaste att jag aldrig mera fick locka Bengt med mig ner

till bäcken och att jag inte heller fick lämna skolans område under skoltid. Jag ifrågasatte aldrig detta utan följde snällt med läraren tillbaka.

En lite trevligare händelse som jag tycker är värd att omnämnas, var när vi på vintern fick åka slädparti, som det kallades. Vanligtvis var det gott om snö på vintrarna. Då brukade lärarna komma överens med en del bönder i närområdet om att de skulle ställa upp med sina hästdragna slädar någon dag och att vi skolbarn då skulle få åka med på en lite större runda. Det plogades inte precis på vägarna då och vägsalt hade ingen hört talas om, så bönderna använde också dessa slädar för sina dagliga ärenden. Bönderna kom med sina slädar och hämtade oss på skolgården. Vi bäddades in i fårskinn eller filtar och sedan bar det iväg ut i en lång karavan på en tur som kunde vara flera timmar. De som i dag är unga får nöja sig med att se slädar på julkorten.

När jag gick i sjätte klass och var tolv år gammal började mitt motorintresse att vakna till liv. Jag var därför runt en del och hjälpte bönderna i hopp om att få köra deras traktorer. En av mina klasskamrater, Anita Olsson, var dotter till en lantbrukare och där brukade jag få köra lite ibland. En dag när vi just hade kommit in efter frukostrasten frågade läraren mig om jag kände till en bonde som hette Bror Olsson. Det gjorde jag, det var ju Anitas far. Det visade sig då att han just hade ringt till skolan och bett mig fri för att jag skulle köra hans traktor när vi tillsammans skulle hämta en såmaskin på Stora Västergårda, en gård som låg ute mot Tjutebro. Jag blev då ombedd att lägga ner mina böcker i bänken igen och bli ledig resten av dagen för detta uppdrag. Gissa om jag såg lite mallig ut när jag sade adjö och tågade ut ur skolsalen. I full fart på min cykel på väg upp till Bror Olssons gård satt jag och tänkte på att jag nu skulle passera skolan vid ett tillfälle på väg mot Västergårda och sedan en gång till på vägen tillbaka igen. Då skulle allt mina klasskamrater få se en som kunde köra traktor. Vid två tillfällen till och med, om jag hade tur alltså. Väl framme på gården såg jag att traktorn var startad och körklar. Skönt, för det fanns ingen startmotor på denna modell, utan den fick vevas igång och det kunde vara lite besvärligt. När Bror kom ut så satt jag redan på traktorn ivrig att få komma iväg så att vi skulle passera skolan lagom till 11.15-rasten. Då skulle Bror först hämta en bult till draget som såmaskinen skulle kopplas med. Sedan skulle han tända pipan och jag började bli riktigt desperat för att vi skulle missa rasten.

Äntligen kom vi så iväg. Traktorn var en Allis Chalmers av mindre modell och var inte känd för att gå speciellt fort. Jag kände på gasreglaget flera gånger eftersom jag tyckte att den gick ovanligt sakta den här dagen. Mycket riktigt, när vi äntligen kom fram till skolan så hade det redan ringt in och skolgården gapade tom. Ovanligt tom tyckte jag. Nåja, vi skulle ju tillbaka samma väg också. När vi kom fram så stod gårdsägaren klar med

Tvättstället och dricksfontänen i vår samlingssal. Här har man druckit och tvättat händerna många gånger.

såmaskinen som skulle hämtas och jag hade inga andra tankar i huvudet än att nu fick det gå undan om vi inte skulle missa 12.10-rasten också.

Vad händer då? Jo, då skulle vi hämta ett par säckar utsäde på Västergårda kvarn också. Detta var en vinddriven mölla som låg bara ett stenkast bort, men kanske fullt tillräckligt för att vi inte skulle hinna fram i tid till rasten. Efter många och långa minuter var allt äntligen klart och jag drog på för fullt med traktorn. Då hördes ett ilsket vrål bakifrån såmaskinen. När jag vände mig om så såg jag Bror, illröd i ansiktet springande allt vad han orkade i sina trätofflor bakom maskinen. När jag stannade så kom Bror fram och såg allt annat än glad ut och bad mig komma med bak och titta. Det visade sig då att såmaskinen inte hade någon åkbräda, en som man normalt använde för att stå på när man styrde maskinen, utan var avsedd att gå bakom. Detta förklarade Brors ofrivilligt våldsamma språngmarsch.

När Bror återfått sin normala ansiktsfärg startade vi upp igen, fast nu i ett betydligt makligare tempo. Till skolan var det ungefär två kilometer och när vi närmade oss stod jag upp på traktorn för att om möjligt se om någon skulle synas på skolgården, men icke. I den åldern glömde man emellertid snabbt sådana saker och när vi var framme på Brors gård så bjöds det på kaffe och hembakt, som hans fru, Inga, aldrig snålade med. Dessutom fick jag ett par kronor av Bror för att jag hade hjälpt honom att få hem maskinen. Dagen blev med andra ord mycket lyckad trots allt!

Dagen efter var allt som vanligt i skolan igen. Jag vill väl inte precis påstå att jag trivdes med skolarbetet, men tack vare en skicklig och - trots allt - förstående lärare som Knut Rinse var, så gick det ändå ganska hyfsat tyckte jag. Jag var ju inte precis klassens ljus, men lyckades ändå få skapliga betyg. Särskilt i mitt favoritämne engelska gick det bra, här slutade jag med ett litet a i betyg, trots att jag aldrig läste en läxa.

SJUNDE OCH SISTA KLASS

Jag blev efter dessa år i femte och sjätte klass hos Rinse uppflyttad ytterligare en klass och hamnade då hos en lärare som hette Rune Larsson. Sjunde klass gick vi i Ekeby Kyrkskola. Vi hade ingen egentlig skolsal, utan gick i en sal som egentligen var ämnad för gymnastik. På väggarna fanns olika redskap och klätterribbor och i samlingssalen stod både en hoppbock och en plint som drogs in i salen när det var gymnastiktimme. Då fick vi också bära ut alla våra skolbänkar i samlingssalen. Detta gällde även när andra klasser skulle ha gymnastiktimme. Då fick vi bära ut våra bänkar och sedan fick vi sitta i deras sal tills de kom tillbaka. På skolan fanns klasser från ettan till sjuan. Ettan och tvåan hade en sal ihop, trean och fyran en sal och så vi i sjuan i gymnastiksalen. På ovanvåningen fanns dessutom lägenheter som utgjorde tjänstebostäder för lärarinnan i småskolan och för skolstäderskan.

Utmed vägen mot kyrkan låg en annan byggnad som inrymde en sal för femte och sjätteklassarna samt i västra delen en tjänstebostad som vår lärare, Rune Larsson, bodde i. Slöjdsalen fanns i ett uthus som även inrymde elevernas torrdass samt lärarnas förråd och tvättstuga.

Läraren som vi fick i sjunde och sista klass var en väldigt snäll sådan - kanske till och med lite för snäll. Dessutom var ju skolsalen en gymnastiksal och därför stod inte hans kateder på den där upphöjningen, som man vant sig vid i alla andra klasser dittills. Vi hade dessutom blivit ett år äldre och hade därför nog behövt någon som kunnat hålla oss lite mera på plats. Jag har inga särskilda minnen från den klassen annat än vi nu slagits ihop med sjuorna från Ekeby skola och därför blivit en lite större klass. Rune Larsson var nog en lite mer ”modern” lärare. Han var antagligen ganska ung och verkade lite sportig av sig, gick klädd i ”äppelknyckarbyxor” och rutiga knästrumpor, liksom vår lärarinnas man Axel gjorde när vi gick i andra klass.

Jag kommer ihåg en del utflykter också. Bland annat minns jag att det var en lång, varm period i början av höstterminen. Vår lärare och någon

annan lärare uppe i Centralskolan kom då överens om att på ett enkelt sätt försöka ta alla oss elever till stranden i Rydebäck. De hade då pratat med några bönder om möjligheten att få låna traktor och vagn av dem. Två av dessa bönder ställde upp med var sitt ekipage. Vagnarna var beströdda med halm för att vi skulle sitta lite mjukt. Den ena traktorn kördes av vår lärare, och den andra av Centralskolans lärare, som hette Hamgård. Vi åkte på lite mindre vägar och kom bland annat genom Gantofta. När vi då skulle svänga ut på Landskronavägen så stod där en polisbil. Poliserna stoppade båda ekipagen, gick runt vagnarna och tittade så att vi satt ordentligt och sedan fick förarna också en förmaning om att ta det försiktigt.

Vi kom så småningom fram och hade då med oss saft och mackor. Jag hade hunnit bli hungrig på vägen dit och packade då upp mitt medhavda matpaket. När en av mina klasskamrater såg detta så varnade han mig för att äta något innan jag badade, för då skulle jag kunna få kramp när jag kom ut i vattnet och i värsta fall drunkna. När jag såg i hans ansikte att han verkligen menade allvar, packade jag skyndsamt ihop mitt matpaket igen. Drunkna ville jag då rakt inte. Därefter uppstod då nästa problem. På den tiden bodde de flesta av oss helt omodernt och hade då inga badmöjligheter hemma. Man var därför inte alltid helt ren om fötterna och att inför alla dra av sig strumporna och visa detta var ju lite pinsamt. Jag upptäckte då att där nog var fler som hade dessa problem. Flera sprang ut i vattnet med strumporna på och låtsades att man hade glömt att ta av dem. Jag gjorde detsamma. Sedan tvättade jag av fötterna i havet och gick upp och lade strumporna på tork i solen. Detta blev sedan en sådan skoldag som man önskade att alla skulle vara.

STOCKHOLMSRESAN OCH SKOLSLUT

I slutet av sjunde klass skulle vi göra en längre utfärd ända till Stockholm och vara borta en hel vecka! Nästan ingen av våra föräldrar hade någonsin varit så långt hemifrån. Jag kommer inte ihåg vad det kostade, men vi fick lägga lite varje vecka i en sparbössa i skolan och läraren bokförde noga dessa summor. När dagen så var inne, så kom Holger Darell med en av Ekeby Trafikförenings bussar för att hämta upp oss uppe vid Centralskolan. Med sig i bussen hade han sin fästmö som skulle fungera lite som underhållare på resan. Hon ledde allsång och visade sig också vara duktig på att spela dragspel. Hon satt på en vanlig träpall framme vid bussens motorhuv. En sång som vi alla skulle stämma in i med jämna mellanrum kommer jag

ännu ihåg texten på. Den lät så här:" Trampa på gasen och lätta ankar, sätt inunder pannan fyr. Med svällande segel och fyllda tankar, dra vi ut på äventyr". Denna hann vi säkert med att sjunga minst hundra gånger under resans gång. Även vår lärare körde bussen ibland, så att Holger Darell fick en paus. Om läraren hade körkort för detta det vet jag inte, men vi tyckte att han körde bra. Efter en övernattning på ett vandrarhem i Köpmannebro bland annat, så kom vi fram till det stora Stockholm. Här låg vi över på en scoutgård som också fungerade som vandrarhem. Stället hette Sankt Görans Ungdomsgård, vill jag minnas. Vi sov allesammans på madrasser på golvet i en jättestor sal.

På dagarna åkte vi ut med bussen och tittade på alla Stockholms sevärdheter. För oss "lantisar" var det en stor upplevelse att få se allt detta som man tidigare bara hade hört talas om. Bland annat besöktes slottet, stadshuset, Katarinahissen, Skansen, Gröna Lund och mycket, mycket annat. På kvällarna, när vi var komna hem igen efter utflykterna, höll flera av oss till i parken mitt emot vandrarhemmet. Där gömde vi oss och smygrökte och hade lite andra hyss för oss.

Slutligen var veckan i Stockholm över och vi drog oss söderöver igen och anlände till Centralskolan i Ekeby på utsatt tid. Våra mödrar mötte upp för att hjälpa oss hem med vårt bagage. Det var alltid mor som hade hand om sådana saker då. Far var ju alltid på arbetet.

I sjunde klass började jag bli ordentligt skoltrött och ville hellre ut och arbeta och tjäna pengar. Efter sjuan hade Rune Larsson oss också i så kallad fortsättningsskola, som vi gick några veckor i parallellt med skolköket. När skolköket var slut för dagen strax efter lunch, så körde vi ner till Ekeby skola för att få några timmars undervisning om samhällets funktioner som jag tidigare nämnt. Skolköket varade också bara ett antal veckor och vår lärarinna där hette Elsie Grahn. Här fick man lära sig grunderna i matlagning, samt lite om hygien, disk, dukning och städning. På den tiden var det alltid kvinnorna som skötte arbetet i köket, så detta var ju inget för oss pojkar, tyckte vi.

Ja, detta var lite om hur det kunde gå till i den tidens skola. Lite stenålder tycker nog de flesta yngre läsare. Men tittar man på dagens moderna samhälle och skola, så kan man ibland undra om det inte hade behövts lite mer av den respekt för både lärare och äldre som vi i den gamla skolan fick lära oss. Kanske är en lärare av Knut Rinses kaliber just vad som hade behövts i dagens skolor, fast där håller säkert varken dagens politiker, elever, kuratorer, psykologer och andra boklärda med mig. . .

Mina första skolår

Ann-Margret Wendt

Ann-Margret Wendt heter jag och 68 år gammal skriver jag dessa rader i mitt hus på Gruvgatan 2 i Ekeby. När jag var sju år och skulle börja skolan så kallades jag Greten av alla som bodde i Gruvhusen här i Skromberga. Det var ju modernt med dubbelnamn på den tiden. Jag är född 1941. ”Almagrek” sa en kamrat som tyckte jag hade ett svårt namn. Ann-Marie kallas jag allt som oftast fortfarande. Om jag hade haft barn skulle jag ha döpt dem till Li och Lo. Jag hoppas att aldrig dubbelnamnen, typ Sven-Åke, Klas-Göran blir moderna igen.

När man bodde i Gruvhusen hade man mycket nära till Centralskolan. Konstigt nog hette inte skolan Skromberga skola, för den skolan låg nere mittemot Ekeby sparbank. Om jag gick genom vår trädgård så kom jag direkt in på skoltomten. På den låg två stora huskroppar och ute på skolgården nära gränsen mot Torget låg det lilla huset med rader av dass och en slöjdsal för träslöjd.

På övre våningen i det ena skolhuset fanns två lägenheter. I den ena bodde barnmorskan i byn och i den andra bodde småskollärarinnan. I den andra vinkelbyggnaden mitt över skolgården bodde överläraren med sin familj. I vinkel mot bostaden var den stora salen som kallades storskolan, där gick de äldsta skolbarnen upp till klass sju. På baksidan av detta hus bodde så folkskolläraren och hans familj. Det fanns en fin trädgård med fruktträd och blommor. Den gränsade till Himmelriket. Så kallades det hus där förmansfamiljer vid Skrombergaverken bodde.

På Torget utanför skolan fanns den nedlagda köttbesiktningen som sedermera skulle bli lokal för andelsföreningens frysrum med många fack. Samt sist men inte minst fanns Magnes kiosk som var sambandscentral för många viktiga saker i livet. Mittemot skolan mot fabriken till låg Berget, vidunderligt högt för oss småungar. Berget var en bergbunke, det vill säga skiffer som tagits upp som slagg. Det hade tidigare funnits flera gruvschakt mycket nära skolan. Längs med sidan av Berget hade den första idrotts-

platsen funnits med långbänkar för åskådare vid fotbollsmatcherna men på fyrtiotalet hade man fått den fina idrottsplatsen, nu kallad Bruksvallen, ett stenkast bort mot Bengtsavärnen/Norrevärn.

Nu tillbaka in i skolhuset där jag gick i första andra och tredje klass. När man gått över uteverandagolvet kom man in i samlingssalen. Där var toffelhyllan som tillika var en bänk man kunde sitta på under krokarna där man skulle hänga skolväska och kläder.

Min första fröken var en smal och parant rödhårig kvinna som hade ett vidunderlig fint brett armband med dingledonger som skramlade när hon gick. När vi ungar hörde skramlet och stegen så for vi upp från toffelhyllan och med raka ryggar inrättade vi oss i ledet. Så marscherade vi in i skolsalen. Det var fönster åt två håll så det var en fin och ljus sal. Fröken satt i sin kateder som stod på ett podium och vi satt en och en i rader. På väggen fanns bokstavsbilderna och en biblisk plansch och en stor kulram tror jag. Jag minns ingen rotting men en pekpinne som kanske var hotfull nog. Jag minns faktisk inte mycket från tiden i första klass mer än frökens fina armband, ett brett Kalevala i brons. Av fröken fick man stora silverstjärnor inklistrade i boken om man skrivit rätt och fint och de var så vackra. Jag minns att vi också fick göra julsaker av vackert silverpapper
I andra klass fick jag en annan fröken. Jag upplevde henne som äldre men det kanske hon inte var. Hon var pliktmedveten och kristelig. Jag tror att jag upplevde henne som lite tråkig fast snäll. Jag har aldrig haft några elaka lärare. Fröken hade alltid en blå klänning på sig och på den sydde hon en vit krage som tvättades regelbundet. Så minns jag att min mamma och faster också gjorde. Frökens krage var ofta snett påsydd vilket jag inte kunde släppa fokus på. Hennes lilla tunna hår var hårt åtsnörpt i en rulsa i nacken. Jag saknade nog det dinglande armbandet.

På väggen hängde en plansch av lärkan på en nyplöjd åker och det var trista färger över hela den bilden. Jag kommer ihåg att jag ofta önskade att det skulle komma upp en domherre med vacker färg. Skolan hade kanske bara planscher på lärkan och på Den barmhärtige samariten och andra bilder ur biblisk historia. Jag minns inte om det fanns en tramporgel i skolsalen. Vi läste i *Sörgården* och *Önnemo* som väl funnits sedan 1913 i bokskåp längst ner i skolsalen.

En gång när vi ritade och då hade man ju alltid den obligatoriska solen i övre hörnet på teckningen, kom jag plötsligt på att jag skulle sätta ögon, näsa och en glad mun på solen. Uppspelt vände jag mig om och visade detta för kamraten bakom. Då blev jag åthutat av fröken som indignerat sa: ”men Ann-Margret du vet väl att det är Gubben i månen inte i solen.” Fröken avvärjde mina anarkistiska påhitt i sin linda.

Välskrivning var ett ämne som man fick betyg i. Man använde antingen blyertspenna eller stålpenna som sattes fast i ett långt skaft. Framtill i bänken fanns ett hål för bläckhornet och det fanns ett pennfack med lock som också dolde bläckhornet. Det var ju inte så kul om man tappade flaskan med bläck. Att doppa stålpenna i bläckhornet var en konst som hette lagom. För mycket bläck och det blev en plump som ohjälpligt satt där den satt. Visst hade man en liten rundel av flanell som man torkade av stålpennan med och så hade man läskpapper. Det fanns ett läskpapper i varje skrivhäfte. Lutningspapper la man bakom den sida där man skulle skriva så att alla bokstäverna fick samma lutning och lika avstånd mellan bokstäverna. Jag tyckte det var kul med skrivstil. Den gamla skrivstilen var så vackert med sina sirliga vindlingar. Allra helst de stora bokstäverna minns jag med välbehag. Stora E och stora H gillade jag extra mycket. Jag skrev fint och fick därför bli ”kopieringsmaskin” åt fröken. Numera kan barn varken läsa eller skriva skrivstil.

Det var en trygg uppväxtmiljö i Gruvhusen. Sex familjer i varje hus gjorde att barnen var omgivna av många vuxna och hade lekkamrater i alla åldrar. Här skalar Greten Wendt potatis med storasyster Kjerstin. Tvärs över vägen syns uthuset med dass och kolbod(för lönekol) och en av de många almträd som kantade alla vägar.

Det var ju B-skola på den tiden och med det menades att när fröken t.ex. lärde förstaklassarna att läsa så var andraklassarna tvungna att ha arbetsuppgifter som de kunde klara själv under tiden.

Jag har inga direkta känslominnen att jag tyckte det var tråkigt i skolan, men när jag tänker efter hur jag betedde mig så måste jag nog konstatera att jag saknade omväxling. Jag bad nämligen väldigt ofta om att få gå på toaletten trots att jag inte alls var kissnödig.

Vi hade någon form av skolhälsovård. Tillhörde man en familj vars far hade anställning på Skrombergaverken hade ju hela familjen gratis sjukvård men den var nog separerad från skolhälsovården. Jag minns att man regelbundet fick ta tuberkulinprov för att se om calmettvaccinationen mot TBC ännu höll och senare vaccinerades vi mot polio.

Alla barn varnades dock för att äta fallfrukt. Man trodde nämligen att polio kunde smitta via det.

Hur ofta vi skolbarn gick till Ekeby badhus vet jag inte, men jag minns borstarna som man skrubbade sig med. De skulle ångas i en liten rostfri låda innan man använde dem, och det var strängeligen förbjudet att springa längs med bassängkanten intill badhytterna. Det var lätt för baderskan Alma Blidberg eller Lydia Ekstrand att höra när någon sprang, även om hon satt ute i biljettluckan. De emaljerade spottkopparna, som var i två delar med ett överlock, skramlade väldigt hörbart när snabba barnfötter sprang på trätrallarna där spottkopparna stod.

Det var fint i badhuset med den stora palmen som stod på kortsidan av bassängen i sin egna lilla avdelning. När jag vi fick simundervisning i klass tre var jag jätteskraj. Jag tyckte det var mörkt och djupt vatten i bassängen. Det var lärare Håkan Hamgård som hade hand om simundervisningen. Han införde mycket sport och idrott till skolan men även många kulturella evenemang. Det första minnet av honom var att det stod en tjusig vuxen man iklädd ljusblå träningsoverall med vit ok och slog tennisbollar mot den fönsterlösa väggen på skolan. Alla andra vuxna karlar i min värld var klädda i mer eller mindre urtvättade ”blåböjsor” och trätofflor och visst hade de annat att sköta än att i timmavis stå och slå på samma boll om och om igen. Men en glimt av en ny tid var det.

Jag tyckte att det var så kul när jag kom upp i tredje klass och läraren spelade på gitarr och sjöng Evert Taube. Nya världar öppnades: historia, geografi och läsa kartan. Det gillar jag än idag. Och så gick vi till idrottsplatsen och hade tävlingar i friidrott. Bäst var jag i längdhopp men eftersom jag var vänsterhänt så var jag verkligen inte bra i kast med boll för att inte glömma syslöjd. Jag är vänster-högerblind vilket gör att jag inte vet från

vilket håll man börjar sy och i vilken riktning. Jag fick sitta uppe på podiet väldigt nära fröken så hon höll ett öga på om jag satte nålen i vänstran och sydde åt pepparn till. Än idag svettas jag när jag ska handarbeta. Jag har under mina 45 år som lärare varit mycket förstående med elever som är vänsterhänta eller höger-vänsterblinda.

Vid läsårets slut hade man examen. Då kom "mororna" till skolsalen och de fick sitta längst ner och lyssna på förhören som var lite speciella just den dagen. Man skulle verkligen visa att man klarat av vad som borde vara inlärt. Men visst var det lite muntrare inslag också. Jag minns att jag tillsammans med en annan flicka deklamerade Tuttan och Ingeborg, två flickor små med ljust och lockigt hår och ögon blå. Kvällen innan examensdagen gick man med en bukett syrener och klädde klassrummet som doftade gott. Förr i tiden blommade alltid syrenerna precis lagom till examen. Så sjöng man då som nu "Den blomstertid nu kommer med lust och fägring stor."

Till examen skulle man också ha en ny klänning som det var ståhej kring, medan man tänkte ut hur den skulle vara. Den syddes självklart av mamma. Min examensklänning i första klass var av röd- och vitrutigt bomullstyg typ det man sydde slöjdpåsen av. Säkert inköpt hos Carl Handlare nere vid banken. Över bröstet och nere vid fållen broderade mamma en bred bård med röda vita och blå korsstygnstjärnor. Jag tror det var lite smock upptill och puffärmar. Längst ner på kjolen syddes flera veck som sedan kunde släppas ut allteftersom jag växte. Klänningen finns fortfarande kvar i annan skepnad. När den blev urväxt så sprättades de itu och syddes om till en påse för smutstvätt. I andra klass hade jag en vit klänning med röda prickar. Jag tyckte det var ett fint tyg men jag minns att mamma var tveksam till att använda det för det var ett riktigt kristidstyg av dåligt kvalité. Som liten kunde jag för övrigt inte skilja på orden kristid och krigstid. Båda var ju lika aktuella och flöt därför ihop för mig.

Jag har ofta undrat hur mycket vi tidiga fyrtiotalister påverkades av krigets fasor indirekt. Vi måste ha insupit krigsångest med modersmjölken. Igår, den 25 jan 2009, såg jag en film om vad som hände i andra världskriget sommaren och hösten 1941 då jag var nyfödd. Hitler anföll Sovjetunionen och krigsvintern var också här extrem kall. Som mycket liten minns jag att på kvällarna när vi i vår familj satt och åt kvällsmat så hördes ibland ett dovt flygplansbuller. Pappa tittade ångestfyllt på mamma, reste sig från bordet, gick ut och ställde sig på kökstrappan och tittade mot himlen. Jag följde efter, stod och höll i pappas byxben och kände att det var ångest i luften. Efter några timmar kom flygplansbullret tillbaka. Flygplanen var på väg tillbaka från Tyskland.

Vi som bodde i Ekeby hade i luftrummet över oss övningsfältet för flygundervisning på flottiljen i Ljungbyhed. Det gick väl an när de gula skolplanen i timmavis brummade så där lite ofarligt, men jag reagerade med panik när de flygande tunnorna J 29 ven genom luften. Först kom en projektilaktig skapelse genom luften nära hustaken så porslinet i köksskåpet skallrade och mycket senare en ljudande skräll. Jag minns att jag rusade förskräckt in varje gång. Den gång jag övervann min rädsla för detta fenomen var när jag gick i andra klass. Vi skolbarn gick längs landsvägen två och två i raka led hållande varann i hand precis som man skulle. En flygande tunna kom vinande genom luften och jag överlevde utan att gömma mig.

Vid den här åldern deklarerade jag tydligt att jag inte skulle ha några egna barn när jag blev stor, utan jag skulle ta hand om barn som fanns i kriget. Det blev faktiskt så. De sista 20 åren av min 45-åriga lärartjänstgöring arbetade jag endast med invandrarbarn som fått lämna sina hemländer på grund av krig i Bosnien, Libanon och Irak. Det var mina bästa yrkesår.

Ju närmare femtiotalet vi kom desto mer släppte kristiderna och framtidstron växte sig stark. Min mor sa en gång: ”Du hade ingen rolig barndom (*själv tycker jag det*). Kjerstin (*min syster född 1931*) hade en rolig barndom, alla var glada då”. Själv hade min mor, född 1905, en slitsam men rolig uppväxt på en liten gård med hästar, hundar och många syskon Varje decennium får ett visst eftermäle och visst fanns det skillnad på trettio-, fyrtio- och femtiotalet. Fortfarande hade inte mycket i vår materiella standard hemma ändrats och inte i skolan heller. I Gruvhusen som byggdes 1888 började man så smått höja standarden med lite småreparationer. Inte tog man bygglån och gjorde genomgripande reparationer. När det fanns en slant över köpte man några meter dörrfoder eller dylikt hos timmerhandlaren i byn.

När jag började i fjärde klass var elevkullen så stor att vi flyttades över till Haberga skola och kom då i en renodlad fjärde klass. Jag fick en längre skolväg på en kilometer och kom till en sliten skola som jag minns den. I den skolan hade min morfar gått. Hans mor var analfabet och kunde inte skriva eller läsa, men när hennes barnbarn skulle handla till henne skrev hon små bildkrumelurer på inköpslistan. Morfar hade sporadisk skolgång. Han var hellre hemma på gården och skötte om djuren. Hans sju barn, födda 1903 och framåt, gick alla i Haberga skola. Min präktiga mamma fick sköta skolträdgården som tillika var lärarens trädgård och man bar in ved till kaminen i skolsalen men också till lärarens bostad. Man hade förkläde på sig i skolan och varje lördag hade man ett rent förkläde för då skulle man ha syslöjd. Detta var på 1910-talet. Jag gick i Haberga skola 1949 – och hur mycket hade ändrats?

Jag minns skåpet där klassuppsättningen av *Svenskarna och deras hövdingar* stod. Fy så tråkigt med högläsning där alla skulle läsa en snutt var. Man skulle följa med så man visste var i texten man var, när det slumpmässigt blev ens tur. Jag hade klasskamrater som inte kunde läsa i fjärde klass. Böckerna luktade unket och mössen hade ätit upp ryggen som var klistrade med vetemjölsklister. Vi hade inga böcker hemma och därför var det en underbar litterär värld som öppnade sig när jag året efter fjärde klass började på läroverket i Landskrona. Varje middagsrast gick jag till barnavdelningen på Stadsbiblioteket och sträckläste alla illustrerade barnböcker. Särskilt fina bilder tyckte jag Babarböckerna hade och än idag brukar jag köpa fina bilderböcker när de säljs ut för 5 kronor på biblioteken.

I Haberga skola hade vi inte heller där gymnastiksal. Ibland hade vi vissa rörelseövningar inne i skolsalen. Pojkarna klädde om ute i samlingssalen och flickorna bakom orgeln.

Inte var det lätt att komma till Högre Allmänna Läroverket i Landskrona som hade sina gymnastiklektioner på Kasernen med jättestora gymnastiksalar Där fanns det ribbstolar, romerska ringar, bommar som hissades ner i linor och man skulle gå balansgång jättehögt. Barnen som bott i stan hade tränat på detta under sina tidiga skolår. Tala om oss lantisar och underdogs – det gällde att kämpa på.

Vid övergången till 1950 talet lämnade jag alltså folkskolan i Ekeby och började på femårig realskola. Jag fick nu cykla hemifrån före kl 6.15 den långa vägen till Ekeby station för att ta tåget. Första året åkte jag med stånkande ånglok som sedan ersattes med rälsbuss. Jag var ett spinkigt barn med stora friska tänder som var lite sneda hursomhelst. Det fanns inte tandställning på den tiden men tänderna rätade till sig av sig själv. Jag hade mitt långa ljusa hår uppsatt i margaretafläta, samma frisyr som premiärministern Julia i Ukraina har idag. Jag lämnade mina klasskamrater i Ekeby och kom in i en annan värld med nya kamrater som jag inte kunde umgås med på fritiden eftersom sista tåget från Landskrona gick hem vid 16-tiden. En ny verklighet väntade, en tillvaro i två skilda världar med en tioårig arbetareunges perspektiv från Gruvhusen i Skromberga.

ARBETE

Första arbetet

Birgitta Alexanderson

Min yrkeskarriär började bland bärbuskarna på Skrombergagården sommarlovet 1955. Liksom många ungdomar i min ålder, plockade jag hallon och svarta vinbär under några sommarveckor. Det var för att få lite egna slantar inför skolresan, en vecka till Stockholm, som vi skulle göra innan vi slutade sjunde klass. Odlingen var för Findus´ räkning. Som en liten parentes kan jag nämna, att det sågs inte med speciellt blida ögon av husmödrar som brukade ha säsongsarbeten, att vi ungar ”stal deras förtjänst”. De menade, att *de* var i större behov av en extraslant till hushållet än vi som bara skulle rumla upp pengarna. Detta fick jag veta många år senare.

I mars 1957 konfirmerades jag. Mellan den 1 och den 27 juli samma år arbetade jag som springflicka på Skrombergaverken. Det blev sammanlagt 24 arbetsdagar till en dagpenning á 6 kr, vilket inbringande totalt 144 kr. Minus källskatten på 7 kr utgjorde förtjänsten för dessa 24 dagar 137 kr, vilket i dagsläget motsvarar cirka 1 700 kr enligt Statistiska Centralbyrån.

Den 12 augusti 1957 började jag mitt första arbete, förmedlat av arbetsförmedlingen i Helsingborg, som låg där livsmedelsaffären OJ har sin parkering. Under 50-talets somrar brukade de stora cirkustälten slås upp just där, som nog många av oss minns.

Från ett kartotek över lediga arbeten, i en lång trälåda i ett byråliknande skåp, hittade tjänstemannen ett lämpligt arbete åt mig. Det var på ett av fabrikskontoren på Helsingborgs Gummifabriks Aktiebolag Tretorn, som Tretorn hette i sin helhet på den tiden. Tjänstemannen förklarade vad arbetet innebar och frågade om detta var av intresse för fröken Andersson. Jag förstod väl inte riktigt allt han förklarade, utom det att man skulle kunna skriva maskin. Det tog jag fasta på, var stolt över att kunna och tackade artigt ja. Han kontaktade den aktuella avdelningen på Tretorn och så hade jag fått mitt allra första fasta arbete. Jag skulle få 220 kr brutto i månadslön, vilket motsvarar cirka 2 000 kr i dag.

På den tiden var det lätt att få arbete. Hade man betyg att uppvisa och/eller någorlunda de kvalifikationer som önskades, var punktlig och ordentlig, ärlig, hel och ren, så var det i stort sett fritt fram!

Första dagen möttes jag i vakten till Tretorn av en av de två förmän som förestod Bollexpeditionen, som avdelningen hette där jag skulle arbeta. Vi gick in igenom huvudkontorets eleganta entré med stor televäxel och informationsavdelning, vidare in genom stiliga korridorer med kontorsrum vid vardera sidorna, som var till hälften glasväggar, så man kunde se in i rummen när man passerade. I slutet av korridoren fanns en stor tung ståldörr som ledde in till ett trångt, mörkt rum och vidare ut i en kal korridor, vars ena sida hade glasrutor överst. Vi hade kommit till Bollavdelningen, som också hanterade skor och stövlar. Där, innanför glasrutorna, arbetade cirka femton gubbar med att ta fram varor som de sedan paketerade och försåg med adresslappar och fraktsedlar innan de skickades till olika skofabriker och skoaffärer. Jag tyckte det var en samling gamla gubbar som stod där innanför glasrutorna, sträckte på halsarna och kikade på ”den nya” som kom gående tillsammans med deras ena chef. Det kändes *väldigt* generande! Själv hade jag ju ganska nyss fyllt femton år och kände mig ibland nästan som lite vuxen, men inte i just den stunden. I den åldern tyckte man till och med att 25-åringar var gamla! Gubbarna var mina blivande arbetskamrater!

Mitt jobb var bland annat att skriva fraktsedlar och adresslappar. Skrivmaskinen var en gammal ranglig, svart Remington med bred vals och runda vita tangenter med svarta bokstäver på. Färgbandet var tvåfärgat i svart och rött. Fraktsedlarna var i tre delar och skrevs med karbonpapper

Muskedundret till skrivmaskin på mitt första arbete 1957.

emellan. Det gällde verkligen att skriva rätt från början, för hur krångligt blev det inte om man behövde radera! Allra värst var att radera på kopiorna och sedan ratta tillbaks så man hamnade på exakt samma ställe igen för att fortsätta skriva. Ibland var perforeringen så dålig att sidorna gled isär. Karbonpappret var halt på ena sidan och smetigt på ”karbonsidan”, så det kunde bli ett riktigt helsicke ibland och bråttom var det för det mesta. Mycket paket skickades så man fick lära sig att bli flink och inte göra fel. Adresslapparna var små och om man vred för snabbt på ratten till valsen när man hade satt dem i skrivmaskinen, så flög de upp och ur i en faslig fart och iväg ut över skrivbord och golv! Det var mycket noga att adresslappen skrevs samtidigt med fraktsedeln och att man höll koll på tillhörande ordersedel. Min arbetsuppgift var också att kontrollera och sammanställa expedierade order, det vill säga att de utförts och sänts iväg. Därefter skulle jag göra skriftliga rapporter till huvudkontoret.

En annan arbetsuppgift var att varje lördag, man arbetade på lördagarna på den tiden, samla in männens tidlappar. Det innebar att kontrollera och räkna samman timmar, sjukfrånvaro, ledighet med mera, sedan överlämna dem till avlöningskontoret. I denna skrivandes stund kan jag inte låta bli att fundera över hur man kunde anställa en så ung människa, en ganska ”nyfylld” 15-åring, utan någon som helst tidigare arbetslivserfarenheter, att utföra så ansvarsfullt arbete. Jag tänker då, inte minst, på gubbarnas tidlappar som låg till grund för deras avlöning, deras levebröd. Det fick bara inte bli fel!

I ett trångt litet fabrikskontor, Bollexpeditionen, alldeles intill rummet där gubbarna arbetade, satt vi tre personer. Det var de båda förmännen, herr Johnsson, herr Jönsson och jag. Detta var långt före du-reformen och man titulerades med herr, fru eller fröken, tillsammans med efternamnet. Herrarna var klädda i grå skyddskavajer, liknande bävernylon. Det fanns kvinnliga förmän också på Tretorn och de bar mörkblå skyddsrockar, också i bävernylonkvalitet. Arbetarna hade aldrig speciella skyddskläder, utan de hade blåbyxor och rutiga arbetsskjortor eller liknande. På så vis var det enkelt att avgöra vem som hade vilken position av olika personal man träffade på.

Jag hade eget skrivbord, gammalt och mörkt, med massor av lådor i. Herrarna Johnsson och Jönsson satt mitt emot varandra och delade på ett stort, mörkt och klumpigt skrivbord. I en lång rad i mitten av skrivbordet stod det stora pärmar i folioformat uppställda, troligen för att avskärma herrarna en smula från varandra. De var nämligen som hund och katt! De tålde varandra överhuvudtaget inte! De talade inte med varandra utom i allra yttersta nödfall. Mycket egendomligt. Herr Jönsson var ibland så irriterad av herr Johnssons närvaro, att när han nödgades gå förbi honom

till exempel, så drog han upp överläppen, visade ”bissingarna” och fräste till honom likt en ilsken katt. Otroligt, men alldeles sant! Herr Johnsson försökte att ignorera honom, men emellanåt suckade han djupt när han satte sig mitt emot herr Jönsson, formade munnen som till en vissling och blåste ljudligt ut och in en god stund, som om han hyperventilerade! Det var helt otroligt att detta var ”på riktigt” och inget skämt dem emellan! Det pågick dagligdags under de två åren jag arbetade tillsammans med dem och hade så gjort långt före min tid. När någon av dem var sjuk eller hade semester, så var den andre alltid mycket uppsluppnare och gladare.

Herrarna var troligen i 55-årsåldern, de såg trevliga ut och var omtyckta av de anställda och var alltid vänliga och snälla emot mig. Jag tyckte bra om dem båda. Herr Jönsson hade ett extra litet skrivbord intill en glasvägg med en lucka i dit gubbarna och annan personal skulle vända sig, om de hade frågor rörande arbetet. Det komiska var att det fanns en dörr alldeles intill, som alltid stod öppen, men det var luckan som gällde.

Strax utanför vårt lilla rum fanns ännu ett, men mycket mindre rum. Förmodligen var det ett förråd eftersom där var mycket hyllor med en massa saker på. Där fanns en liten halvrund, plåtliknande vask med kallvattenkran. En enkel liten hylla fanns intill med en första förbandslåda och tre dricksglas på. I detta lilla kyffe åt jag mina smörgåsar som jag hade med mig till middagarna, sittandes på en pinnstol i en hörna. Vi hade aldrig middagsrast samtidigt, vare sig förmännen eller jag, så jag satt alltid ensam på middagsrasterna. Jag har inget minne av förmiddags- eller eftermiddagsraster. Det måste vi väl ha haft rätt till, men det tillämpades aldrig av mina båda chefer och förstås inte av mig heller då. Arbetarna på avdelningen höll sina matraster i samma lokal som de arbetade i, det vill säga bland kartonger, tennisbollar, och skosulor!

Tretorn hade två matsalar. En för tjänstemännen och en för arbetarna. Dessa låg långt ifrån varandra. En gång i början av min anställning råkade jag gå till tjänstemännens matsal. Jag blev på en gång tillsagd av en tjej från huvudkontoret som var där att jag tillhörde fabrikskontoret och inte hade rätt att äta i samma matsal som tjänstemännen. Jag trodde att hon skämtade och försökte vara lustig tillbaka, men det hade jag ingenting för. Hon styrkte genast sanningshalten i det hon sagt genom att ropa till sig två andra tjejer och ”en gammal fröken Johansson” som instämde, varpå fröken Andersson, moloken, lommade iväg därifrån. Jag vill minnas att jag gick till torget, som inte låg långt från Tretorn och köpte mig ett äpple.

Liknande sak hände – också det i början av min anställning – när jag varit ett ärende på huvudkontoret rörande arbetet och besökte damrum-

met på vägen tillbaka. Oj, så fint där var! Stora speglar på ena långväggen och under dem, fina, blanka och nedsänkta handfat av porslin, med kranar för varmt och kallt vatten. Vackra stenplattor på golvet och stiligt kakel på väggarna. Spegelklädd vägg mitt emot långväggen med handfaten. Men, men - ganska snabbt blev jag varse att jag hade hamnat fel ännu en gång! Ett par tjejer från huvudkontoret som råkade vara där samtidigt med mig, visade ut mig därifrån och hänvisade mig till fabriksdamrummet med samma motivering som vid mitt matsalsbesök! Jag hade dittills ingen aning om var fabriksdamrummet låg. Ingen hade berättat det och jag skämdes för att fråga gubbarna eftersom jag kanske skulle uppfattas som högfärdig, tänkte jag. Först långt senare fick jag av en slump veta var det låg. Det var verkligen skillnad på det och huvudkontorets. En rad speglar fanns på väggen över en rad plåthandfat med tillhörande kallvattenkranar, kakelklädda väggar och beigegrå stenplattor på golvet. En rad ”toalettbås” på stålben, det vill säga de var öppna nertill och upptill. Ingen glamour där inte!

Det var inte alldeles enkelt för en 15-årstös från landet, att komma till staden och dessa nippertippor på Tretorns huvudkontor. Man blev mycket noga granskad och kommenterad både beträffande frisyr och klädsel. Det var allmänt känt, rättare sagt omtalat, på den tiden att Tretorns kontorister på huvudkontoret var rysligt malliga. Det gällde både damerna och herrarna. ”Ingen rök utan eld”, måste jag tyvärr tillstå.

Varje förmiddag mellan klockan 11.00 och klockan 11.30 spelades ”musik under arbetet” från ett par högtalare som var placerade på bjälkar i taket i rummet där gubbarna arbetade. Samma musik samtidigt, på alla avdelningar. Möjligen sändes den från radioprogrammet med samma namn, som då var populärt. Musiken var inte den roligaste precis, men piggade nog ändå upp. En gång råkade Henry Dunker (grundaren av Tretorn) komma på inspektion precis till ”musik under arbetet”. Troligen kände han inte till detta utan blev tvärarg och skrek att ”här ska arbetas och inte spelas” och sade åt gubbarna att stänga av musiken. Inte kunde de göra något åt det, eftersom musiken sändes från någon annanstans och vidare ut i fabrikslokalerna. Inte heller kunde det hov av herrar följeslagare, som han hade som en svans efter sig, göra något för att förhindra musiken. Då stötte, nästan bankade, han hårt med sin käpp i golvet och var fruktansvärt arg, men inte heller det hade effekt på musiken. Inspektionen fortsatte till andra avdelningar, allt medan musiken fortfarande ljöd och man hörde de argsinta stötarna från hans käpp dundra vidare.

Tretorn hade en egen liten butik i en källarlokal intill. Man höll öppet några eftermiddagar och kvällar i veckan. Där kunde de anställda få köpa

skor, stövlar, morgontofflor, med mera, till reducerade priser. Vår och höst utkom en liten intern katalog över sortimentet och man kunde förbeställa det man ville handla. Man fick ett visst antal kuponger per år att handla för och det var mycket uppskattat. Vars och ens anställningsnummer stod på kupongerna som man lämnade när man handlade. Man betalade aldrig i butiken, utan summan räknades av på lönen, det var lika för alla.

Jag bodde fortfarande kvar hemma och busspendlade dagligen emellan Ekeby och Helsingborg, med bussbolaget Ekeby Trafikförening. Priset för månadskortet steg från 38 kr till 48 kr under de cirka fyra första åren jag reste mellan Ekeby och Helsingborg. Kanske gällde sistnämnda summa en bit in på 60-talet, då jag återupptog pendlandet igen, under en tid. Arbetstiderna på vardagarna var mellan klockan åtta och klockan sjutton och på lördagarna mellan klockan åtta och tretton, möjligen klockan fjorton. Jag reste hemifrån ca halv sju på morgnarna och kom hem vid halv sju- ibland halv åttatiden på vardagskvällarna. På lördagarna kom jag hem omkring tre-halvfyratiden på eftermiddagarna, allt beroende på vilka bussavgångar jag hann med efter arbetet. Bussarna avgick ungefär varje timme från Helsingborg respektive Ekeby. Vi var många ungdomar från Ekeby som busspendlade och hade ungefär samma arbets- och restider. Och mycket roligt hade vi på hemresorna! På morgonturerna var vi knappast kontaktbara och somnade för det mesta innan bussen lämnat byn. Vi töser var ganska flitiga under hemresorna. En del stickade, några virkade mellanspetsar till lakan som de skulle ha till hemgiften, medan några broderade dukar eller namnade handdukar. Det blev förstås mycket prat och skratt, så vi försökte få plats längst bak i bussen för att inte störa andra resenärer. Killarna läste, pratade och skämtade eller spelade kort, om de satt så till att det fungerade. Det fanns nämligen två stycken tvåsitsiga platser mitt emot varandra, nästan längst bak i bussen vid vardera sidan om mittgången, så det brukade ordna sig.

Under snörika vintrar yrde snön snabbt ihop till stora kompakta drivor. Chaufförerna brukade ha snöskyffel och stövlar med sig i reserv, så det var ”bara” att stanna motorn, dra på stövlarna, ta fram skyffeln, kliva ut i mörkret och skotta bort den packade snön närmst framhjulen. Det fanns reservskyfflar i bagaget och killarna hjälpte till så gott de kunde att skotta, när det var som värst. Det var verkligen kallt att sitta i bussen då. Det fanns vissa svåra stråk utmed vägsträckan, då såväl som nu, som alltid och mycket snabbt yrde igen. Jag minns hur vi några gånger under vintrarna på 50-talet inte kom hem förrän vid 22-tiden på grund av snöoväder, trots avgångar vid 17- eller 18-tiden. Chauffören brukade stanna i Bårslöv och gå in i

någon gård, för att ringa hem till bussgaraget i Ekeby och meddela läget. Där visste man sedan gammalt att folk brukade ringa dem vid snöoväder, när deras anhöriga inte kommit hem i vanlig tid. På så vis kunde man få en lägesrapport som man sedan meddelade vidare till berörda. Busstrafiken blev oftast inställd dagen därpå, eller tills ovädret var över, något man aldrig blev ledsen över!

Jag bodde som sagt fortfarande hemma. Det kändes tryggt och skönt att komma hem till familjen efter arbetet. Någon TV hade vi ännu inte, men vi lyssnade på radio, läste, umgicks och gjorde olika saker tillsammans. Det var förstås inte bara hemmakvällar med familjen man ägnade sig åt. Det var viktigt för oss ungdomar att träffas och få vara tillsammans med varandra efter arbetsdagarna också.

Det var något alldeles speciellt, ja nästan högtidligt, när jag fick min första lön. Jag hade så klart inte haft allt för mycket pengar att röra mig med tidigare. Nu kände jag mig plötsligt nästan rik! Nu kunde jag våga unna mig lite av sådant som bara funnits i mina drömmar tidigare. Mina snälla föräldrar krävde ingen hyra av mig fastän jag nu hade egen lön. Däremot hjälpte jag till hemma så gott jag hann och förmådde.

En sak som var mycket viktig var att handla något till hemgiften varje gång man fick lön. Det var brukligt att tjejerna gjorde det. Vi gick till olika varuhus efter arbetets slut för att köpa till exempel handdukar, ibland i långa räckor om sex till tolv stycken, som man sedan klippte av efter givna mått, liksom lakans- och örngottsväv, som man sedan fållade och namnade för hand. Näst efter att man betalt sitt månadskort, så var detta den viktigaste utgiften. Man köpte pottor och krus, dukar och hushållsredskap också, för att spara till hemgiften. Jag minns så väl de första frottéhanddukarna jag köpte för min allra första lön, det var på Tempo i Helsingborg 1957. De var i regnbågens alla färger på vit botten och kostade 3,90 kr per styck. Jag slog på stort och handlade fyra stycken på en gång. Man följde förstås modet också, lönen räckte till nya kläder och skor då och då, liksom till nöjen, musik, kursavgifter och annat sedan man löst månadskortet. Det kunde till och med bli en slant över ibland att sätta in på Postsparbanksboken!

Så var det på den tiden! Jag förundras ofta över, hur en bruttolön på 220 kr kunde räcka till så mycket! Jag slutade min anställning efter cirka två år, då jag hade fått annat arbete och högre lön, nämligen 260 kr i månaden! Året var 1959.

Mina arbetsplatser

Marianne Lundgren

Jag slutade min åttonde och sista klass i skolan 1958 och var då 14 och ett halvt år gammal. Direkt därefter började jag mitt första arbete i Norra Vram. Detta var hos en familj som hette Heinrup och de drev en diverseaffär där. Mina uppgifter bestod av att dels passa familjens två barn dels stå i deras affär som biträde. Allting var ju inte så väl emballerat som det är i dag, utan det mesta såldes i lös vikt. Mjölk och grädde fick till exempel mätas upp i liters- och decilitersmått, sirap såldes i medhavda burkar och karameller såldes i strut som man själv fick vira ihop. Det var betydligt mera kroppsarbete för ett affärsbiträde på den tiden då allt lämnades ut över disk. Man jobbade fem dagar i veckan mellan klockan åtta på morgonen och till halv sex på kvällen. På lördagen jobbade man mellan klockan åtta och klockan ett. Söndagen var vår enda lediga dag i en vanlig vecka. Jag cyklade till arbetet varje dag, en sträcka på ungefär fyra kilometer mellan hemmet och arbetsplatsen.

Efter ett år i affären hos familjen Heinrup i Norra Vram slutade jag och började i en annan diverseaffär i Gunnarstorp. Denna ägdes av familjen Nordin och de förde ungefär samma sortiment som på min förra arbetsplats. Arbetsrutinerna var alltså desamma. Enda skillnaden var att i denna affär såldes charkuterivaror också. Till denna affär var det ungefär tre kilometer från hemmet och när affären stängde för middag mellan klockan halv ett och två, så cyklade jag hem för att äta middag och tillbaka igen. Det blev alltså en sträcka på cirka tolv kilometer varje dag bara till och från jobbet. Detta och alla cykelturer på fritiden gjorde att jag inte behövde någon ytterligare fysisk träning. Efter nära fyra år i denna affär väntade jag mitt första barn. Jag hade då rätt till tre månaders mammaledighet och när den tagit slut så jobbade jag bara min uppsägningstid och slutade därefter.

Min nästa arbetsplats blev Findus i Bjuv. Här jobbade jag först inne i produktionen men kom senare att förflyttas upp på reklamavdelningen. Jag stannade kvar tills jag blev med mitt andra barn två år senare. Då blev jag

hemma en tid för att passa barnen innan jag sökte mitt nästa arbete. Denna gång blev det Torrmjölksfabriken i Bjuv, där ju min man redan arbetade. Mina arbetstider var mellan klockan fem och nio på morgonen, och jag blev på det viset mindre beroende av barnpassning. Här stannade jag kvar i cirka fem år och slutade när jag skulle ha mitt tredje barn. Jag jobbade den mesta tiden i vällingproduktionen. Vi tillverkade all Findusvälling på denna fabrik och den transporterades i säckar till Findus där den sedan paketerades. Denna torrmjölksfabrik var då den största i landet. Det var en väldigt ren och trevlig arbetsplats och chef på denna var disponent Erik Kiaer. En väldigt hygglig man som alltid var mån om sina arbetare som var skötsamma.

Efter detta så hade jag ett par perioder olika städjobb. Ett tag arbetade jag på Findus i Bjuv. Där städade jag stora konferenssalar samt olika kontorsutrymmen. Detta var ett kvällsarbete som tog sex timmar. Därefter jobbade jag för ASAB och fick städjobb på Skrombergaverken i Ekeby. Där blev det lite blandad städning mellan olika kontor och produktionslokaler. När barnen hade vuxit upp lite, så sökte jag arbete i fabriken på Gullfiber i Billesholm där jag jobbade på olika avdelningar. De första åren var jag på Finullen, en avdelning som tillverkade hörselskydd i olika former. Denna tillverkning togs sedan över av ett dotterföretag. Efter det var jag några år i produktionen där man tillverkade byggnadsisolering. Därefter var jag några år på rörskålsavdelningen där min man också arbetade. Här tillverkade man rörskålar, alltså en isolering som sattes på till exempel vattenrör för att dessa skulle hålla värme respektive kyla.

De sista åren på detta företag arbetade jag och min man tillsammans på en annan avdelning som hette Specialisolering. Här tillverkades alla sorters isolering bland annat till X-2000 tågen som då var aktuella. Isolering till Elektrolux spisar och kylskåp var också en stor del av vår tillverkning. Också all isolering till Volvo och Saab-bilar gjorde vi här samt massor av annat som specialbeställdes. Jag och min man jobbade mest med maskiner som klädde rörskålar med aluminiumfolie och nonwoven-beläggningar. Den senare beklädnaden gjordes enbart för att dessa rörskålar skulle bli mera behagliga att jobba med för isolerarna. Nästan hela min tid här bestod av skiftarbeten i olika former och de sista fem, sex åren jobbade jag och min man bara nattskiftet.

På detta företag stannade jag sedan kvar i 23 år och tvingades därefter sluta på grund av olika förslitningsskador. En del av dessa blev jag opererad för, men de blev aldrig riktigt bra. Jag blev alltså sjukpensionerad några år innan jag skulle bli ålderspensionär.

Arbetsplatser genom livet

Sven Lundgren

Jag gick ut sjunde och sista klass 1956 och började min första riktiga anställning på Skrombergaverken samma år. Arbetat hade man ju redan gjort i många år, fast då bara på fritiden för att få ihop lite extra fickpengar. Med min fars lön från Skrombergaverken var det nog inte så lätt för honom alltid att uppfylla mina önskemål.

Jag var inte mer än cirka åtta, nio år när jag började åka med mjölkskjutsen som körde böndernas mjölk med lastbil till mejeriet i Vallåkra. Till att börja med fick jag hjälpa till med att hantera smörlådor som bönderna skickade med till mejeriet för att få smör tillbaka i, samt hålla reda på vilka bönder som skulle ha silfilter och tidningen Sydsvenskan med returen på rundan. Silfilter användes för att rena mjölken när den hälldes över från mjölkspannen till kannorna. På hemvägen från mejeriet var de flesta kannorna tomma och de kunde jag lyfta av från lastbilsflaket till mjölkborden, men de som var fyllda med skummjölk till böndernas kalvar och andra djur, de orkade jag inte med. Det var 40-liters kannor som vägde totalt 52 kilo när de var fyllda. Sedan var ju alla kannorna numrerade också och då gällde det att veta vilka nummer bönderna hade på sina respektive kannor. Dessa nummer lärde jag mig snabbt och kan dem än i dag.

Skjutsen som jag började åka med körde en runda som började ute i Hässlunda. Det var möllare Gunnarsson som körde denna. Han hade mjölkrundan som extrainkomst och levde i huvudsak på att idka lite åkerirörelse samt på att mala grannböndernas säd. Kvarnen är riven sedan många år. Det var från början en väderkvarn, men drevs av en elektrisk motor när Gunnarsson använde den. Han startade alltså sin mjölkrunda hos bönderna i Hässlunda, och jag hoppade på när han passerade nuvarande Petersgatan i Ekeby. Jag åkte sedan med under hela rundan på flaket och tog emot kannorna som Gunnarsson lyfte upp och drog dem på plats på lastbilsflaket. På sommaren var det bara skönt att åka på flaket, men på vintern var det värre. Då gällde det att hitta en kanna med morgonmjölk i

att sitta på så att det gick lättare att hålla värmen. Vad dagens trafikregler hade sagt om dessa åkturer det vet jag inte. På vägen tillbaka åkte jag med hela vägen tills rundan var slut ute i Hässlunda. Jag fick en ”smörmad” och kaffe hos möllaren innan jag påbörjade min långa promenad tillbaka till Ekeby, en sträcka på cirka en mil.

Efter några år lades mjölkrundorna om och kördes då av en ny chaufför som hette Johan Jönsson, allmänt kallad för ”Månsa Johan”. Johan var en väldigt snäll och generös människa, stark som en björn var han och han hade dessutom en kolossalt stark röst som hördes långa vägar. Om man satt och åkte inne i lastbilshytten hos honom, så slog det nästan lock för öronen när han pratade. Rökte sin pipa gjorde han också hela tiden så det nästan sved i ögonen. Han startade sin arbetsdag med mjölkrundan och på resterande tid av dagen jobbade han som byggare i egen regi. Denna nya runda slutade i Ekeby, så jag slapp min långa vandring från Hässlunda. Johan brukade alltid köra inom till timmerhandlaren Sigvard Eliasson och lasta byggmaterial innan han gav sig ut på sin byggplats, och därifrån hade jag nog bara en knapp kilometer till mitt hem. Här fick jag också kontakt med nämnde timmerhandlare, och fick där till att börja med också hjälpa till med lite lättare sysslor som också stärkte min kassa en aning. Det var ju inga stora summor det handlade om, kanske runt en femtioöring i timmen. Men tillbaka nu till 1956 när min sjuåriga folkskola hade tagit slut.

Jag började då inte direkt på Skrombergaverken, utan gick först några månader på skeppsbyggarskolan på Öresundsvarvet i Landskrona. Många av mina kompisar gick också på denna skola, där man efter utbildningen var garanterad jobb som svetsare, grovplåtslagare, nitare eller annat. De svenska varven gick på den tiden för högtryck och suget efter arbetskraft var nästan omättligt. Bara från Ekeby rullade varje dag ett antal minibussar fulla med arbetare. En hel del åkte också med rälsbussarna som då trafikerade linjen mellan Billesholm och Landskrona. Jag och mina kompisar åkte rälsbussen från Ekeby station varje dag. Jag kommer också ihåg att en månadsbiljett kostade 35 kronor. På skeppsbyggarskolan fick man också en ersättning på 55 kronor i veckan. Inte ens på den tiden var det speciellt mycket pengar, men att ha betalt under lärotiden betydde ändå en del.

När rälsbussen stannade vid Landskrona station så var det över två kilometer att gå till varvet. Några stämpelklockor fanns inte, utan man hade blivit tilldelad en metallbricka stor som en femkrona med sitt arbetsnummer på och denna hängde i ett skåp strax innanför vaktens grind vid infarten till området. Vi började klockan sju på morgonen och just på detta klockslag låste vakten brickskåpet. Om man då kom försent så fick man

säga ifrån till vakten så han öppnade skåpet och tog ut brickan med mitt nummer på. Detta antecknades tillsammans med klockslaget då han hade plockat ut den också. Anteckningar skickades sedan upp till lönekontoret där de såg till att avdrag gjordes på lönen. Brickan skulle sedan tas med och hängas in i ett skåp på avdelningen och gjordes inte detta i tid låstes detta skåp också på utsatt tid och även detta meddelades till lönekontoret. När man sedan slutade klockan 16, så öppnades skåpet igen. Det gick alltså inte att få tag på sin bricka om man hade tänkt smita ut tidigare. Jag kommer ihåg att min bricka hade nummer 8498.

Min vistelse på Öresundsvarvet blev inte längre än några månader. Dels var som sagt lönen dålig under lärotiden och dels var det både dyrt och omständigt att ta sig till och från varvet. Arbetsuppgifterna på skeppsbyggarskolan var heller inte speciellt stimulerande. Vi höll till i en gammal dragig lokal där vi stod vid vår personliga arbetsplats. Här ingick ett skruvstycke på arbetsbänken samt en låsbar plåtlåda därunder. I denna fick man låsa in de verktyg som man hade blivit tilldelad så att de inte skulle stjälas. Alla stal nämligen från alla och vi var väl ett hundratal som vistades i denna lokal, och därför var det omöjligt att veta vem den skyldige var. I uppgifterna ingick också att fila på olika plåtbitar så att dessa blev i absolut vinkel och höll exakta mått. Efter att ha stått där och filat tillsammans med hundra andra elever i ett par månader, så tröttnade jag och slutade. Jag ville hellre vara med på de riktiga arbetsplatserna och lära mig jobbet på plats, men det gick ju inte.

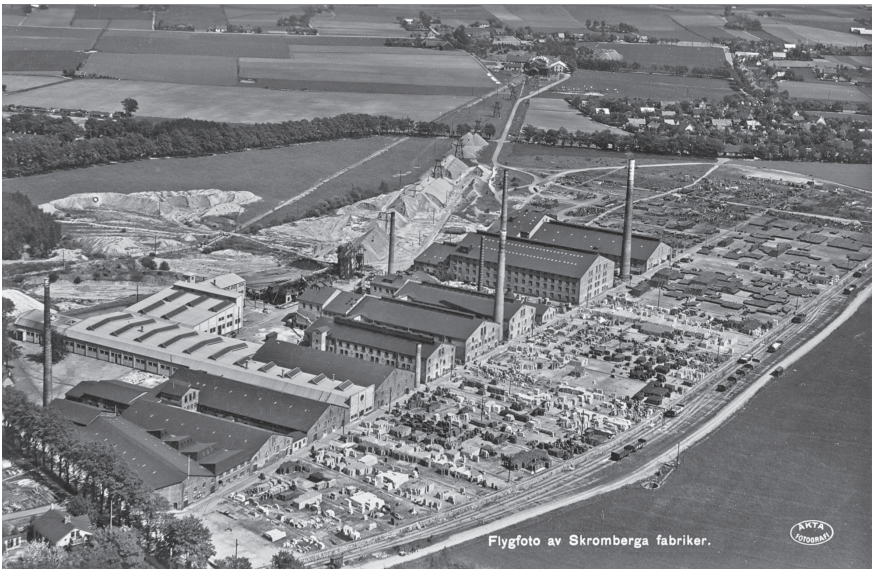
SKROMBERGAVERKEN

En tid därefter sökte jag jobb på Skrombergaverken och detta blev alltså min första riktiga arbetsplats med riktiga jobb och framför allt ordentlig lön. Jag kommer mycket väl ihåg själva ”jobbsökningsproceduren”. Först cyklade jag upp till fabriksvakten, som höll till i en lokal med stora fönster och speglar så att det gick se åt alla håll, just vid den gamla infarten till fabriksområdet. Där fick jag anmäla mig hos vaktchefen som hette Gunnar Jönsson. Han antecknade då alla personuppgifter i sina papper och sade åt mig att återkomma efter några dagar för att få besked. När ett par dagar hade gått cyklade man upp till vakten igen. Jodå, jag hade klarat kontrollapparaten utan några anmärkningar. Gunnar Jönsson ringde då in till kontoret och talade med kontorschefen som hette August Jönsson för att höra om han hade tid att ta emot mig. Det hade han, så Gunnar Jönsson

följde mig upp till kontorsdörren där han förmanade mig att ta av mig mössan och sätta tofflorna när jag gick in och hälsa artigt på kontorschefen.

När man kom in så gick det inte att ta miste på vem som var chef. Cigarröken låg tät som en dimma i lokalen, men i övrigt såg det ut ungefär som i en skolsal med alla kontorsflickorna sittande vid sina små skrivbord, knattrande på sina mekaniska skriv- och räknemaskiner. Längst in i högra hörnet satt kontorschefen. Hans skrivbord var dubbelt så stort som alla andras i rummet och stod dessutom på snedden, så att han hade bästa möjliga uppsikt över sina undersåtar. Ingen sade ett ljud, utan alla jobbade på för fullt. Jag gjorde som jag hade blivit tillsagd, tog av mig mössan, satte tofflorna och gick tyst fram till det stora skrivbordet med den lille mannen bakom och bugade djupt. August hade en cigarr i munnen som verkade så stor att man nästan blev rädd att han skulle trilla framlänges om han reste sig upp. Det gjorde han nu tack och lov inte, utan satt kvar i sin bekväma stol och spände blicken i mig. Han förklarade för mig vilket ansvar jag hade inför mina arbetsuppgifter samt vilka regler som gällde innanför fabriksgrindarna. Lite röd om kinderna i min snabbt uppkomna känsla av underlägsenhet, fick jag skriva under ett antal papper och fick besked om på vilken avdelning jag skulle infinna mig och när.

Dagen efter var jag vid fabriksvaktens lokal i god tid innan klockan sex, då pipsignalen som hördes över hela byn, skulle ljuda och förkunna

Flygfoto över Skromberga fabriker.

att arbetstiden började. Då var det en av vaktchefen Gunnar Jönssons undersåtar som fick äran att eskortera mig in på min arbetsplats. Där blev jag överlämnad till förmannen på avdelningen. Han hette John Lindkvist och honom hade jag träffat tidigare, eftersom hans fru, Anna-Thyra, hade en liten blomsteraffär på Köpmansgatan i byn. Han verkade lite sträng vid en första anblick, men ibland kunde man ana ett litet dolt leende när han visade mig runt och förklarade att hans avdelning kallades för Torrpress-avdelningen. Sex stycken automatiska maskiner, som med hjälp av stort vattentryck pressade golvplattor av finmald lera med låg fuktighet, stod på rad i denna ganska stora lokal. Dessutom fanns ett par handdrivna pressar med vilka man pressade speciella plattor för hörn och olika vinklar.

Sedan blev jag direkt satt i arbete vid en av dessa automatiska pressar med att plocka plattor som denna matade ut och lägga dem på träflakar. Mannen som körde denna press och även hade ansvaret ytterligare en press vid sidan om hette Erik, och var far till cykelhandlare Sven Thelins fru, Elsa. Han var nästan två meter lång och hade därför fått öknamnet Långe-Erik. För nästa två pressar ansvarade en man som hette Allan Engdahl och slutligen för de sista två ansvarade Kuno Nilsson. De handdrivna pressarna

Tunnelugnsvagnar lastade med klinker körs till sortering.

fordrade en hel del arbete för att köras. Den ena styrdes av en man som hette Erik Persson. Som medhjälpare hade han Bror Borg, Skomakare Tilly och Wilma Westerlund. Den andra kördes av en äldre man som hette Sjöstrand. En sak jag ganska fort lade märke till var att nästan alla hade öknamn och eftersom de flesta av dessa har efterlevande som bor kvar i byn anser jag det vara bättre att lämna dessa öknamn utanför.

Avdelningen som jag blev placerad på hette som sagt Torrpressavdelningen. Detta för att leran till produktionen var ganska torr. Det var därför en konstant dimma av damm som låg över lokalen. Ingen tänkte speciellt på detta på den tiden, men långt senare konstaterades att många blivit sjuka av lerdammet. Av detta kunde man få något som kallades stendammslunga eller silikos som var det mer korrekta namnet. Jag kände några stycken som drabbades och det var hemskt att se hur de långsamt nästan kvävdes till döds. Deras lungor kunde inte ta till sig syret i luften. Hos de flesta som drabbades uppstod konstigt nog inga direkta symtom förrän lång tid efter att de hade blivit exponerade för dammet. Även folk som jobbade på glasyravdelningen, som låg vid sidan om torrpressarna, drabbades av liknande sjukdomar när de blev äldre. På glasyravdelning dammade det dock inte så mycket. Här var det nog olika ämnen i själva glasyrblandningen som var farliga, men det visste man inte om då.

Jag, Tommy och Bertil.

FÖRTJÄNST OCH ARBETSTID

Rent pengamässigt, så var det också ett rejält uppsving jämfört med lärlingslönen på Öresundsvarvet. Dessutom kostade det ju ingenting att ta sig till arbetsplatsen. Jag vill minnas att jag tjänade 27 kronor per dag och att en arbetsdag var på åtta och en halv timme. Det blir en timpeng på tre kronor och tjugo öre. En arbetsvecka i mitten på femtiotalet var 48 timmar och man jobbade på lördagarna också. Detta betydde en veckolön på styvt 150 kronor i veckan, vilket på den tiden var mycket pengar för en fjortonåring. Av dessa 150 kronor fick man ut 105 kronor på torsdagarna i varje vecka. Detta kallades för en förskottslön. Resterande betalades ut andra torsdagen varje månad som ett så kallat överskott. Tillsammans med veckans förskottslön kunde lönen då hamna på över 300 kronor. Sedan var det nog så att ju mer man tjänade, desto mer förbrukade man, så några sparade pengar blev det inte i någon större utsträckning.

Arbetstiden var som jag nämnde 48 timmar per vecka. Dessa var fördelade på följande vis. En åtta och en halv timmes dag började alltså klockan sex på morgonen. Därefter hade man en halv timmes frukost mellan klockan halv nio och nio. Sedan jobbade man till tolv och hade då en timmes middag till klockan ett. Arbetsdagen avslutades klockan fyra. På middagstimmen var det många som cyklade hem för att äta middag. De flesta av karlarna hade ju frun hemma och då stod maten klar när han kom hem. På lördagen började man också klockan sex och hade frukost som vanligt men sedan slutade vi klockan tolv. Varje gång man började och slutade så ljöd pipsignalen starkt. Signalen hördes som sagt över hela byn och man brukade säga att: ”nu pivor de på bruged”. När middagen började klockan tolv och när man slutade klockan fyra, så uppfattade folket i byn det nästan som en varningssignal. Då gällde det att inte vara ute på Storgatan i byn, för då vällde arbetarna ut från fabriken - alla på en gång och gärna både fyra och fem i bredd på gatan med sina cyklar.

Nu var det så, att jag efter några år kände att jag inte var skapt för att stå på ”bruged” resten av mitt liv. Jag slutade alltså, till mina föräldrars stora besvikelse. Nu blev jag lite ”frilansare” ett tag igen, och gick då faktiskt tillbaka och började åka med ”Månsa Johan” på hans mjölkturer igen. Nu hade man vuxit till sig ganska bra och orkade med att både lasta på och av mjölkkannorna. Johan tjänade ganska mycket tid på att inte behöva hoppa ut och in i bilen vid varje mjölkbord, och blev därför tidigare klar med sin runda och fick på så vis mer tid över till sitt byggande. Detta uppskattade han och betalade mig bra för. Jag hade nog femtio kronor i veckan för detta och mjölkrundan varade, om jag minns rätt, bara tre timmar. Efter

det hoppade jag som vanligt av hos timmerhandlaren, Sigvard Eliasson, och började mina dagliga sysslor där. Dessa bestod oftast i att åka med hans chaufför, Kjell Gustavsson, i firmans lastbil för att leverera byggnadsvaror, kol, koks och briketter till kunderna.

Att bära kol och briketter i stora hektoliterskorgar var ett råslit. Det var ju inte bara att gå på slät mark med dessa tyngder, utan man skulle också in i låga och trånga uthus. Värst av allt var det när vi levererade till ”husare”, där det skulle bäras ner i låga källare. Kjell Gustavsson, som höll på med detta arbete under många år, sitter sedan lång tid helt utsliten i rullstol numera. Jag var vid det här laget mellan sjutton och arton år, men hade med jämna mellanrum problem med ryggen redan då, något som sedan har följt mig genom hela livet.

Nu var det inte bara slit med mjölkkannor och kolkorgar som satte sina spår. På hösten fick man ofta hjälpa bönderna vid trösktider. Några skördetröskor med luftkonditionering i hytten fanns inte på den tiden, utan det var stationära tröskor som kördes runt och ställdes upp hos de olika bönderna. Allt arbete utfördes manuellt. För oss som stod lägst i ”rang” var det för det mesta att bära halmbalar som gällde. Dessa var ganska tunga och skulle bäras upp för stegar och lavas ända upp till taket i böndernas logar. Man kunde inte heller göra som många i dag, säga att man inte orkade. Då hade de vuxna roligt åt en och undrade vad man var för en ”sillmjölke”. Denna förnedring ville man inte utsättas för, utan tog därför i lite mera än man borde ibland.

SJÖMANSTIDEN

Efter några år som ”frilansare” började äventyrslusten ta över. Jag hade en kompis som var några år äldre och hette Mats Rosvall. Han hade varit på sjön några turer, hade tatueringar på båda armarna och kom ibland hem och drog sjömanshistorier för oss andra i byn. Efter ett tags bearbetning från hans sida bestämde jag mig - nu skulle jag bli sjöman och ut och se stora världen! Det tog ett tag att övertala far att skriva på min ansökan till sjömansförmedlingen, men till slut tröttnade han på allt tjat och skrev verkligen under. Efter att ha lämnat in alla erforderliga handlingar tog det väl cirka en månad innan grannen kom in och sade att nu väntade en båt i Landskrona. Vi hade ju ingen telefon själva, utan grannens telefonnummer var inskrivet i papperen. Det blev bråttom. Båten skulle segla vidare redan på kvällen efter att ha lossat sin last. Väskan med det nödvändigaste packa-

des i en hast och grannen skjutsade mig och mina föräldrar till Landskrona. Väl framme så var det inte utan att jag anade en tår i både mors och fars ögon när jag med min väska gick ombord.

Båten var en ”stimbåt”, det vill säga hade en maskin som drevs med ånga. Den hette S/S Spica, var på 3.600 ton, ägdes av Rederi AB Iris i Stockholm och lastade styckgods. S/S står för steamship. Jag hade aldrig tidigare varit ombord på en båt, men blev direkt visad till min hytt som jag skulle dela med en annan ung kille. Vi var båda nybörjare och mönstrade på som så kallade obefarna jungmän. Han hade mönstrat på i Norrköping. Efter att jag hade fått mina kläder och annat på plats i hytten, så var det dags att börja arbeta med en gång. Oerfaren som jag var fick jag tillrättavisas hela tiden. Klockan var väl ungefär tre på eftermiddagen när jag började mitt jobb och vid midnatt var allt lossat och klart. Jag var då lagom trött för att rasa i säng. Då fick jag reda på att jag hade tilldelats vakten från midnatt till klockan fyra på morgonen, den så kallade hundvakten. Det blev alltså till att jobba vidare ytterligare fyra timmar. Vid det här laget började jag nästan att ångra mitt beslut att bli sjöman.

När båten befann sig ute på sjön, så innebar det att jag jobbade mellan klockan tolv och fyra både på natten och dagen. Just det passet ville ingen ha och det var därför det kallades hundvakten – bara hundar kan vara vakna mitt i natten. Arbetsuppgifterna på natten var att styra båten varannan timme och stå på utkik varannan. På dagen styrde man varannan timma och arbetade däremellan med diverse sysslor, till exempel att knacka rost och måla. Styrde gjorde man med en traditionell båtratt av trä, och kursen som min styrman hade gett höll man efter en gyroupphängd kompass. Jag kom ganska fort in i rutinerna och lärde mig hur olika saker på båten utfördes.

Vår första resa gick till Greenhithe i England för att lossa pappersmassa. Därifrån gick vi med ny last till Antwerpen och sedan låg vi på varv där i en vecka för att bottenmåla båten och måla dit ett nytt skorstensemblem. Nu skulle båten chartras av ett företag och en längre tid framöver segla för något som hette Holländska Västafrikalinjen. Eftersom man som obefaren jungman bara fick mönstra av när vi låg i svensk hamn, så var det bara att bereda sig på att stanna kvar en lång tid framöver. Detta gjorde nu inte så mycket, för jag hade anpassat mig bra i min nya tillvaro och trivdes med mina kompisar, trots att vi inte var så många som talade svenska. Detta gjorde heller inte så mycket, för jag var ganska bra på engelska efter mina år hos Knut Rinse i skolan. De flesta övriga på båten pratade också förståelig engelska. De kom från länder som Estland, Rumänien och Tyskland.

Efter att ha lastat nytt gods i Amsterdam, dit vi gick efter varvsvistelsen, påbörjades vår första tur till Västafrika. Resan dit tog nog ungefär en vecka. Det var ganska lång tid utan att kunna se land. På den för sina stormar beryktade Biscayabukten gungade det rejält. Tack och lov hade jag ingen känning av sjösjuka som en del andra hade. Framkomna till Västafrikas kust gick vi inte in i någon hamn utan ankrade upp i olika floder, bland annat i Nigeria och dåvarande Biafra. Vi hade med oss en motorbåt som skulle dra iland lasten på prånar. Uppåt dessa floder var det kolossalt varmt så vi hade lokalbefolkning ombord som skötte om lossningen. Vi från besättningen fick sitta vakt i lastrummen för lossningsarbetarna var inte helt att lita på, utan stal så mycket de kom åt och kunde bära om de fick härja fritt. När båten så småningom var lossad så fick vi ny last med tillbaka till Holland, bland annat stockar av olika träslag som i dag är förbjudna att avverka. Lastrummen räckte då inte till, utan vi hade mycket last ovanpå däck. Detta gjorde att tyngdpunkten blev högre än vanligt och båten rullade kraftigt i hög sjö.

Efter turerna till Afrika kom vi så småningom tillbaka till Sverige igen. Det hade då gått cirka ett halvt år sedan jag varit hemma senast, och jag tog därför chansen att mönstra av innan båten gick utomlands igen. Jag mönstrade då av i Härnösand, tog flyget till Stockholm och åkte därifrån vidare med tåg till Helsingborg. Flygresan skall jag sent glömma. Det var ett gammalt propellerplan vi fick ta plats i, och när man skulle starta de båda motorerna en och en stod personal på marken redo med stora eldsläckare. Efter att ha avgett stora rökmoln just i startögonblicket kunde planet rulla ut för att lyfta. Sedan flög det längs med kusten hela vägen ner till Stockholm. Just denna dag var uppvindarna ovanligt kraftiga, och det kändes som planet skulle brytas i småbitar innan vi äntligen landade på Bromma. Jag lovade då mig själv att aldrig någonsin mera åka med någon sådan farkost. Det har jag ändå senare gjort många gånger men så är det också en kolossal skillnad på den tidens flyg och dagens.

Jag kom till hem tidigt på morgonen lagom till att far skulle köra till jobbet på Skrombergaverken, och jag tror att det var första gången på alla sina år där som han kom försent. Han var ju först tvungen att lyssna lite på mina sjömanshistorier.

MINA SLUTLIGA ARBETSPLATSER

Efter att under någon vecka ha åkt omkring i byn och berättat om mina resor och lite därtill, så stod jag åter på bruket och plockade sten. Denna gång hade jag placerats uppe på våtpressavdelningen där det bland annat tillverkades klinkerplattor, som man klöv på mitten i två delar när de var brända och klara. Min förman där hette Niald Persson. Under min tid i klinkerfabriken var jag med och tillverkade de plattor som senare skulle täcka det omtalade operahuset i Sidney, Australien. Strax därefter var det dags att göra lumpen på I:6 i Kristianstad och vid återkomsten därifrån, tio månader senare, blev det truckkörning resten av min tid på Skrombergaverken, detta mestadels uppe i den då nybyggda fabriken som kallades för T6 under förmanskap av Hugo Nilsson ”Lörd” och senare med ”Långebror” från ”Bengtsavarnen” som förman.

Nu hade tiden rullat iväg och året skrevs som 1965. Jag hade, efter att ha muckat från det militära, också gift mig, bildat familj och bosatt mig i Bjuv. Jag var då lagom trött på att stå och plocka plattor och sten och ville komma ifrån ”Bolaged” innan jag, som så många andra, blev fast där för resten av livet. Jag hade dessutom inget körkort vid denna tid utan fick köra moped fram och tillbaka mellan Bjuv och Ekeby. När denna ibland behagade att krångla, så blev det till att cykla hela vägen. Detta var innan väg 110 var byggd, och det kunde vintertid vara väldigt jobbigt att köra på vägarna som via Mörshög, Charlottenborg, Boserup och Gedsholmen. På den tiden hade man ju inte heller dagens problem när det gällde att hitta jobb. Nästan alla företag var öppna för att anställa folk när som helst.

Jag sökte då istället jobb på torrmjölksfabriken i Bjuv. Denna var på den tiden Sveriges största fabrik i sitt slag. Hit hämtades överskottsmjölk från hela södra Sverige. Den torkades och levererades vidare till bland annat Marabou i Sundbyberg. All Findus barnvälling tillverkades också här och fraktades färdig till Findus i Bjuv för att paketeras. En del av överskottet skickades via olika organisationer till u-länderna och en hel del gick till djurfoder. Under mina tio år på företaget var det full fart på tillverkningen, och vi anställda jobbade mycket under eget ansvar. Vi hade till exempel inga stämpelklockor där, vilket man på den tiden hade på nästan alla andra företag. Sommartid, när fabriken gick för högtryck, så var vi väl uppåt ett åttiotal anställda. Likväl klarade en enda förman av att driva hela produktionen. Fabriken ägdes av Nordvästra Skånes Mejeriförbund som hade sitt säte i Helsingborg. I dag är hela verksamheten med torrmjölk nerlagd i Bjuv sedan länge och ett företag som tillverkar råvaror till medicin har tagit över fabrikslokalerna.

1975 sökte jag mig då vidare till Gullfiber AB i Billesholm. Här tillverkades isolering av glasull ända sedan slutet av den så kallade klondyketiden, då alla smågruvorna i trakten lades igen. Fabriken heter i dag Isover och lyder under ett franskägt multiföretag som heter Saint Gobain. När jag började där var vi totalt cirka niohundra anställda, inklusive all kontorspersonal, försäljare med flera. I dag finns det nog inte mer än ett par hundra kvar. 1975 blomstrade företaget på grund av den då mycket goda byggmarknaden. Företaget fick då bygga nya fabriker, kontor med mera runt om i landet för att kunna hinna med tillverkningen. Plötsligt var det emellertid som om hela företaget kördes i väggen. Hela fabriker lades ner, bl.a. i Söråker, viss tillverkning flyttades utomlands, personalstyrkan minskades och hela kontorsbyggnader övergavs och står i dag som rena spökhus. Själv hade jag turen att just då gå i pension så att jag slapp uppleva det slutliga eländet.

I dag är jag alltså en ”glad pensionär”, som med ett nödrop kom undan raseringen av alla mina forna arbetsplatser. Den ena efter den andra. Mejeriet i Vallåkra lades ner, Sigvard Eliassons Järn & Trävaruaffär finns inte mer, Skrombergaverken lades ner, rederi AB Iris har sedan länge upphört, Torrmjölksfabriken i Bjuv är nedlagd och min sista arbetsplats, Gullfiber i Billesholm, går numera på tomgång och det är kanske bara en tidsfråga innan också denna läggs ner. Frågan är nu, var skall mina barn och barnbarn jobba när det ena efter det andra företaget läggs ner eller flyttar utomlands? Jag vill bara avsluta denna lilla berättelse om mitt yrkesverksamma liv med ett visdomsord som ”Säven”, en av bröderna Ronter, en gång myntade: ”Det är en jäkla tur att man har framtiden bakom sig”.

Med finska krigsbarn i Tågarp

Siri Sjögren

Mitt första ”riktiga” arbete hade jag på Sireköpinge gård i Tågarp 1942. Där hade Röda korset öppnat ett tillfälligt hem för finska krigsbarn. Personalen bestod av kokerska, barnsköterska, en finsk lärarinna och så jag. Vi var inhysta i en flygelbyggnad. Där hade Esaias Tegnér bott en gång när han gästade gården. Utanför huset låg en sten som visade var den första kanonkulan från slaget vid Landskrona hade hamnat.

Min arbetsdag började tidigt med att elda i köksspisen och koka en stor gryta rågmjölsgröt. Sedan bredde jag smörgåsar till alla barnen. De tyckte inte om grovt bröd utan frågade efter något som lät som ”bollalippa”. Mjölk

RK:s midsommarfest för finska krigsbarn på Sireköpinge gård 1942. Bland de vuxna syns fru Leonardsson (kokerska), fru Ohlin (maka till bankkamrer Ohlin Tågarp), fru Berg von Linde (Duveke) och hennes dotter, fru Pettersson (maka till gårdens ägare) och hennes dotter Fanny, Siri Sjögren (kökspiga) Gerda Bengtsson (vävskolan Tågarp), samt, dold bakom, Fanny Esteri Linpanen (Lärarinna)

hämtade vi på gården efter kvällsmjölkningen. Den hällde vi upp i stora emaljerade fat som vi bar ner i en källare under huset. Där fanns en öppen brunn och man fick kryssa mellan ödlorna som trivdes därnere i fukten. För övrigt var det min uppgift att diska, städa och cykla till affärerna och inhandla vad vi behövde.

Vid midsommar kom folk från Röda korset och ordnade majstång och så dansade vi alla kring den. När sommaren var slut placerades barnen i olika familjer. Barnen var i olika åldrar. Den yngsta var två år och den äldste var en pojke på tolv.

Jag trivdes bra med mitt arbete, men vi avverkade tre barnsköterskor på den korta tid vi var där, så alla tyckte väl inte att det var lika roligt.

Sommararbete 1959

Kerstin Persson

Det är den sommaren när jag ska bli sommarkonfirmand i Hässlunda kyrka. De flesta i Ekeby gick och läste under sitt sista skolår, men jag gick i skolan i Helsingborg, därför var det konfirmation på sommarlovet som gällde. Vi var ett gäng som cyklade till Hässlunda varje morgon. Jag minns att första gången vi körde dit så hade vi ingen som helst aning om var prästgården låg. Vi bestämde oss för att det nog var en gård på vänster sida, i närheten av kyrkan och glatt knallade vi dit och undrade om det var där vi skulle läsa; det var det inte men vi blev visade vart vi skulle. Konfirmationen var 25 juli 1959.

En stor del av sommarlovet brukade jag vara med min kusin i en släktings sommarstuga, men det gick inte den här sommaren, därför hade jag övertalat mor att fråga i Granaths affär om de inte behövde en praktikant, och så blev det att jag var hos Granaths i affären på eftermiddagarna. Affären fanns i hörnet av Storgatan och Södergatan på första våningen och på andra våningen bodde familjen Granath.

Butikslokalen var rektangulär och i kortändan mitt emot dörren fanns en avdelning med glas runt och därinne förvarade man kött- och charkprodukter. Längs med väggen mitt emot gatan fanns en disk och under den en rad med skåp och lådor och i lådorna fanns allt, det var bland annat makaroner, havregryn, socker, kaffe och en massa annat, allt i lös vikt. De här varorna vägdes och förpackades i påsar. Vissa i vita, lite tunna påsar och annat, till exempel ägg, i bruna tjockare påsar. En kaffekvarn stod också på den här bänken och en massa kryddor i små metallburkar. Jag minns att en dam skulle ha hjorthornssalt och jag var inte säker på om det fanns i den burken jag öppnat, så jag stack ner näsan och drog in ordentligt med luft och det var nästan så jag tappade andan så starkt var det, och det var det hon skulle ha.

Inne i köttavdelningen fanns en kyldisk, och där var det lite svalare. Jag minns inte att jag befattade mig med köttvaror. I affären fanns en frys, där det förvarades glass, men ingen färdig mat. Mellan köttavdelningen och någon meter framför bänken med alla lådor fanns affärsdisken. På ena

kortändan var ett ställ med pappersrullar, jag tror det var tre olika bredder, papper som användes att paketera varorna i. När man skulle räkna ihop vad en kund skulle betala rev man en bit av det här pappret och skrev ner alla posterna och adderade i huvudet. En bit av det smalaste pappret skulle också användas när man sålde snus, för då skulle det förpackas i en strut. Det var viktigt därför i en påse kunde några korn försvinna i ett hörn. Ovanpå den här disken fanns också ett skåp med glas på alla sidor och i det låg ostar av olika sorter. Det var stora runda ostar med paraffin runt, de delades efter kundens önskan.

Det var ganska spännande när det kom en kund som skulle ha sirap. Kunden lämnade en burk, vanligtvis en glasburk, och den vägdes och sedan skulle den fyllas med sirap. I källaren fanns en stor trätunna och ur den skulle man hälla sirap i glasburken. Eftersom tunnan var ganska tung, var det svårt att sikta med sirapsstrålen i hålet på glasburken, men ibland lyckades det. Därefter kom nästa problem, burken skulle vara lagom full och inte överfull, men det blev den ofta och då som följd med sirap på golvet. Därefter vägde man sirap och burk och drog bort burkens vikt och så fick kunden betala för bara sirapen. I källaren hämtades även fotogen, man pumpade upp den önskade mängden i en behållare, och öppnade en kran på behållaren och lät vätskan rinna ner i kundens fotogenkanna. Under hela tiden som expediten plockade fram varor stod kunden på utsidan

Granats affär på Storgatan.

av affärsdisken. Som regel var det mer än en kund i affären och många och långa diskussioner fördes och en massa sladder utbyttes.

Jag minns att jag tyckte det var en mycket bra sommar och jag trivdes bra, jag blev senare tillfrågad om att komma och hjälpa till på lördagar och vid helger då det var mycket att göra. Jag var där en del gånger under terminerna. Under flera följande sommarlov arbetade jag i en annan liknande affär, Blixts affär i Stora Hult. Där hade jag tillbringat en del tid under flera tidigare somrar.

FRITID, SEMESTER OCH BLANDAT

Så minns jag mitt femtio- och sextiotal i Ekeby

Birgitta Alexanderson

Min pappa, som var född 1910 på en gård i Västergötland, kom till Skåne på 1930-talet när det rådde svår arbetslöshet. Han fick hanka sig fram med att hjälpa till där det mest behövdes och fick ta vad arbete som stod till buds hos bönder, på skogsarbeten med mera. Som betalning för hårt arbete och slit fick han inte alltid någon lön, däremot mat för dagen och tillfälligt tak över huvudet, för att kunna fortsätta sitt råslit.

Här träffade han min mamma, som var född 1912. Hon var uppväxt på ett lantbruk på Rusthållet utanför Ekeby, mellan Västergårda och Bårslöv. Mamma hade då arbete som sömmerska på Engelska Damskrädderiet i Helsingborg, där hon också gått i lära. Där sydde man endast upp kläder på beställningar av privatpersoner. Hon tvingades tyvärr sluta sin anställning på grund av sjukdom i familjen för att istället hjälpa till hemma med att sköta både lantbruket och dessutom allehanda inomhussysslor. Samtidigt, när hon fick en stund över, sydde och ändrade hon kläder till folk på beställning, hemifrån. Emellanåt vikarierade hon också som ändringssömmerska på modehuset Reflex i Helsingborg. Åt ”gräddan”, som kunde vara väldigt nedlåtande emot personalen, har hon berättat.

Mina föräldrar gifte sig 1940. I juni 1942 föddes deras enda barn. Det var jag det. Fram tills jag var omkring ett år bodde vi lägenhet, dels i bagare Hedins hus i Valleberga, dels i en hushalva hos Johan Sjögren på Norrevärn.

Sommaren 1943 hade mina föräldrar blivit så pass stadda i kassa att de tordes köpa sig ett eget litet hus på Norrevärn, nuvarande Jacobsgatan 19. Priset var 4.000 kr och det var i behov av renovering. Pappa gjorde själv all ombyggnad och renovering, efterhand som tid och ekonomi tillät. Andra världskriget pågick och han var inkallad långa tider i sträck. Han var förlagd som gränsvakt vid svensk-finska gränsen; Haparanda, Övertorneå, Torneträsk, Torne- och Muonioälvarna, bland annat. Långt från hem och härd

medan mamma kämpade på här hemma med allehanda säsongsarbeten och hårt slit hemmavid i det knappt halvrenoverade huset, med allt vad det även innebar av umbäranden, ransonerings- och mörkläggningstider. Pappa var utbildad murare och hade fast anställning som det på Skrombergaverken mellan åren 1939 - 1945. Tillsammans med fyra andra murare kom man överens om att på ett bestämt datum säga upp sig, eftersom att man tyckte att betalningen var urusel, jämfört med förtjänsten på byggarbetsplatserna. När dagen var inne stod pappa ensam hos chefen. Kamraterna kom aldrig. De vågade inte riskera tryggheten med sitt arbete på Skrombergaverken. Pappa sade upp sig, lämnade mursleven och begav sig iväg ut på en friare marknad. Han ångrade sig aldrig och fick tidvis uppleva och se det mesta av Sverige genom arbetet. Ingen av de andra männen ångrade sig heller och de som valt att stanna på Skrombergaverken, blev kvar till sin pensionering.

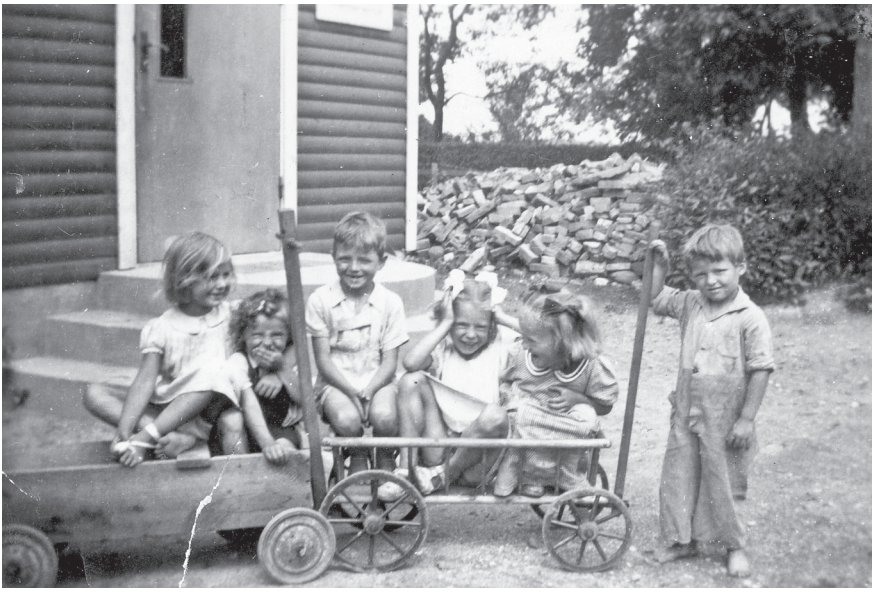
Pappa var mycket politiskt intresserad och blev efter hand en mycket aktiv och engagerad socialdemokrat. Han var hårt engagerad inom bland annat fackföreningen, arbetarkommunen och hade en massa olika kommunala uppdrag. Han var ordförande i kyrkofullmäktige i många år och även engagerad inom skol- och brandväsendet. Från mitten av 40- och en bit in på 50-talet, var han dessutom flitigt medverkande i lokalrevyn och i karnevalssammanhangen i Ekeby.

Mina föräldrar bodde kvar i sitt hus, mitt barndomshem, i mer än 50 år innan de på grund av ohälsa tvingades flytta till äldreboende.

TILLBAKABLICKAR PÅ MITT FEMTIOTAL

I juni 1950 fyllde jag åtta år. Under femtiotalet var jag alltså allt ifrån ett lekande barn, till en sakta uppvaknande tonåring. Därför känns det viktigt för mig, att få nämna en del episoder och tankar även kring mina fem första år in på femtiotalet innan tonårs- och ungdomstiden knackade på.

År 1950 gick jag i andra klass i Centralskolan, där jag för övrigt gick alla skolåren. Jag hade nära till skolan och till Magnes kiosk som låg på torget, alldeles utanför skolgrindarna. Dit fick man förstås inte gå, inte ens på rasterna! Vi var många, ganska jämnåriga kamrater i vårt kvarter, så det fanns alltid barn att leka med. Vi var också tillsammans med barn som bodde i Gruvhusen, många av dem var våra skolkamrater. Tillsammans lekte vi mestadels utomhuslekar. Bara de allra närmsta vännerna kunde man få komma in till och leka med ibland, men bara en eller två åt gången, eftersom man inte hade så stor plats och de vuxna behövde få vara ifred

Några av lekkamraterna hemmavid. Från vänster i skrindan: Solveig (?), syskonen Anita, Göran, Laila och "Boe" (B. vid dragstången) Nilsson och jag.

med sitt. Jag hade, likt mina vänner, inget eget rum. Bara i fantasin och på papper. Jag brukade fantisera om hur fint mitt rum skulle bli i en vindskupa som vätte emot trädgården. Jag tecknade, klippte ut bilder på möbler och lampor och olika inredningsdetaljer, som jag gjorde olika fina kollage utav.

Under våra lekar på vintrarna for vi mest omkring på våra sparkstöttingar. Ibland skjutsade vi varandra på dem och ibland satte vi ihop sparkstöttingarna och låtsades att det var ett långt tåg. Det var inte alltid så enkelt att vara lokförare när det var många ”vagnar”, då gick det fasligt tungt, även om vi var två som stånkade och förde. Det var smala grusvägar här i kvarteret på den tiden, med många hålor i. Tanterna i husen var rysligt kvicka på att ”sanda” dem om vintrarna, det vill säga, de tömde ut spisaska och lade på vägen och extra mycket i hålorna. Det riktigt skrek i medarna när man kom farande med sparkstöttingtåget och många tvärstopp blev det! Det var inte roligt.

Vi åkte förstås skridskor också. De av oss som inte var allt för vågliga och inte ens hade halvrör, utan darrade fram på sillarör eller i sämsta fall svanar, höll till på den tillfrusna och ofta knutiga isen på bäcken mellan Norrevärn och Haberga. De övriga åkte omkring på betydligt större ytor, märgelgravar och dagbrott. Jag brukade få ärva mina kusiners gamla skridskor, som ju inte var några halvrör precis. Det gick skapligt sedan man fått dem slipade, den värsta rosten avskrapad och spänt dem fast ordentligt på

de hårda pjäxorna. Det var noga att man dragit åt remmarna ordentligt, annars flög de av och man stod på näsan. Om jag minns rätt, brukade pjäxorna vara skodda med tå- och klackjärn.

Kurragömma, pilagömme och dunk var både sommar- och höstlekar. Pilagömme var roligast att leka i skymningen bortåt höstkanten, för då kändes det lite lagom kusligt. På somrarna brukade vi tälta, det var mest vi flickor som gjorde det. Det vill säga vi fick låna gamla filtar hemifrån som vi hängde över trädgårdsmöblerna som vi hade satt tätt ihop, så att filtarna skulle bilda väggar. Filtarna förankrade vi upptill med större stenar eller något annat med tyngd i, så inte tältet skulle rasa över oss. Vi fäste klädnypor i sidorna där filtarna hängde ner, så det skulle bli stängt och tätt. Där satt vi sedan och pratade, bytte bokmärken, lekte med dockorna eller satt och berättade spökhistorier för varandra tills det kändes riktigt olustigt, fastän det var mitt på ljusan dag. Att byta bokmärken, senare filmstjärnebilder, var populärt. Man nändes inte alltid byta bort de bokmärken som man tyckte var finast. De med glitter och söta motiv på, de sparade man för att klistra in i en speciell bok där det stod ”Mina Bokmärken”, på pärmen. Klistret var hemgjort och var en blandning av vetemjöl och vatten. Det höll ordentligt! Det fanns pojk- och flickbokmärken. Man uppfattade det så, eftersom de killar som hade bokmärken hade motiv med båtar, cowboys, tåg, flygplan, bilar och så vidare, medan flickornas motiv var änglar, små feta, ”blommiga” keruber, djur, blommor, älvor, prinsar och prinsessor, med mera.

Det var ganska vanligt att man hade födelsedagskalas. Då bjöds de närmsta lekkamraterna och de flickor man var skolkamrat med. Då åkte bästa, eller näst bästa, stassen på! Jag har inget minne av att pojkar var med, eller att jag varit på barnkalas hos någon pojke. Det kunde bli riktigt trångt i stugorna när det var inomhuskalas, vilket det var ibland. I de lägre skolåldrarna gav man varandra oftast ett roligt kort, gärna de där färgglatt tecknade, med små upphöjda, genomskinliga plastbubblor, liknande ögon, som rullade åt alla håll, när man rörde på kortet. Tillsammans med det gav man också en enkrona som present. Jag minns mycket väl hur jag låg på knä och polerade enkronorna på mattan under soffgruppen, innan jag gick på kalas, så att pengen skulle bli riktigt skinande blank innan jag gav bort den. Det var rysligt noga att putsa den ihärdigt runt omkring också, annars såg det illa ut. Det var som om jag inbillade mig att den var mera värd, ju blankare den blev! Enkronan kunde bli riktigt het när den väl var färdigpolerad. När vi blev lite äldre gav vi varandra små prydnadssaker i porslin som gick att köpa i någon av våra affärer här hemma. Jag tror att det var så, att kalasen tunnades ut i konfirmationsåldern, likväl som att vänkretsen förändrades lite i de åren.

Under riktigt varma sommardagar brukade mamma sätta ut ett träkar på gräsmattan, som hon fyllde med vatten och som hon slog en näve havssalt i. Solen fick sedan värma vattnet till lagom badtemperatur. Det kunde ta sin tid ibland innan vattnet ens blev ljumt. Då skyndade hon på uppvärmningsprocessen genom att tömma i ett par kastruller hett vatten, så vi säkert skulle få oss ett dopp innan det vackra vädret kanske försvann. Sedan var det fritt fram för oss, ett par tre stycken åt gången, att kasa ner i karet och plaska. Det tyckte vi var jättekul och det kändes väldigt mycket sommar då.

På somrarna lekte vi ibland skola på vårt gamla uthusloft där det luktade så gott av torrt, varmt virke. Där blev för det mesta alldeles outhärdligt hett, så vi fick kånka ner pallar, lådor, läxböcker med mera, nedför den rangliga stegen och fortsätta lektionerna under bar sommarhimmel. På låtsasfrukostrasterna cyklade jag, de gånger jag hade lyckats spara ihop några ören, iväg till Magnes kiosk och köpte för tio, femton öre ”ettöres”. Det var små hårda smörkarameller, ljuvligt goda, som vi sedan kalasade på. Jag var emellertid inte lika snäll alltid.

Med mycket dåligt samvete än idag, minns jag alldeles för väl, hur jag en gång, tyst och stilla, släpade stegen med mig ut och ställde den vid uthusgaveln, innan jag cyklade till Magnes kiosk på frukostrasten. Medan kompisarna satt kvar på uthusloftet, intet ont anande och väntade på sina ettöres… Jag var rädd att de skulle sticka hem när jag hade cyklat iväg, vilket faktiskt aldrig hade hänt någon gång. När jag kom tillbaks trängdes ungarna i luckan till uthusloftet och grät och tjöt alldeles hemskt. De kunde ju inte komma ner! När stegen kommit på plats igen och ungarna klättrat ner, så försvann de skrikande och kvickt iväg hem. Åh, så gräsligt det var! Vad hade jag ställt till med? Där stod jag med mina rara ettöres, mycket, mycket skamsen! Och med en mycket arg moder.

Under barndomsåren hade jag en alldeles speciell favoritplats som jag ofta stack olovandes iväg till. Det var till Ulavad. Byns soptipp! Den låg inte så långt hemifrån och där fanns det skatter att hämta! Alltid kunde man släpa med sig något fint hem eller leka på tippen med vad man hittade. Till exempel med ekrarna på rostiga cykelfälgar som i fantasin förvandlades till strängar på en cittra, att spela en trudelutt på. Vackra glas- och porslinsskärvor blev små fina fat till dockorna och så vidare. Soptippen var både stor och hög, där fanns naturligtvis också råttor och möss. Jag tänkte faktiskt aldrig på det, trots många, långa förmaningar och att jag inte fick gå dit. Nedanför den höga soptippen rann det en bäck, där marken omkring var mycket dyig och lätt att fastna i. Ulavad var förstås spännande

för de andra ungarna också. Det fanns inga stängsel att ta sig igenom, det var fritt fram till vår stora glädje. Däremot inte till våra föräldrars. Jag har ett starkt minne av att min två år yngre lekkamrat Ulla, en gång fastnade med sin trehjuling i dyn, när vi och ett par andra ungar gått dit olovandes. De äldre ungarna skyndade hem efter hjälp och det var sannerligen inga milda mammor som med fladdrande förkläden kom cyklandes i ilfart på de skumpiga vångavägarna, för att hämta oss!

Under många barndomssomrar, även på höstkanten innan jag hade börjat skolan, bodde jag tidvis hos mina morföräldrar. Det var när pappa var hemifrån på arbeten under veckorna och mamma samtidigt hade säsongsarbeten. Det kunde vara bärplockning, betgallring och hackning, upptagning av betor och potatis, liksom tröskhjälp, med mera. Där morföräldrarna bodde fanns nästan inga barn att leka med. Det var alltid lika roligt att få vara där ändå. De hade djur som jag fick hjälpa till att mata och sköta och vara tillsammans med och det fanns en alldeles otroligt spännande vind att gå på upptäcktsfärd på. Och veckotidningarna *Såningsmannen* att läsa om Jönssons katt i och *Husmodern*, att läsa om Elvira Nyckelpiga och Lustige Herman i. Herman var en klok liten snigel med sitt lilla hus på ryggen och Elvira var hans bästis.

En rolig sysselsättning hos mina morföräldrar var, när jag fick jag en bit vitt eller grått omslagspapper och en blyertsstump av mormor, för att skriva av registreringsbokstäver från de förbipasserade bilarna. En sträckning av gamla E 6 gick på den tiden alldeles intill gården och jag satt i ett litet stenröse vid lagårdsväggen och skrev. På den tiden var registreringsbokstäverna länsindelade med bara *en* bokstav, förutom i två Norrlandslän, samt siffror. Man kunde därigenom se varifrån bilisterna kom, till skillnad från dagens registreringsskyltar, vilka tillkom i början av 1970-talet. Länsbokstäverna stod tydligt angivna i bilatlas och vägkartor, inom respektive länsgränser. På så vis var det enkelt att lära sig varifrån bilarna kom och samtidigt få sig en lektion i Sveriges geografi.

Vissa perioder under tiden som mamma hade säsongsarbeten, vistades jag ibland även på Valleberga daghem. Det var inhyst i skolköket i Valleberga mellanskola, som låg på Södergatan och är rivet sedan många år. Skolköket, som bara användes under terminerna, förvandlade man alltså till daghem under en del år när skolorna höll sommarlov. Det var några kvinnor från Skromberga Kvinnoklubb som förestod daghemmet. Barnen var i blandade åldrar. Vad jag kan minnas från den tiden är att man fick passning, frukost och middag och att man skulle vara utomhus och leka, under uppsikt av personalen. Tanterna var snälla, maten var god och ungar

fanns det att leka med. Ändå tyckte jag att det var vedervärdigt att vara där. Jag längtade hem nästan innan jag kom dit. Det fanns aldrig minsta lilla smutt att dra sig tillbaks till… Och om det hade funnits, är jag säker på, att tanterna hade tvingat iväg mig ut för att leka. Man skulle ha frisk luft och rosor på kinderna! Alla ungar skulle göra samma saker samtidigt; gunga, sjunga, äta, hoppa och leka. Naturligtvis måste det vara så för att allt skulle fungera, men det förstod jag inte på den tiden.

Till skillnad från Pippi Långstrump som ”aldrig ville bliva stur” (stor) så hade jag, trots en mycket trygg och skön barndom, en blygsam längtan efter att bli stor - i alla fall ”lite stor”… Jag tror den längtan grundade sig i att jag ofta tyckte det fanns alldeles för många ”inten”. Så mycket som man inte fick lov att göra av sådant som vuxna och speciellt de äldre barnen fick. Framåt tolv-, trettonårsåldern, 1954-55, började jag vakna upp så smått och mycket blev annorlunda. Många nya, spännande upptäckter hela tiden, tyckte jag. Man började nog bli ”lite stor” – trodde man.

Bland mina första minnen från den tiden var när man fick gå till Skromberga Folkets Hus på somrarna tillsammans med någon kompis då det var utomhusdans i den fina rotundan. Förvisso alltid i någon vuxen persons sällskap som diskret höll ögonen på oss. Då fick man lyssna på fin musik från en riktig orkester och försökte sig på att dansa, töser med varandra, på kalviga ben. Vi tittade noga på de dansande paren, speciellt på tanterna som dansade med varandra, hur de neg och svängde på sig med jämna mellanrum. Det var vanligt att tanterna dansade med varandra medan deras gubbar var upptagna med något helt annat vid serveringsborden. Vi uppfattade aldrig riktigt att det fanns olika slags danser, att vi inte skulle hålla samma takt hela tiden. Det var i alla fall roligt att se så fina tanterna var i sina blommiga sommarklänningar, ljusa nykritade sommarskor, som oftast var av tyg, och med sina handväskor dinglandes på handlederna när de svängde sig i dansen. Killarna i vår ålder var sällan eller aldrig i närheten av dansbanan. De stod mest och hängde vid skjutbanan, ”korvaludan” eller slog sina lovar vid uteserveringen.

Byn började nu bli allt intressantare för oss, närmare bestämt var det killarna som höll till på byn som började intressera oss. Det blev allt fler cykelturer och promenader dit för att träffa andra ungdomar, samlas i små klungor, prata, flamsa och skoja. Det fanns inte någon speciell lokal för ungdomar, därför samlades vi ofta ”nere i byn”. Det var vid Elsies kiosk, som lämpligt nog låg mittemot Sagabiografen, där numera Matöppet ligger. Vi unga som bodde på Norrevärn, i Gruvhusen och i Haberga samlades även, kanske oftare, vid handlare Otto Blixts choklad- och cigarettautomat.

Vår samlingsplats, handlare Otto Blixts choklad- och cigarettautomat.

Kvarteren Borgs-, Jacobs-, Tuves- och del av Bruksgatan intill kallas Norrevärn. Blixts affär låg på hörnet Bruksgatan/Borgsgatan.

En del killar hade mopeder som de krumbuktade sig med, gjorde vådliga rivstarter och häftiga inbromsningar så väggruset yrde om dem. Ibland bjöds man på en åktur och ibland fick man provköra någons moppe. Det brukade också komma motorburna killar från Kågeröd, Halmstadby, Axelvold och Böketofta. De var några år äldre än moppekillarna och mera spännande, tyckte vi töser. De hade lätta motorcyklar, som till exempel Silverpilen-Husqvarna, King och jag tror, Monark. Mycket motorbuller, smatter och stoj var det om kvällarna. Jag minns mycket väl hur några familjer i husen omkring, drog upp rullgardinerna, knöt nävarna och hötte åt oss. För min del, hade jag fått stränga tillsägelser av mina föräldrar att ”inte hålla till och väsnas vid automaten eller i gathörnen”. Det var svårt att ge ett sådant löfte, för var skulle man annars ses med kompisarna på kvällarna, och att träffas var ju så viktigt i de åren.

Om somrarna kunde man gå till idrottsplatsen och spela minigolf, det var roligt. En spelrunda kostade 25 öre i mitten av femtiotalet. Det kostade lika mycket som en ask Alfapastiller innehållande idolfoto på fotbollsspelare. Det brukade också komma kringresande tivoli på somrarna som slog upp sina tält och skjul på en tomt intill Valleberga mellanskola, på August Petterssons, ”mjölka-kuskens” tomt. Det var spännande när man fick cykla dit och gå och titta på allt grant, åka karusell och ha roligt med sina kamrater. Längre fram i tiden byggdes en andelsfrys på tomten och tivolisällskapet fann andra platser i byn, för att fortsätta roa unga och

gamla. Under några somrar kom också karavaner av romer – som då kallades för ”zigenare” – hit. De slog upp sina tält och parkerade sina vagnar i Lillemarks dunge, intill nuvarande Allégatan och Skrombergaverken. Det där var spännande! Och lite farligt trodde man och höll på att spricka av nyfikenhet! Vi var några stycken, knappt nyblivna tonåringar, som cyklade fram och tillbaks förbi deras läger. Vi stod upp på cyklarna och trampade på ordentligt, därför att vi var lite skraja. De var ju lite farliga, trodde man sig veta. Man hade ju faktiskt hört riktigt ruskiga historier om hur de rövat bort barn och tagit med sig - speciellt olydiga barn! Kvinnorna spådde folk, det sjöngs och spelades om kvällarna i lägret och man fick kasta en slant i en gammal hatt, som bevis på uppskattning, om man ville – och tordes. Vuxna personer från byn blev också nyfikna och lite trevande, närmade de sig lägret för att lyssna på musiken. Då vågade vi ungar stanna och likt de vuxna, ta ett par steg in i dungen. Men inte länge. Detta var första gången i mitt liv, som jag såg människor av annan etnisk härkomst. Jag hade dittills bara sett en mekanisk ”negerdocka”. Den satt i kemikalieaffärens skyltfönster under julskyltningen, vaggade med kroppen och rullade med ögonen.

En annan begivenhet i vår lilla värld var, när man hört att ett par skulle ha kyrkbröllop. Då cyklade man till kyrkan och hade man tur kunde man smyga in i kyrkan och sätta sig allra längst bak och därifrån beskåda härligheten. En gång lurades jag faktiskt iväg med till ett bröllop av ett par kompisar, som ville visa ”hur fantastiskt det var att bli gift”! Jag var förstås nyfiken och följde med, trots att jag hade fått lära mig att man gör inte så. Bröllop är privata tillställningar och berör bara brudparen, deras vänner och familjer, inga nyfikna ögon eller skvallriga munnar. Om brudparen hade middag med dans på Restaurang Vita Hästen (”Sjappet” som låg på Storgatan i Ekeby) efteråt, eller på Nordbäcks Pensionat (”Panget” som låg på Bruksgatan), så minns jag hur samma tanter promenerade av och an utanför och sträckte på halsarna, för att få se en skymt av brudparet och vilka gäster som månne var bjudna. När de väl hade gått där en stund, ställde de sig utanför och ropade i kör med händerna som en tratt framför sina munnar; ”Brudparet ut, brudparet ut”! Tills de tittade ut, blev beskådade och applåderade. Ett nytt samtalsämne hade fötts! Detsamma var det vid begravningar, något som avslöjades genom det utströdda granriset, som låg utanför Restaurang Vita Hästens trappa och fram till vägen. Då blev det tantpromenader där utanför igen, för att få en skymt av vilka gäster som var inbjudna.

Det sågs inte med blida föräldraögon precis, om man ville gå ”ner till byn” någon kväll under veckan, utom för biobesök. Det var alltid kul att gå på bio, eller bia, som vi sade. Jag tror det kostade 75 öre för biobiljetten, kanske lite mer? Minnet sviker, men hur som haver så kunde det bli en

liten slant över till några Dixiekolor eller ett 10-öres Toy-tuggummi. Tre tuggummibitar i en 10-örespaket varade länge. Man kände sig så tuff när man tuggade tuggummi. Helst skulle det vara med öppen mun, lite lätt nonchalant och ljudligt, för så gjorde tuffingarna i filmerna! En och annan gång räckte pengarna också till en fyrkantig, smaskigt god gräddbulle inslagen i papper, den hette ”Cub”. Chokladen omkring den, som var tunn och hård, kunde man gnaga bort små bitar i taget av, sakta, sakta tills bara den kladdiga äggvitemassan kvarstod. Den åt man sedan under stor andakt, 25 öre kostade gräddbullen på femtiotalet.

Filmer man gärna såg var bl.a. Tarzanfilmerna, Åsa-Nissefilmerna, Helan och Halvan, men också riktigt romantiska filmer med Doris Day, Tony Curtis och inte minst Ester Williams, som ju simmade sig igenom alla sina filmer, för att nämna några. Filmer med Alan Ladd och John Wayne, med flera var också populära. När det gällde filmstjärnor, så fanns det filmstjärnebilder i fina färgbilder; ”Veckans Filmstjärna”, i ett par olika ungdomstidningar som utkom varje vecka. Runt bilderna var en krusidullig och färgglatt tecknad ram. Det var främst i Min Melodi, som så tjusiga porträtt fanns, men också i Fickjournalen. Dessa tidningar ville man aldrig missa. Jag klippte ut porträtten och fäste dem med knappnålar på väggen intill min säng. När det blev trångt på väggen, valde jag ut dem jag tyckte bäst om eller de som var stiligast. Resten sparade jag i en tom chokladask. De flesta av töserna gjorde detsamma och ibland bytte vi ”filmisar” med varandra.

I Min Melodi handlade det mest om romantik, kärlek och precis allt man drömde om. Och trodde på! Ändå var det bara tecknade serier i svart/vitt, som jag tyckte helt förtog glansen i all denna romantik. Det fixade jag till med glädje genom att färglägga bilderna. I Fickjournalen fanns noveller, också romaner, tips, råd och vitsar. Bäst var att de senaste schlagertexterna, två per nummer, fanns med varje vecka tillsammans med noter.

Jag lärde mig dem snabbt för man ville ju ”hänga med”. Det blev lite för mycket skönsång emellanåt för mina föräldrar. De tyckte att jag inte skulle ägna så mycket tid åt att spela och sjunga, eller att stå vid spegeln och göra grimaser, utan ägna mig åt lite nyttiga saker också. En nära vän till mig var nämligen mycket flitig och duktig att brodera vackra saker, att sticka vantar och till och med koftor. Jag hade snälla, roliga och underbara föräldrar och egentligen ganska stor frihet, men de var mycket noga med att ”se till så att tösen skötte sig”. Och det gjorde hon! De ville ofta att jag skulle ta någon av mina kompisar med ut på en söndagssväng med bilen, en liten Lloyd, för att visa oss trevliga och vackra platser, eller att vi följde med till stranden på sommaren, ”istället för att skafta omkring på byn”. De ville visa oss att

det fanns en värld utanför Skromberga, som också var värd att se. Vi följde med ibland, om än en aning motvilligt, men ångrade oss aldrig.

Att ha blivit ”lite stor” betydde faktiskt ännu fler ”inten”, något som man inte ville förstå. Inte då. Det var verkligen inte så, att jag var ute med kompisar varken var eller varannan dag eller kväll. Efter skoldagarnas slut skulle jag först äta, byta om till andra kläder, läsa läxorna och sedan blev det läxförhör. Inte nog med det, det var viktigt att jag skulle ha förstått det jag hade läst också! Allra helst förväntades det, att jag skulle kunna dem något så när utantill, helst som ett rinnande vatten, som man sade. Därefter var det hönsens tur! Hönsen skulle matas, släppas ut eller in och redena kollas om det blivit några ägg eller ej sedan morgonen När jag sedan var i tretton- fjortonårsåldern hade mamma börjat att förvärvsarbeta på heltid. Båda föräldrarna kom hem senare än mig på dagarna. Det blev därför min syssla att under eldningssäsongen elda i den vita fina värmeledningspannan som stod i köket, eller se till att den ”höll fyren” om det fanns glöder kvar från morgonen.

Man ville så gärna komma till olika dansplatser redan sommaren före konfirmationen, men det blev inte så mycket av med det. Det kändes bedrövligt när det skulle komma någon populär artist till Billesholms Folkets Park eller Kågeröds Lund, att man inte fick åka dit. Föräldrarna, inte bara mina, hade regler de gånger vi trots allt tilläts cykla iväg. Dessa innebar bland annat att vi skulle cykla hem omedelbart efter uppträdet som började kl. 22.00, när dansorkestern höll paus och som varade i cirka en timme. Vi fick lova att inte köra ifrån varandra på hemvägen, utan följas åt då också. Det var väl inte så roligt när man sedan skulle hämta ut cykeln från cykelparkeringen och veva iväg hem igen den långa vägen, när man på håll fortfarande kunde höra orkestern spela. Men ett löfte var ett löfte, så det var bara att trampa vidare hemåt. Man hade ju ändå haft roligt och fått se och höra det man längtat så efter.

I mars 1957 konfirmerades jag. Min konfirmationsklänning var, om jag minns alldeles rätt, min första, icke hemsydda klänning. Den köpte vi i Mingerts Barnbeklädnadsaffär i Helsingborg, som låg på hörnet, Bergaliden/S.Storgatan. Där köptes också min turkosblå konfirmationskappa i poplintyg, de vita nylonhandskarna och den gammalrosa, lite silkiga scarfen, med färginslag, matchande kappan. Konfirmationsskorna köpte vi på Oscaria Skoaffär i Helsingborg, som på den tiden låg på Kullagatan. De var förstås också vita och de var mina första högklackade skor. Det var icke nådigt att premiärvingla fram på dem i kyrkogången. De flesta färgade sedan om sina konfirmationsklänningar för att ha dem som dans- eller

finklänningar. Detsamma gällde konfirmationsskorna. Efteråt färgade jag mina svarta med Bosco Läderfärg.

Det var brukligt, då som nu, att man hade konfirmationskalas efteråt i hemmen. När själva konfirmationsakten var över, stod nära och kära uppradade utanför kyrkporten med blomster och konfirmationskort i famnen, som de skulle överräcka till ”sin” konfirmand när denne kom ut från kyrkan. Det var vanligt att vi ungdomar gav varandra vackra konfirmationskort med en vers i och en oftast religiös bild på, som minne. Jag har en ansenlig hög bevarad. Vi bytte även visitkort med varandra. Korten var enkla och vita med bara namnet på i svart text. Den enda variationen var stilen på texten som man själv eller föräldrarna valde. Innan det blev tid att åka hem och kalasa, var det dags att först gå till Gunnar Jönssons Foto för att förevigas. Dagen efter konfirmationen var det nattvardsgång. Det var i stort sett bara konfirmanderna och deras familjer som deltog då.

Konfirmationen tycks på den tiden ha varit en milstolpe i de flesta människors liv, så även i mitt. Det jag aldrig riktigt kunde förstå var, att man bara över en natt, så som i ett trollslag, ”blev vuxen”! Man räknades plötsligt som vuxen, men fortfarande med många ”inten” – ”inte passande”, att dras med. Att det sedan skulle komma ännu en milstolpe, myndighetsdagen, innan man räknades som riktigt vuxen, var inget som man då iddes tänka på.

I sexton- sjuttonårsåldern blev jag mer och mer klädintresserad, liksom intresserad av mode, frisyrer och smink. På den tiden var det mycket populärt att göra hempermanent. Det fanns, då såväl som nu, färdigblandade permanentvätskor att köpa på olika varuhus, också här hemma i ”Kimmi”, det vill säga Kemikalieaffären. De populäraste märken var Lockette, Lockwell och Hemmanent. Jag hade ganska bra ”hannalag” för att permanenta, klippa, färga och göra olika frisyrer på mina väninnor och jag tyckte det var väldigt roligt att hålla på med detta. Det fick till följd att jag fick förtroendet att hempermanenta en hel del tanter också. Något som glädjande nog gav ett litet extratillskott till min ofta mycket skrala kassa, de gånger som tanterna gav mig, allt ifrån tre, till fem, och längre fram i tiden tio kronor, som tack. En mycket bra hårläggningsvätska var för övrigt pilsner. Då höll frisyrerna sig fina länge. Man luktade dock inte pilsner, som många verkar tro! Vissa damfrisörsalonger använde på den här tiden ren vätesuperoxid för att bleka håret. Det var verkligen inget vidare att få den gojan i huvudet. Det fräste, pös och bubblade riktigt otäckt. Man satt som på nålar och trodde att hårtussarna skulle falla av när vätskan duschades bort. Färgen blev sällan som man tänkt sig och håret blev sprött, fjösigt och torrt.

Vi använde puder och läppstift av märken Christel eller Shantung, nagellack av märket Cutex, mascara av märket Perplex och Yaxa eaudetoilettestift, eller i deodorant, i olika dofter. Detta gick att köpa i Kemikalieaffären i Ekeby som hade stort urval. På femtiotalet bättrade man på det redan mycket ljusrosa läppstiftet med zinkpasta, så man blev nästan vit om läpparna. Det var stelt och kletigt - men modernt!

Damkläderna på 50-talet var det egentligen rätt mycket sjå med, inte minst var det ett evigt strykande. De var av bomullstyg på sommaren och av stickigt ylle på vintern, eller rayon, som skrynklade sig bara man tittade på plaggen. Det var modernt med stora vida underkjolar i lager på varandra. Några var av skumgummi, några av nylon som hade en ståltråd runt nederkanten och några var av bomullstyg med vackra spetsar. Dessa skulle stärkas så de blev stela och hårda och såg nästan krinolinliknande ut. Man stärkte dem genom att man kokade en blandning av vatten, potatis- och vetemjöl, sedan doppade man dem många gånger i detta tills de blev hårda och stela. Jag kan inte minnas hur man fick dem helt torra? Det kändes inte alls behagligt om benen och hade man nylonstrumpor på, så var underkjolarna så sträva och hårda att de gnagde upp små hål och maskor på strumporna. Stärkelsen höll inte så fasligt länge, så proceduren fick göras om och om igen så länge modet varade. Hur svårt var det inte att ta sig upp på en buss! Först kom främre nederdelen av klänningen upp genom trappstegen och in i bussen, sedan jag och till sist klänningens bakre del.

På den här tiden var det modernt med stuprörssmala långbyxor, gärna ”pepitarutiga” (svart-vita mindre rutor) med ett sprund nertill. Där sprundet började skulle man ha en stor svart knapp, eller en decimeterstor säkerhetsnål i gulmetall ytterst, i det ena byxbenet. När man bar kjol satte man nålen på sned på en påsydd kjolficka. Förutom de vida klänningarna och kjolarna kunde man variera med snäva kjolar, så kallade pennkjolar, gärna tillsammans med spetsiga skor med stilettklack. En skjortblus, alltid nystruken, blev bra till munderingen. Man använde platta, mjuka rock´n rollskor, men också Katjaskor med taxklack, (låg, insvängd klack, placerad mitt under hälen). Det var mjuka, sköna skor, designade av Katja of Sweden - som för övrigt var född och uppvuxen i Ekeby. Bland mina vänner fanns de som var händiga att sy sina egna kläder och bar nya kreationer till nästan varje lördagsdans. De gick till ”Kal Handlare” eller till Lisa Bogren och köpte tyg och for sedan kvickt iväg hem för att sy. Ibland hände det att de hade glömt att sy fast hela kjolfållen. Tråcklingen höll ihop tyget något så när ändå - om de hade tur!

Första danskvällen i Kågeröds Lund efter konfirmationen 1957. Jag tillsamma med Ann-Britt Svensson Gruvhusen, till vänster.

Billesholms Folkets Park och Kågeröds Lund, i Kågeröd, några mil från Ekeby, var våra närmsta dansplatser, som vi cyklade till om somrarna. Till Billesholms Folkets Park fick vi cykla genom Haberga skog, en ganska lång sträcka. Vi var alltid flera stycken i sällskap både dit och hem. Jag kan inte minnas att någon, någonsin, cyklade ensam hem genom skogen och de obebodda områdena intill. Jag har inget minne av någon gatubelysning under vägsträckan genom skogen, inte förrän man närmade sig Wilhelmsfält, där det stod en gatlykta i en sväng. Nästa gatlykta fanns inte förrän mittvägs till Norrevärn. Ibland kunde man höra hur det knarrade och knakade inne i skogen i mörkret och då trampade vi på fortare än någonsin och var helt tysta. På den tiden var samhället så helt annorlunda än nu. Man trodde mer på - och var räddare för - spöken och troll än för eventuella ”farliga gubbar”.

Blixts automat var som nämnts även samlingsplats för oss efter danskvällarna. Där dryftades kvällens strapatser, oförrätter, svek och nyförälskelser i en salig blandning, innan man så småningom gick hem. Där kunde man förlusta sig med en ”limenad” ur automaten för en femtioöring, ett Rigichoklad eller ett Dajm för en tjugofemöring, kanske ett Marabou Mjölkchoklad, en rulle Center eller en burk sardiner (!) för en krona. Det fanns också cigaretter att köpa i automaten, av märken som Camel, John Silver, Bill och Boy, alla utan filter à 2,50 kr asken.

Längre fram i tiden gick det dansbussar från Landskrona via Skromberga, till Kågeröds Lund om somrarna. Om man promenerade till Bagare Anders-

sons i Truedstorp, så kunde man åka med dansbussen därifrån. På hemvägen fick man så klart promenera tillbaks samma väg. Det var ju en bit att gå, och den kändes minst dubbelt så lång på hemvägen på trötta dansfötter.

Klöva Hallar var också ett sommardansställe som vi rätt ofta besökte, när någon i vänkretsen hade tillgång till bil. Ibland körde min pappa oss dit och hämtade oss när det var slut. Detta var ett ställe med eftermiddagsdans på söndagarna, likt Torslund i Skälderviken, så det besöktes även av familjer och andra vuxna personer, ett utflyktsmål med dans och kaffeservering. Andra populära dansställen blev efterhand Dösjöbro, Dagstorp Tingvalla i Åstorp, Landskrona Folkets Hus ibland, liksom Aveny i Helsingborg.

Det var vanligt att man var på dans om lördagskvällarna och på bio i Ekeby eller Helsingborg på söndagskvällarna. Efter biobesöken i Helsingborg, gick vi till Klintmans konditori på Drottninggatan, som var ett stort konditori med servering i tre rum, varav det ena hade en stor jukebox. Där var det alltid mycket ungdomar. På söder i Helsingborg fanns korvbaren Verdandi, även den med en rejäl jukebox. Ibland var söndagsnöjet att köra bil till Tågarp bortåt kvällen och käka varm korv. Där fanns det ungdomar från andra orter som man också blev bekant med. Ett annat nöje var att ibland resa med tjejkompisarna till Helsingborg en söndagskväll, fika och titta i skyltfönster. Det kunde vi även ägna oss åt ibland hemma i Ekeby på söndagskvällarna.

Under vintersäsongen var det mestadels till Folkets hus i Skromberga, vi styrde kosan för att dansa. Det gick dansbussar dit från Landskrona och Helsingborg och många bilburna ungdomar tog sig också hit från andra orter eftersom det var ett mycket populärt dansställe som alltid hade bra orkestrar. Även vi som bodde i Ekeby kunde åka med Ekebybussen dit. Femtio öre kostade turen inom byn. Då slapp man frysa och frisyrerna satt kvar. I Skromberga Folkets Hus brukade man utse en vårflicka varje vår. Den som vann förärades pengar och en blomsterbukett, medan de övriga kandidaterna fick glädjas över var sin blomsterbukett och äran av att få ha varit med.

Under de tidigaste tonåren och strax före, gick vi ungdomar omkring i hus och gårdar och ”sjöng maj” på Valborgsmässoaftnarna. Vi hade en bleckburk med oss att samla pengar i och att skramla takten med. Ibland kunde det faktiskt bli ett par kronor på en kväll - i kopparslantar - att dela mellan fyra eller fem ungdomar. Någon gång var vi bara två eller tre, plus en gisten och ostämd gitarr, som vi drog in lite småslantar med. Det hände att vissa personer ogillade sångarskaran, då blev det heller inga slantar. De satt bak gardinerna och gluttade fram, vi såg dem nog! Otacksamma människor tyckte vi! Sista versen på sången var inte så vidare vacker för dem som inte gav slantar och då sjöng vi den för dem innan vi gick vidare:

”Go´ afton om ni hemma e, Maj e välkommen, förlåt oss om vi störa er, sommarn e så ljuvlig för oss alla – Så ligg o ligg du lade stud, Maj e välkommen –- tess loppor o löss de drar dej ud, maj e välkommen, sommarn e så ljuvlig för oss alla –- go´ natt o tack ska ni ju inte ha, Maj e välkommen, sommarn”… o.s.v.

Att ”sjunga maj” var en sed som vi höll vid liv, helt ovetandes om att det faktiskt var en väldigt gammal sed. Vi hade mycket roligt och ibland mötte vi vuxna personer från Haberga, Norrevärn eller Gruvhusen, som också var ute och sjöng. De hade alltid någon med sig som spelade dragspel, och som slog takten med det hemgjorda instrumentet ”kegehostan”.[1] Deras sångarturné, i alla fall herrarnas, brukade avslutas i diverse bersåer där det festades. Ibland fick de vuxna ägg i stället för pengar, precis som i gamla tider, men oftast bjöds de in eller så sällade sig husfolket till sångarskaran.

Första maj har i omkring 130 år varit en stor högtid i Ekeby, med traditioner som Skromberga Blåsorkester gett oss, när de marscherat genom byns gator och spelat ”sköna maj välkommen” för oss. På vissa ställen stannar de än idag till och spelar lite extra och tar emot en penninggåva, som vi skramlat ihop i en hatt. Då som nu bjöds de in till vissa gårdar och hus. Deras gång blev en smula ostadigare därefter. Många av dem som var barn och unga på tidigt femtiotaltal följde efter blåsorkestern som en lång, ringlande svans. Första maj! Då var det vår, vita knästrumpor, och sommarklänning och man fick köpa sig en tjugofemöres ispinne hos Magne i kiosken. Det var lycka!

När vi blev lite äldre, blev Valborgsmässoafton den kanske viktigaste dagen för oss. Det var första vårkvällen och premiär för årets första utomhusdans. I tunna sommarklänningar, sommarkappor och tunna dansskor, cyklade vi till Billesholms Folkets Park eller Kågeröds Lund. Det kunde vara mycket blåsigt och kallt om Valborg och vi frös verkligen i våra tunna kläder. Dagen efter, på första maj, klädde vi oss i våra nyköpta, blå dräkter, matchande skor, väskor och tyghandskar, ibland var tyghandskarna vita. Dräkten, som var mer eller mindre obligatorisk att ha på första maj, var oftast i någon blå nyans, ny för varje vår, allt efter modets växlingar.

På femtiotalet var det populärt med hippor. Sådana förekom mest bland de ungdomar som gick på läroverk i Helsingborg eller Landskrona. Det var inte så brukligt att de, och vi som inte hade valt att läsa vidare, brukade bjuda varandra på dessa fester eller hippor, som man sade. Jag tror att det helt enkelt berodde på de olika skolformerna. De som gick på läroverken fick nya kamrater där, medan vi på hemmaplan mest umgicks

1 Man hade med sig en kvast som man “stånkade” upp och ner i en trång liten låda. Ett rasslande ljud uppstod - mycket likt kikhosta!

med varandra som tidigare och utan att ha speciella bjudningar. Jag var ofta medbjuden på olika och roliga hippor och har därför svårt för att tro, att dessa skulle vara tecken på någon slags plötslig klasskillnad. Jag upplevde i alla fall aldrig det så.

I slutet av femtiotalet var vi en del ungdomar som brukade träffas i ett litet hus som ägdes av en äldre man i Haberga, som kallades för Fiskaren och som arbetade på fabriken. Han var ensamstående och upplät ett rum åt oss med fri tillgång till sitt kök. Vi fick komma och gå som vi ville. Han hade sin egen del av huset som han bodde i. Det var en hel del av killarna som på den tiden spelade med i Skromberga Blåsorkester, som också träffades där, pratade musik och spelade sina egna instrument ibland. Där fanns en grammofon som någon tagit dit och mycket spelades även på den. Vi var ungefär lika många tjejer som killar och vi hade mycket roligt tillsammans. Vi fikade, spelade kort och musik, löste världsproblemen och hade åsikter om det mesta. En och annan gång ställde vi till fest, som vi hade i Stenestads Folkets hus, med fin middag som ett par tjejer fixade till.

Det var en rolig tid. Några av dessa ungdomar blev så småningom par, gifte sig och är fortfarande gifta. Det sågs verkligen inte med blida ögon av föräldrarna att vi töser gick till ett ställe där det bodde en ensam man. Och att ungdomar dessutom samlades där! Det passade sig då rakt inte, menade de, trots att vi berättade vad vi gjorde. Vi förstod inte varför de tyckte så, eftersom vi ju var ordentliga ungdomar allesammans, så vi fortsatte att gå dit.

Under tonåren på femtiotalet var jag medlem i SSU. Om jag minns rätt, så hade vi möten varannan torsdag kväll i Skromberga Folkets Hus. Efter möten var det dans och då var det några av killarna från blåsorkestern som stod för musiken. Det var trevliga träffar och man kände en stark samhörighet, tyckte jag. SSU var kanhända lite ”hedniskt” på så vis – de anordnade nämligen alltid dans på Långfredagar! Dessa var mycket populära och det strömmade till folk från när och fjärran. Några andra nöjen fanns ju inte denna dag. SSU från någon annan ort brukade anordna dans på Påskdagar, det var i Härslövs Folkets hus och någon gång på Örenäs slott i Glumslöv. Inte heller då, fanns det nöjen någon annanstans.

På femtiotalet lyssnade vi mycket på Radio Luxemburg, som sände härlig musik, liksom Radio Syd som sände från Öresund. Detta var revolutionerande och när Bill Haley and his Comets, Elvis Presley, Little Richard, Chuck Berry med flera drog in i våra unga tonårshjärtan vände det upp och ner på hela vår egentligen rätt så stilla tillvaro! Det var väl precis vad vi behövde och som också stämde bra med så mycket i vårt tonårsinre. Så mycket man hade hållit tillbaks inom sig! Det räckte med att lyssna, för att

Från ett torsdags-SSU-möte med dans i Skromberga Folkets hus 1959. Lena Hansson, till höger, och jag, båda i nya rockn' rollskor.

man skulle känna sig så fri, just genom den här musiken, tyckte jag. Det blev nu ganska snabbt farväl till Nidälven, Skogvaktarns Lisa, Den glade Vandraren, Mjölnarens Iréne med flera dåtida snälla schlagers, fastän de ju också hade haft sin betydelse för oss.

Det var alldeles otroligt roligt, när det kom en begagnad radiogram-mofon in i mitt hem. Jag tror det var -58 eller –59. Det gick att spela både 78:or, EP och LP på den och inte nog med det, den hade skivväxlare! Mina första EP var Bouna Sera med Little Gerhard och Petite Fleur, med Chris Barber. Min första 78-varvs skiva var Basin Street Blues med Louis Armstrong. Så småningom utökades både samlingen och musiksmaken.

Nöjen var inte enbart dans på olika ställen. En av mina bästa kompisar och jag brukade titta på motorcross i Knutstorp. Det var spännande, men inte så lätt att komma dit. Det var långt att cykla, så vi kom på att vi kunde lifta dit, trots att vi var förbjudna av våra föräldrar. Vi hade vanligtvis tur och fick åka med hederliga pågar som vi kände, men vi hann ofta gå långt innan de uppenbarade sig.

Under några somrar på 50-talet gick det också badbussar från Ekeby till Rydebäck. Det tyckte man var riktigt lyxigt. Bussarna var som regel alltid fullsatta av mammor, ungar, medhavd matsäck och filt. Jag tror att dessa resor tillkom genom kvinnoklubben i Skromberga.

Umgicks gjorde man på den tiden annars både familjevis och grannar emellan, unga som gamla och i all enkelhet. TV:n hade ännu inte gjort entré i stugorna, så man gav liksom tiden till varandra, genom att bara umgås, prata, dricka kaffe och ha trevligt tillsammans. När TV:n så småningom blev var mans egendom, så förändrades gemenskapen – inte vänskapen, den fanns kvar. Plötsligt kom en tid, då var och en satt i sitt eget lilla hus och tittade på sin egen TV. Den hjälpsamhet och stötta däremot, som grannarna sins emellan alltid hade haft, fanns tack och lov, fortfarande kvar.

Om vi ville se en teaterföreställning eller gå på konsert, så fick vi ta Ekebybussen till Helsingborg och bara hoppas att föreställningen var slut före kl. 22.00, då sista bussen till Ekeby avgick. Vi hade ett bra bibliotek i Ekeby. Jag lånade ofta böcker där och gillade verkligen att läsa, speciellt om och av våra svenska författare och poeter. En ny värld öppnades genom det och födde allt större nyfikenhet på litteratur och litteraturhistoria. I mitt hem hade vi mycket böcker och det inspirerade mig att läsa. I senare tonåren blev jag mer och mer intresserad av de svenska arbetarförfattarnas verk och levnadsöden även om jag också läste annat. Naturligtvis läste jag veckotidningar också, såsom Femina, Damernas Värld, Veckorevyn och Hela Världen, för att nämna några, förutom de ungdomstidningar jag tidigare nämnt. Magne i kiosken tillhandahöll det mesta i tidningsväg.

Hos Magne kunde man även köpa cigaretter i styckvis, 25 öre kostade två cigaretter, fortfarande utan filter. Det var bra att kunna köpa dem styckvis eftersom man inte hade mycket till ekonomi, men röka ville man! Min bästa kompis och jag hade börjat röka, vi var nog i sexton- sjuttonårsåldern då. Vi smög omkring utomhus och rökte, förutom när vi var på dans. Då satt vi - världsvana - vid ett serveringsbord och puffade ut stiliga rökringar. Vi var så naiva, så vi trodde inte att våra föräldrar skulle märka något. Där hade vi fel. Aldrig ska jag glömma när pappa kallade in oss, därför att han tyckte att ”det vore bättre om vi kom in och tog oss ett bloss, än att vi strök omkring utomhus och frös när vi rökte”. Då till och med skämdes man en aning. Vi brukade ha syförening tillsammans, Lena och jag. Vi skiftades om att vara hos varandra och rökte och drack kaffe på våra träffar! När mamma hade gardintvätt blev vattnet mörkt gulgrått. Att det var av röken, det var hon säker på. Kanske hade hon rätt?

Som en liten passus vill jag nämna, att trots dans och glam så var vi skötsamma och vår moral var hög på alla plan. Alla hade vi arbete, det var lätt att få och vi hade - och vi tog - vårt ansvar av olika slag. Vi som arbetade i Helsingborg hade två timmars restid varje dag. Så lång tid tog det till och från Ekeby med buss på den tiden. Vi kom i stort sett från samma bakgrund.

Jag tror att det var något som verkligen sammansvetsade oss, även om det kanske förblev outtalat. Livet var naturligtvis inte bara solsken vare sig för oss yngre eller för våra föräldrar. Det var så under uppväxten, att man belastade inte barnen med vuxenbekymmer. Inte heller visste man något om hur det egentligen såg ut ute i världen, allt var så fjärran. Först när man läste mer än serierna i dagstidningen, började man fundera och fråga. Man fick för det mesta till svar, ”det är inget för barnaöron, tids nog får du veta”.

Det förekom inte i min vänkrets, att vi tjejer drack öl eller delade en pava vin innan vi skulle ut på galej. Aldrig! Jag menar inte, hurra vad vi var bra, bara att det helt enkelt inte var brukligt. Däremot tog en del av killarna sina ”järn”, vilket inte bara var vanligt utan också fullt ”accepterat” - även om man föredrog nyktra killar. Jag kan heller inte minnas att våldsamheter förekom oss ungdomar emellan, heller inte mellan yngre och äldre personer. Detta sett och sagt utifrån *min* horisont!

GLIMTAR FRÅN MITT 60-TAL

1960 arbetade jag i Ekeby hos Armand Anderssons Elektriska. Lönen var 400 kr i månaden vilket var väldigt bra, tyckte jag. Nu skulle jag arbeta i affär. Det jag inte var beredd på var att kontorsarbete ingick i arbetsuppgifterna. Jag fick veta det först sedan jag anställts. Jag sålde all slags elektriska artiklar och armaturer, tog emot arbetsbeställningar och svarade i telefon, fakturerade, skrev räkningar, bevakade att betalningar kom in i tid med mera. Arbetet gick väl an, värre var att Andersson hörde så fruktansvärt illa trots hörapparat. Han var mycket anlitad och en skicklig affärs- och yrkesman med fem anställda elektriker. Jag kunde inte ens försiktigt försöka förklara hur saker och ting förhöll sig. Så som *han* uppfattat saker och ting, så var det. Han blev väldigt arg då och menade att det var inget som jag begrep. Det blev många gånger extra tragiskt, inte enbart för mig, att han bara ”lyssnade på sig själv”. Hans familj stöttade och förstod mig och var alltid vänliga, men det var trots allt jag som skulle arbeta tillsammans med honom.

Det var inte enkelt i början, när det kom in en kund för att köpa några meter kuloledning! Jag visste knappast vad det var och långt mindre var den fanns. Andersson svarade med sin alltid stående replik: ”De e bara å använda hjärnkontored om hon har nåd´ och sen gå did näsan pegar”. Detsamma svarade han när jag ville lära mig om de olika elektriska artiklarna och var de fanns. Detta var alldeles hemskt.

Inför julen samma år samlade jag en dag ihop mina få pinaler och sade adjö. Jag gick därifrån, förvånad över mitt mod! Naturligtvis var det inte soli-

dariskt emot familjen men jag orkade inte längre höra varje dag hur värdelös han tyckte att jag var. Dagen därpå blev jag uppringd och upplyst om att jag, som straff (!) för att jag hade gått därifrån utan uppsägning, inte skulle få ut min decemberlön. Då blev jag kaxig och nämnde fackföreningen. Jag fick min lön. Någon fackförening var jag faktiskt inte med i just då.

I januari 1961 började jag ett kortare arbete på Daehnfeldts Fröhandel i Helsingborg, lönen var hela 480 kr per månad. Jag hade lönemässigt stigit i graderna, tyckte jag. Företaget höll på att avvecklas, vilket jag fick veta redan från början. Det handlade om förskingring och konkurs och om en chef som satt inom lås och bom. Man behövde en tjej i telefonväxeln och informationsdisken under en kortare tid. Detta passade mig mycket bra, eftersom jag skulle börja på folkhögskola under våren. Här var det roligt att arbeta! Jag fick mycket kontakt med olika människor dels från andra företag, dels via televäxeln och personliga besök till företaget. Jag hade trevliga arbetskamrater i varierande åldrar, både på kontoret och i affären. En lustig sak jag måste utföra varje morgon var att gå in i chefens rum och vända blad i hans almanacka - trots att han satt i fängelse! En äldre dam som hade arbetat där sedan ungdomen bestämde detta. Hon kontrollerade i smyg, trodde hon, att det blev gjort! Damen i fråga var lite speciell, men jag

Som växeltelefonist gällde det att hålla i de rätta trådarna!

hade god kontakt med henne, ja så pass att jag fick förtroendet att gå och hämta middag till henne från restaurang Helma, som låg några portar bort. I en ställning i tre våningar av ljust gulbeige, emaljerade skålar med smal ljust grön kant överst (Kockumskärl) hämtades middagen. Potatis i översta våningen, sås och fisk eller kött i andra och efterrätt i tredje våningen. Det gällde att kuta tillbaks snabbt, så inte maten svalnade. Skålarna lämnades tillbaks tomma och diskade, när nya hämtades.

När jag slutade min korta sejour på fröfirman fick jag en liten fin näsduk i skir brodyr, av damen. Affärspersonalen hade fyllt två tomma vetemjölpåsar med allehanda fröpåsar till blommor och grönsaker, chokladask och blommor fick jag av säljarna som var kvar och ett mycket grant betyg! Förutom nya goda vänner. Företaget lades ner strax efteråt.

Från april 1961 till augusti 1963, gick jag på Fridhems folkhögskola i Svalöv, som var internat. Jag sökte stipendier hos Ekeby kommun för studiernas första termin och ”beviljades med kronor 200 för ändamålet”. Detta blev bland det roligaste och bästa jag dittills gjort. En underbar tid! Jag fick lära mig en massa nytt, både praktiskt, men mest teoretiskt och fick många nya vänner och umgås fortfarande med en del. Mycket och intensiva studier var det, men också väldigt mycket roligheter som anordnades på både Fridhem och Lantmannaskolan intill. Förutom det besöktes minsann både SSU- och SLU-fester som ofta förekom.

Mellan de två första terminerna på Fridhem arbetade jag i köket där. Mycket diskande, potatisskalande, hackande, skurande och fejande var det,

Kvällspaus i studierna på rum 39, Fridhems Folkhögskola Svalöv 1961, med hamburgare, babydoll-dress och popmusik från Radio Syd på transistorradion.

men det var roligt det också. Ungdomar fanns att umgås med på fritiden, eftersom det var så kallade speciella ämneskurser som pågick den här tiden. Jag har inte minne av att jag fick någon lön för arbetet. Däremot fick jag hyra en modern och fin, spartanskt möblerad tvårumslägenhet en bit ifrån skolan, alldeles gratis och ensam. Under höst- och vårterminerna var den elevbostad och det bodde då två elever i varje rum, som fick dela på kök och badrum. Jag hade med andra ord tur som fick husera alldeles för mig själv!

Tiden mellan första och andra teoretiska linjerna på Fridhem 1962 hade jag tur att få ett sommarvikariat på administrationsavdelningen på Lasarettet i Landskrona. Arbetet bestod i att registrera inlagda och utskrivna patienter, nyfödda samt avlidna patienter och patienter som inkommit eller överflyttats från/till andra lasarett inom eller utom landet. Jag hade också som uppgift att ha kontakt med olika myndigheter, till exempel sjukkassan, som försäkringskassan hette förr, pastorsexpeditioner med flera. Jag skulle också diarieföra inkommande post och lämna till berörda personer och avdelningar. Det var också min syssla att sälja matkuponger till de lasarettsanställda. Just den sysslan var mycket rolig!

Under den här tiden hyrde jag ett litet möblerat vindsrum med kök i en privatfamilj. En ”kupa” på ett radhus var det. Blommande trädgårdstäppa till som jag fick vistas i om jag ville. Norrevärnsgatan var adressen. Nästan som min gamla adress hemma i Ekeby. En knarrig trätrappa bakom ett skynke ledde från entrén på första våningen upp till vindsvåningen, som bestod av ett pyttelitet, men charmigt rum med snedtak och ett litet, litet kök. Vid trappavsatsen alldeles utanför den lilla lägenheten, fanns en minimal toalett med vask. Möbleringen var inget att skryta med precis: säng, sängbord ett klent soffbord och två brunmurriga fåtöljer, ett litet, spinkigt skrivbord med pinnstol till och en vådligt stor, också brunmurrig, matta över nästan hela golvet. I köket fanns ett litet köksbord och två pinnstolar intill fönstret, som vätte ut emot den rara trädgården nedanför. En trasmatta pyntade golvet. En gammal risig svart gasspis hade jag att laga min mat på. För att få fart på den skulle man lägga i en gaspollett i en slags behållare som hängde på väggen intill gasspisen. För att slippa att använda gasspisen så mycket det bara gick – jag var lite skraj för den nämligen - så åt jag middag på lasarettet och hittade på annat ätbart de flesta andra måltiderna, som inte tarvade gas för att tillagas.

Några kompisar eller andra bekanta hade jag inte i Landskrona just då. Jag träffade en och annan arbetskompis efter jobb ibland, för att gå på kondis eller bara gå ut och promenera, utmed stranden eller ta ett dopp i havet vid Borstahusen. Jag trivdes mycket bra med min lilla tillvaro i Landskrona.

Mottagande av Medborgarböckerna på Ekeby kommunalhus. Jag poserar som nummer fyra från vänster i främre raden.

Under veckosluten åkte jag hem till Ekeby efter arbetet på lördagarna. Jag har minnen av att pappa kom och hämtade mig rätt ofta och skjutsade mig tillbaks på söndagskvällarna. Såvida jag inte avslutade helgerna tillsammans med bilburna vänner som skjutsade mig till Landskrona, efter söndagsdans någonstans.

På sensommaren 1963 var jag tillbaka på Skrombergagården. Denna gång som fruktplockerska, på fruktodlingen man då hade där.

Den 29 oktober 1963 fick jag, tillsammans med andra 21-åringar i Ekeby, inbjudan till vårt Kommunalhus för att mottaga Medborgarboken. Det var kaffebjudning och tårtkalas efteråt tillsammans med kommunalgubbarna i Ekeby. Vad jag förstått i efterhand, var det inte obligatoriskt att Medborgarboken delades ut till alla 21-åringar i landet, eller ens i Ekeby. Kanske var det bara något tillfälligt? Om jag minns rätt, så innehöll Medborgarboken samhällsinformation och skulle förmedla diverse förberedelser inför vuxenlivet.

Samma år (1963) i december, fick jag ett väldigt trevligt och bra arbete på Helsingborgs bostadsförmedling, som låg i det då nybyggda stadshuset på Drottninggatan. Förmedlingen låg på sjätte våningen med utsikt över Öresund. Det var ett både intressant och trevligt arbete och jag hade stor kontakt med både allmänheten och många olika myndigheter. Det var också ett tufft jobb. Det rådde stor bostadsbrist. Många människor bodde

Här registrerar jag en ny bostadssökande, bland nästan 9000, på Helsingborgs Bostadsförmedling 1963.

trångt, en del i mögelangripna lägenheter som gjorde dem sjuka, några människor hyrde andra- och tredjehandslägenheter och ytterligare andra hade i stort sett ingenstans att ta vägen. De bodde hos vänner och bekanta, de som hade några. Det var inte heller ovanligt att besökare blev mycket aggressiva. Då gällde det att försöka hålla sig själv lugn och på bästa sätt att lyssna och försöka förstå på rätt sätt.

Arbetet på Bostadsförmedlingen hade jag tills augusti 1969. Därefter började jag arbeta på Helsingborgs Museum, också administrativt. Jag skrev mängder av protokoll och redogörelser, inför färdigställandet av de olika gamla byggnaderna på Fredriksdals Friluftsmuseum. Bland annat fick jag vara med om när man invigde herrgården, den gamla smedjan och den fina gamla affären. Jag skrev också, på uppdrag, texter till olika föremål och utställningar på stadsmuseet. Arbetsuppgifterna innebar också att ha hand om museiföreningens medlemsregister och besöksstatistiken på såväl stadsmuseet som på Våffelbruket och Friluftsmuseet. Då och då brukade jag ”extraknäcka” med att hjälpa museichefen att färdigställa, det vill säga skriva ut, större bouppteckningar från ”förmögna hem”. Detta var en syssla han brukade anlitas till, utanför sin ordinarie tjänst.

I februari 1964 träffade jag min blivande man, som var från Hälsingland. Livet, liksom vän- och umgängeskretsen, hade då börjat förändras lite till mans. Många av vännerna hade bildat familj och/eller flyttat ifrån Ekeby. Det var mycket som blev annorlunda sedan man börjat ”kila stadigt”. Mycket blev liksom allvarsammare, även om man fortfarande hade roligt och de gamla vännerna fanns kvar. Man gick inte längre lika ofta ut

och dansade, men om, så var det till andra dansställen. Man gick oftare på teater och bio, ibland på restaurang, hem till vänner, eller bjöd hem vänner och hade fester tillsammans.

Under 1966 fick jag min första lägenhet med eget kontrakt. Det var en halvmodern etta som låg på stadsdelen Eneborg i Helsingborg. Jag bodde på tredje våningen i ett fyravåningshus utan hiss. På varje våningsplan fanns fyra lägenheter. Halvmodern lägenhet innebar, att det fanns ”spol-toa” med, i detta fall, ett litet trekantigt handfat som var placerat i en trång hörna. Där var så trångt, att man med möda kunde vända sig om. För att spola fick man dra i en kedja som var förankrad i en tank ovanför toalettstolen. I nedersta änden på kedjan satt en ”porslinsstropp”, ett slags handtag. Kallvatten fanns på toan och i köket. Ingen kyl och ingen frys! Bara ett skafferi fanns det med några få hyllor i. Jag hade - ve o fasa – gasspis, återigen! Ett svart schabrak, på fyra, rätt höga ben med fyra lågor. Tillgång till bad fanns i källaren och var för samtliga (!) hyresgäster. Några familjer hade både två och tre barn. Jag har bara diffusa minnen från tvättstugan som också var inrymd i källaren. En liten hall, ett kök och ett rum tyckte man ändå inte var fy skam precis, som sitt första egna krypin. Och i stan dessutom. Inga dagliga bussresor längre och nära till allting. Det kändes riktigt lyxigt.

Tills att jag en natt vaknade av brandrök. Utanför hördes röster och skenet från blinkande lampor gav skuggor på väggarna i lägenheten. När jag tittade ut var det fullt pådrag med brandkår, ambulans och polisbilar. Jag viftade och hojtade i fönstret åt dem, att jag ville komma ner och ut! I ett huj kom två poliser utrustade med ordentliga ficklampor och bankade på min dörr och ledde mig i ficklampsskenet, ner genom den vidrigt rökfyllda trappan och ut. Jag hade fått två fotoalbum och en handväska med mig i brådrasket och gick till närmsta telefonkiosk och ringde hem. Min käre pappa kom och hämtade mig. Sedan den natten kunde jag aldrig mera trivas riktigt i lägenheten. Jag hade den trots allt kvar något år, men åkte ofta och hellre hem till Ekeby efter arbetet. Det visade sig senare, att portvakten inte hade låst porten. En bostadslös person hade letat sig ner i källaren och somnat ifrån sin cigarett bland en massa tidningshögar som förvarades där. Personen i fråga klarade sig.

1968 köpte min fästman och jag en nybyggd, ljus och fin 3-rumslägenhet i Helsingborg, med stor balkong. Allt luktade så nytt och gott. Det var luftigt mellan husen och stora, härliga grönområden fanns runt omkring. Bostadsområdet Adolfsberg var nytt och fortfarande under uppbyggnad när vi flyttade in.

OCH ÅREN GICK…

1970 gifte vi oss. I september 1973 köpte vi villa i Helsingborg, inte långt ifrån där vi hade haft lägenhet, och i november 1974 föddes vår dotter Anna. Min man och jag skildes 1993, efter nästan precis 30 år tillsammans. Samtidigt blev jag definitivt arbetslös och ungefär samtidigt med det tvingades mina båda föräldrar flytta till äldreboendet i Ekeby på grund av sjukdom. Jag flyttade då tillbaka hem, som om huset stått och väntat på mig…

Min barndoms- och ungdomstid var trygg och glädjefull tillsammans med föräldrar och vänner i vårt lilla Ekeby. Ungdomsåren, då man var så full av tillförsikt och förhoppningar. En bekymmersfri och aningslös tid med stor nyfikenhet på Livet och Framtiden, så fylld av glädje och sorglöshet, men också av ansvar.

Det är en mycket stark och märklig känsla att återigen bo i sitt gamla barndomshem, uppleva och känna bitar ur Livet skimra förbi…

Här, som allting en gång hade sin början.

På tältsemester i Vejbystrand

Birgitta Alexanderson

Min första semester var på sommaren 1958 när jag arbetade på Tretorn i Helsingborg. Jag hade dittills aldrig haft semester på egen hand eller tillsammans med mina vänner, bara med föräldrarna de gånger som de ”semestrade”. Min bästa kompis storebror hade tältat i en liten talldunge i Vejbystrand några veckor under sommaren. Hans dåvarande fästmö arbetade på ”Sommarsol” i Vejbystrand, som var ett konvalescenthem för fysiskt handikappade ungdomar. Min bästis och jag smidde en massa planer på hur vi skulle få våra föräldrars tillstånd att åka dit och låna tältet under en vecka eller två, sedan brodern hade åkt därifrån. Ingen av våra planer hade framgång. Vi var ju bara barnungar, tyckte föräldrarna. Bodde hemma och allt… Då var det inget annat som var lag och gällde än föräldrarnas ord. Deras obevekliga nej! Återigen – ena gången var man vuxen med ansvar, arbete och egen lön - andra gången barnungar.

Emellertid kom min kompis på en genial idé som hon faktiskt inte berättade för mig förrän hon genomfört den. Hon hade sagt till sina föräldrar att Gittan (jag) fick i alla fall åka till Vejbystrand och kampa för *sina* föräldrar och tydligt visat hur ”ledsen” hon var för att inte hon fick åka. Det hade effekt! ”Va? Fick Gittan? Ja får hon om någon åka och campa, så får ju du också”, blev de överrumplade föräldrarnas svar. Då var det bara för mig att berätta för mina föräldrar, att min kompis föräldrar minsann äntligen sagt ja. Jag kunde ju inte berätta varför de ändrat sig så snabbt, något som verkligen förvånade dem. De tyckte att då kunde inte de neka mig att få åka. Det var ju ett mycket fult drag kompisen gjorde, men ack så effektivt! Så konfererade våra föräldrar med varandra om sina tösers första semester på egen hand. På båda hållen ovetande om upprinnelsen medan vi hoppade högt av glädje!

Dagen därpå åkte vi till Helsingborg och köpte var sin likadan sommarklänning, lite smink, saft, kex och diverse ”torrskaffens” inför vårt tälthushåll. Vi släpade fram gamla, riktigt fula (några andra hade vi inte)

bruna resväskor av pressad papp, som vi packade mycket omsorgsfullt med kläder, läsning, saft, liten lanterna, en ficklampa och ”skafferivaror”. Så kom äntligen den Stora Dagen! Tidigt en morgon steg vi på Ekebybussen till Helsingborg, fullastade med vårt bagage; tunga resväskor, var sin grön, vadderad, ihoprullad sovsäck i en rem om resväskan, var sin bag och var sin handväska. Vuxna! Inga barnungar längre! Ut i vida världen på äventyr!

Från Helsingborgs Centralstation åkte vi vidare med de gula SJ-rälsbussarna till Ängelholms Centralstation. Från ett regnigt Ängelholm fick vi och vårt blöta bagage åka vidare med SJ:s gula landsvägsbuss till Vejbystrand. Efter lite irrande hit och dit kom vi äntligen fram till Sommarsol och vänner till fästmön visade oss vägen till det lilla, lilla gröna, spetsiga tältet. Det såg strutliknande ut, lite tippigt upp emot toppen, som hölls uppe med hjälp av en stång, mitt i tältet. Mycket trångt var det, men vi fick ändå plats med både oss själva och bagaget, när vi väl möblerat klart med resväskor och dylikt.

Dagarna i Vejbystrand blev lata och soliga trots en mulen början. Det var nära till stranden och sköna bad och inte var det så värst långt till Vejbyparken heller, som vi hann besöka några gånger. Efter en av danskvällarna där, blev vi mycket konfunderade, när vi kom hem till tältet i det blåsiga mörkret som rådde just då, när vi hörde mansröster inifrån tältet.

Jag kan än idag känna hur obehagligt det kändes och hur väldigt rädda vi var när vi smög runt det lilla tältet och försökte lyssna. Vem kunde det vara som stulit vårt tält? Vart skulle vi ta vägen och var skulle vi sova? Vi kom överens om att ta tag i var sin flik nertill vid tältöppningen och så riva det snabbt uppåt allt vad vi förmådde, så vi kunde skrämma ut och iväg inkräktarna. Men hur skulle vi våga? Det blåste, var mulet och mörkt och allmänt kusligt och mycket olustigt, vi tog mod till oss och… Ett, tu, treee! Ritsssccchhh! Vi höll nästan på att dra sönder dragkedjan, men tack och lov höll den. Där inne i skumrasket, bara i ett svagt, gult ficklampssken som gav skuggor på de sneda väggarna, satt två vettskrämda figurer och bara gapade och glodde på oss! Det var två förskrämda ynglingar som artigt presenterade sig när de väl hämtat andan. En av dem var vän till min kompis storebror och personlig assistent till den andra pojken, som hade ett fysiskt handikapp. Båda var i vår ålder. Killarna hade fått löfte av ”storebror” att vara i tältet när han inte var där. Vad de inte hade en aning om var, att vi bodde i tältet. De trodde att väskorna var ”storebrors”, som han låtit stå kvar tills han skulle komma tillbaks. Idel förvecklingar som ledde till nya trevliga bekantskaper. Vi bjöd ur vårt skafferi och kalasade på det torra grovbrödet och bananerna som sett sina bästa dagar medan vi berättade om

våra liv, spökhistorier och drog vitsar, allt medan natten övergick i gryning och gossarna vände tillbaks till Sommarsol.

Dagarna gick alldeles för fort. Vi hade roligt och hade redan hunnit få lite nya, om än tillfälliga bekanta från stranden såväl som från Vejbyparken, förutom killarna som vi hittade i tältet. Vädrets makter hade varit vänliga emot oss - fram tills sista natten, då ett åskväder brakade löst. Båda var vi vettskrämda för åskväder. Vi hade fått löfte av ”fästmön” att knacka på hennes fönster om det blev åskväder så hon kunde släppa in oss. Tältet stod bland en massa träd och vi var verkligen rädda att blixten skulle slå ner. Länge ”modiverade” vi om vi skulle bege oss till Sommarsol och ”fästmön”, men modet svek oss. Vi vågade inte gå ut - och vi vågade inte stanna kvar. Ett sånt dilemma! Jag tror att vi var så trötta av all rädsla, att vi till slut somnade från både den och ovädret.

Morgonen därpå var klar och lite småkylig. Semestern var slut, det var dags att rulla ihop sovsäckarna, samla ihop våra pinaler, dra igen dragkedjan till tältet – utifrån – och ta farväl av gossarna Roger och Ralf, som nu skulle få ha tältet alldeles för sig själva.

Min uppväxt som bagarbarn under åren från 1940-talet till 1970-talet

Jan Erik Hedin

Min farfar Axel kom med sin familj till Ekeby på slutet av 1880-talet. Efter avslutad skolgång jobbade han som fabriksarbetare vid Skromberga Stenkols- och Lerindusti. Han fortsatte som bagarelärling i Helsingborg på Ringstorps bageri och på Westins bageri. Han tog sitt gesällbrev i Malmö år 1900 då han också antog efternamnet Hedin. År 1904 startade han upp bageriet i Ekeby, vilket han drev fram till 1946 då han lämnade över till min far Calle och min farbror Ture. Ture dog 1950, varefter min far drev bageriet vidare fram till 1979 då han sålde det till en Ejsing som ett par år senare lade ner detsamma.

BAGERIET

På femtio- och sextiotalen var det förutom min far och mor tre anställda – två bagare och en utkörare.

Det bakades då alla sorters matbröd, diverse kaffebröd, tårtor, småkakor, skorpor och till jul också pepparkakor och klenetter. Man sålde allt detta både via affär i Köpmansgatan och via brödbil. Brödbilen körde ut på olika turer sex dagar i veckan: måndag och torsdag förmiddag: Truedstorp – Gultarp, torsdag e.m: Lunnom – Hästabackarna – Mörarp –Hässlunda, tisdag och fredag: Ekeby – Haberga – Södra Vram – Billesholm – Boserup samt onsdag och lördag: Bårslöv – Fjärestad – Gantofta – Rya – Fortuna.

Mot slutet av sextiotalet blev det mer och mer olönsamt att distribuera och sälja från bil. Mataffärerna övertog mer och mer av försäljningen och fler hemmafruar gick ut i arbetslivet och då försvann många kunder. Brödbilen slopades och efterhand försvann de anställda på grund av arbetsbrist då verksamheten krympte. Med mindre omsättning och reducerat

sortiment klarade min far och mor bageri och affär själva de tio sista åren. Man köpte in småkakor, skorpor och klenetter och sålde i affären – det vill säga produkter som krävde mycket tid och arbete – och koncentrerade sig på mat- och kaffebröd.

MIN UPPVÄXT SOM BAGARBARN

Året 1943. Det var i maj och göken gol när jag efter en sträng vinter kom till världen. Min mor, Greta, var född i Gruvhusen och jobbade vid denna tid som affärsbiträde hos Nils Granath. Min far Calle var född i Valleberga och jobbade i sin fars bageri.

Åren 1945-46. Från denna tid kan jag endast komma ihåg vissa minnesbilder, bland annat från lägenheten ovanpå Granaths affär där jag krossade spargrisen i vedspisen. Ett annat minne är från föräldrarnas husbygge i Aspgatan, där jag minns hur man drog upp stora stenar med häst och släpa.

Åren 1946-50 minns jag väl mest som en behaglig tid då jag och mina lekkamrater sprang och lekte i närheten av bageriet. Jag var lyckligt lottad för vi bodde ju i Aspgatan och hade bara ett par hundra meter till bageriet där farmor och farfar och farbror och faster bodde, så jag hade tre alternativ att välja när det var dags med middag.

Hedins Bageri i början på 50-talet.

Åren 1951-52 gick jag i klass ett och två i Skromberga skola, men jag har inte några starka intryck därifrån. Lärarinnan hette Ida Frej och hon var ganska så sträng tror jag mig minnas.

Åren 1952-56 avverkade jag klasserna tre till sex i centralskolan. Läraren Håkan Hamgård kommer jag speciellt ihåg som en bra lärare - mycket intresserad av sport och friluftsliv, duktig på gitarr och hade förmågan att lära ut. Vid vackert väder fick vi ofta extra gympatimmar på idrottsplatsen eller på isarna vid Gedsholmen. När det var dåligt väder läste vi istället på gympatimmarna. Musiktimmarna blev oftast gitarrspel och sång och jag glömmer inte hans specialare: Evert Taubes Sjösalavals. Han spelade också ett stycke som han sade att vi inte skulle glömma, så därför känner jag än idag igen ”Blommornas Vals” ur Nötknäpparsviten av Peter Tjajkovskij. Jag minns även denna tid som ”äppelknyckarbyxornas” tid. I slutet av denna period blev jag också scout och var med i patrull Vesslan. Under min skolgång i Centralskolan hade jag nära till mormor och morfar som bodde i Gruvhusen. Jag minns än idag allén som kantade den svarta kolstybbsgatan genom gruvhusen, tvätt- och bakstugan och pumpen utanför som slog ett fult jack i min panna, grisahoddorna, uthusen med utedass och kolförråd, men kanske mest av allt de snälla rundnätta ”gruehusatanterna”.

Åren 1956-60 gick jag på realskola, Gossis, i Helsingborg. Det blev mycket åkande med Ekeby Trafikförenings bussar – sex dagar i veckan och kanske även en biotur på söndagen. Nya klasskompisar och nya kompisar som man träffade på bussen blev under skoltiden till en stor kamratkrets.

Sedan kom mopedåldern. Jag köpte en begagnad moped av scotertyp som gjorde 45 knutar utan trimning. Tog man sedan av diverse plåtskydd så blev den lite mer ”crossliknande” och gjorde också några kilometer mer i timmen. Dock kom jag aldrig upp i hastighet jämfört det riktiga mopedknuttegänget som körde trimmade NSU- och Puch-mopeder. Inte ens polisen hängde med, i alla fall inte inne i Vallebergas smågator och stigar. Ungdomarna delades upp i två läger – dixies med duffel och så raggare, knuttar och ”mopedknuttar” med skinnjacka. Oftast fanns det också en uppdelning mellan de som diggade Elvis och de som diggade Tommy Steele. Jag tillhörde väl ”mopedknuttarna” och diggade rock och speciellt Elvis.

Från mitten av femtiotalet fick man börja hjälpa till i bageriet med småsysslor och diverse ärenden. Ett lämpligt arbete blev att ”skrapa” och rengöra bakplåtar från kaksmulor, fastbränt socker, fett etc. Detta var inte så roligt, nej emellanåt riktigt arbetsamt. Efterhand blev det fler sysslor, speciellt under sommarloven då man fick ställa upp som ”springschas” och ta paketcykeln och cykla runt till handlarna med brödbeställningar. Den

längsta turen var ut till Rosenqvists affär i Halmstadby. Annars var det till Brukshandeln, Svantes Livs och Krantz i Truedstorp. Något som jag aldrig glömmer är ärendena till posten och till de för mig då gamla postfröknarna med glasögonen på nästippen. Dom var lite skrämmande då de muttrade något bakom glasskivan om att sedlarna man betalde med minsann skulle vara rättvända.

Senare fick jag också följa med brödbilen och vara springpojke, fara ut och in i husen för att hämta ut kunden eller få en beställning och leverera och ta betalt. Man fick lära sig mycket i mötet med olika kunder – en del rara och trevliga och en del sura och snåla. Något som jag har färskt i minnet är kundboken som fanns i brödbilen. Alla kunder hade sin sida; en del med tomma sidor, andra med många kreditrader. Trots en så enkel bokföring och ingen minneslapp till kunden fick man förr eller senare in pengarna. Efter det man tagit körkort fick man hjälpa till som extra bröd-utkörare och då speciellt vid storhelgerna.

Åren 1960-66. Efter avslutad skolgång och en kort sejour med sommararbete på Skrombergagårdens fruktodling började jag på Öresunds-varvets lärlingsskola. Jag sökte och blev antagen till elektrikerlinjen efter diverse prov. Utbildningen var klar 1963.

Åren 1963-1964 gjorde jag lumpen som radarobservatör med utbildning vid F2 i Hägernäs och resterande tjänstgöring på F5 i Ljungbyhed. Detta var trots tvånget en härlig tid. Nackdelen var att det var för mycket god mat och för lite rörelse som resulterade i åtta ytterligare kilon.

Åren 1958-64. ”Jag minns den ljuva tiden”… De här åren var en intensiv, bekymmerslös ungdomsperiod med mopedåkning, flickor, ut på dans, vardagen med träffpunkt Saga biografen – Elsies kiosk – Kocks kafé etc. Sagabiografen tror jag visade film onsdag, fredag, lördag och söndag. Elsies kiosk hade öppet varje dag till kl. 22. Här fanns det trädgårdsmöbler att sitta i, ett fotbollsspel som kostade tio öre spelet. Bakom kiosken fanns det också en tidig variant av flipperspel. Kiosken, biografen, Kocks kafé och Martins korvkiosk tillsammans med ölschappet ”Vita Hästen” fanns inom en radie av 200 meter, så detta var samhällets stora samlingspunkt.

Vad gjorde vi då som ungdomar under denna period? Jo vi fick utnyttja det som stod till buds. Vi gick på bio i Ekeby, men emellanåt reste vi till Helsingborg för att gå på bio. Vi hade två kaféer – Asps och Kocks – att sitta och fika på när det var kallt eller dåligt väder. Om sommaren träffades vi mest vid biograftrappan och vid Elsies kiosk. Biblioteket som då fanns i kommunalhuset var öppet två dagar i veckan och var då välbesökt av ungdomar.

På Vita Hästen kunde man spela skivor på jukeboxen, dricka en läsk och vid mognare ålder också en öl. Här upplevde jag många trevliga stunder med ”underhållning” av några av byns ”original”. Jag tänker närmast på målaren Bengt-Lennarts imitationer av farbror Sven i Barnens brevlåda, ”Sävens och Purbergs” eskapader och Münchaussenhistorier, Johan Amerikanares fantastiska historier från Amerika – förvanskade, påspädda förvisso, men otroligt poängfyllda. Jag glömmer heller inte boxningsmatchen mellan Max Schmeling alias John ”Salla ”Andersson och Joe Wallcot, alias Albin True. Den slutade med att man på grund av obalans och dåligt fotarbete inte fick in några riktiga slag på varandra, men olyckligtvis och på grund av dålig balans fick Joe Wallcot in en fullträff på en av åskådarna - Kal Brännare – som hasade av stolen. Han klarade sig dock undan med en ömmande kind. Jag hoppas att någon kan samla ihop och skriva ner berättelser om alla våra original från denna tid. Det fanns ju fler original som t.ex. John Möller, Kalle Kula och Bocka-Olof förutom de redan nämnda. Sedan hade vi ju vår trollkarl och svärdslukare Nisse Ågren som absolut borde dokumenteras till eftervärlden.

Vanligt var också att man samlades hemma hos någon och diggade skivor och hade det mysigt. Medlemskap i SSU och SLU var ett måste så att man kunde komma ut på dans även jul- och påskhelgerna. Annars när det gällde dans var det för min del mest Kågerödslund och Skogslund i Åstorp om sommaren och Blue Heaven, Dösjan, Blå Vinkeln och Folkets Hus i Åstorp om vintern.

Om vintrarna körde vi mycket skridskor på översvämningarna vid Gedsholmen och på en spolad is bredvid Brukshandeln. Fotboll och brottning sysselsatte en del ungdomar och jag tror också att det fanns gevärsskytte för intresserade. Vårt badhus med sin simbassäng och fantastiska bastu var öppen för damer om fredagarna och för herrar om lördagarna. Detta var en samlingsplats för både gammal och ung. Under denna tid fick jag mitt körkort och då gällde det att ligga i och tvätta och vaxa farsans bil så man kunde låna den på lördagskvällen. För då gällde att komma ut på dans och kanske erbjuda flickorna skjuts hem efter dansen.

Åren 1964-70. 1964 förlovade jag mig med min nuvarande fru Ulla. Året efter började jag läsa på kvällsgymnasium. 1966 slutade jag på Öresundsvarvet och började som elektriker på Hallberg & Co i Helsingborg. 1968 gifte vi oss och flyttade in i Riksbyggen och året efter fick vi vårt första barn Anneli. Så man kan väl säga att den ljuva ungdomstiden ebbade ut under senare delen av 60-talet. Samtidigt avtog kontakten med bageriet och mina insatser där inskränkte sig till hjälp vid julhelgerna.

Efter 1970. 1971 började jag jobba på en kabelfabrik i Malmö och senare i Ystad i några olika befattningar. Där jobbade jag kvar till 2006. 1973-74 byggde vi vårt nuvarande hus på Fågelvägen i Ekeby och 1978 fick vi vårt andra barn Ann-Sofi.

REFLEKTIONER ÖVER FÖRR OCH NU

Man skulle i grova drag kunna måla upp Förr som lugn och harmoni och Nu som stress och hysteri. Det som jag minns starkast från mina ungdomsår är hur samhället såg ut då i jämförelse med nuet. Till exempel nu har vi en enda matbutik - då fanns det ett antal affärer spridda över hela samhället. Det fanns många bagerier, två slaktare och två-tre bryggare som körde runt i samhället. Det fanns sillahandlare och mjölkkuskar som körde ut mjölk med häst och vagn. Vi hade de flesta förnödenheterna nära eller ända hem till dörren. Nu får vi ibland köra miltals för att handla på varuhus.

Idag måste vi ha dubbellås, galler och larm för att skydda våra hem. Då hängde vi nyckeln på en spik intill dörren om man nu överhuvudtaget låste om sig. Visst fanns det ungdomshyss och slagsmål förr, men det var i regel ”snälla” hyss och slogs man var det man mot man och med knytnävarna. I skolan hände att man fick sig en ”lusing” när man gjort något dumt, men det vågade man inte berätta hemma för då hade man fått en till. Idag kan läraren knappast tillrättavisa eleven utan att bli anmäld.

Ibland frågar man sig vart vi är på väg. Inte var väl utbudet av aktiviteter större förr? Kanske var vi bättre på att aktivera oss med de medlen som stod till förfogande då. Eller var det kanske så att vi levde mer i lugn och harmoni mot dagens stress och hysteri?

Min livsresa från Benarp via Bjuv till Ekeby

Marianne Lundgren

Jag är född i Benarp, någon mil utanför Helsingborg. Min mor hade sitt hem där i ett litet torp som min mormor och morfar hade köpt ett antal år tidigare. Mor hade träffat min far på Hotellet i Bjuv där hon arbetade när min far spelade där. Han var musiker och spelade tidigare i en orkester som hette ”Bjuvs Jazzkapell” där han var pianist. Det var svårt med bostäder på den tiden, så jag och min mor bodde sedan kvar i hennes hem tills jag var åtta månader gammal, då vi flyttade till min fars hem i Bjuv. Där bodde vi tillsammans i ett litet rum på ovanvåningen. Far sökte hela tiden efter ett eget boende och hittade slutligen ett halvhus på Kvarngatan i Bjuv, där jag fick mitt första riktiga hem när jag var knappt två år. Under de följande cirka åtta åren vi bodde där, så hann tre av mina mindre syskon också att födas. Där bodde vi alltså tills jag 1953 skulle fylla 10 år. Då hade ett par av Riksbyggens fastigheter hunnit byggas uppe bland det då också nybyggda Bjuvshem. Där köpte far en modern trerumslägenhet. Under tiden vi bodde där, så föddes ytterligare ett syskon till mig och det blev slutligen två bröder och två systrar efter mig. Vi blev alltså fem barn i familjen. Där bodde jag sedan tills jag 1963 själv gifte mig och fick egen familj.

Under hela min barndom var jag väldigt intresserad av gymnastik. Detta blev också mitt roligaste ämne under mina år i skolan. Hela tiden skulle jag ”slå hallingar”, stå på armar och ”hjula”. Jag blev tillsagd att inte göra detta inomhus, men en gång när de andra hade lagt sig, så kunde jag inte låta bli utan slog en ”halling” ute i köket. Där var allt för liten plats till detta och jag slog hälen i vedspisens ena hörn. På den tiden hade man respekt för sina föräldrar och jag hade ju blivit tillsagd om detta förbjudna. Det blev ett stort jack i hälen och jag vågade inte skrika fast det gjorde hemskt ont. Jag vågade heller inte kalla på hjälp med att lägga om såret som blödde ymnigt, utan förband det själv så gott jag kunde med en trasa jag hittade. Detta blev en ondköpt läxa och i fortsättningen höll jag mig utomhus med dessa gymnastiska övningar. Min mesta tid gick i övrigt åt

till att hjälpa min mor med olika sysslor. Den äldsta av mina systrar föddes med ett psykiskt handikapp. Hon fick också ibland epileptiska anfall och behövde ständig tillsyn. Detta föll ofta på min lott, så mycket tid över till att leka med andra barn blev det därför inte.

Det jag såg mest fram emot, var när jag ensam fick åka tåget till Helsingborg. Där inne bodde numera både min mormor och morfar samt alla mina tre mostrar. Det var spännande när man kom fram till den fina järnvägsstationen, alltså den tidens centralstation som låg där Knutpunkten ligger i dag. Det första man då tittade efter var om kungens privata järnvägsvagn stod där. Om den gjorde det, så visste man att han var på Sofiero slott, där han brukade vistas en hel del om somrarna. På den tiden använde man sig av två olika stationer för att ta emot tågen som anlände till staden, dels Centralstationen och dels Ångfärjestationen, beroende på från vilket håll tågen kom. Mellan dessa stationer förflyttades tågen via ett järnvägsspår som gick rakt igenom staden. Detta tåg framfördes i promenadtakt och framför det gick en man med en röd flagga och varnade och stoppade trafiken. Trots den förhållandevis glesa trafiken då, så blev det ändå lite trafikstockningar medan tåget passerade. Det kallades därför för ”Förargelsens tåg”. En del olyckor hände också när folk inte hade tid att vänta tills tåget hade passerat, utan försökte att klättra över detta mellan vagnarna medan det var i rörelse. Vissa tågsätt som skulle utomlands åkte över med färjorna till Helsingör i Danmark.

Min mormor och morfar, samt min yngsta moster som fortfarande bodde hemma, bodde nu i en äldre lägenhet på Nedre Långvinkelsgatan. Där var jättehögt till taket och i ett av rummen stod en hög kakelugn. Huset låg som näst sista hus intill korsningen vid Jakob Hansens Hus, alltså väldigt centralt. När min moster en dag var på sitt arbete, så klädde jag ut mig i hennes finkläder och högklackade skor. Jag ville ju vara stor och se ut som en stadsdam jag också. Jag tog också ett paraply som jag använde som solparasoll. Sedan gick jag ut på gatan och stod där och tittade på folket och alla bilar. Fast jag undrar om inte de tittade mer på mig eftersom både kläderna och skorna var alldeles för stora. Till slut tyckte min mormor att det hade blivit väldigt tyst i lägenheten och undrade vart jag hade tagit vägen. När hon såg att jag inte fanns där inne, så tittade hon ut genom det öppna fönstret och fick syn på mig där jag stod på trottoaren i gatukorsningen vid Tycho Brahes Plats. Hon tyckte att det hela såg väldigt roligt ut, men kallade ändå in mig igen.

En annan moster bodde ute på Industrigatan på Råå, där de i huset bedrev en liten blomsterhandel. De bodde på andra våningen i huset och

där fanns också en liten balkong som vi brukade sitta och äta frukost på. Min moster var då på affären och handlade leverpastej, kokt skinka, gurka och tomater och på hemvägen gick hon in om och köpte nybakade tekakor på bageriet. Man blev helt salig av att sitta där i solen och äta denna frukost. Det var verkligen en lyx som man inte var van vid hemifrån. Min morbror arbetade på Litografen, ett tryckeri som låg en bit därifrån. Han cyklade dit varje dag mellan de små husen. De är i dag rivna sedan lång tid tillbaka och ersatta av höghus som nästan har förstört hela den gamla tidens idyll. Vid ett annat tillfälle som jag heller aldrig glömmer var jag med min tredje moster och hennes familj uppe på restaurangen på Terrassen intill den medeltida fästningen Kärnan. Att sitta där på denna restaurang och äta tillsammans med dem går inte ens att jämföra med om man i dag hade vunnit en högvinst.

En annan sak som jag också minns från den här tiden, var när jag kom med till Bjuvs sommarkoloni i Segelstorp, Grevie. Två gånger fick jag möjlighet att komma med till denna koloni. Det blev liksom en liten semester för mig när jag vistades där. Hemma var det ibland jobbigt för mig med allt arbete jag hade med att hjälpa till med att ta hand om min sjuka lillasyster. Här blev det mycket tid till att leka med de andra barnen som också var där samtidigt, trots att vi hade våra dagliga sysslor som vi skulle hjälpa personalen med. En gång kom också mina föräldrar dit och besökte mig. De hade fått åka dit med min morbror som vid den tiden hade köpt en bil. Med i bilen var också några av mina övriga släktingar.

Lite senare, när jag hade vuxit till mig lite, så brukade jag också själv cykla från Bjuv och in till Helsingborg för att hälsa på mina mostrar och min mormor och morfar. På den tiden fanns ju inga motorvägar, utan det var den gamla vägen över Djurhagshus man cyklade på. Sedan cyklade jag och min väninna ofta på somrarna ut till Råbocka Havsbad utanför Ängelholm för att bada. Man var varm och svettig när man äntligen kom fram och då var det riktigt skönt att hoppa i vattnet och svalka sig. När det sedan blev tid att cykla hemåt igen så var man snart lika varm igen, men det var ändå mödan värt att komma ut till havet tyckte vi.

En julafton lite senare fick jag ett par skridskor i julklapp. Det var ett par halvrör som de kallades. Då blev jag verkligen glad. Man spände dem på sig med en rem och sedan vevade man in dem på bredden med en liten vev så att de satt fast i stövlarna. Fast ibland ramlade de ändå av när man hade kört ett tag. Jag tyckte att det var roligt att åka skridskor, och när jag någon tid senare hade börjat jobba och tjänade egna pengar, så köpte jag mig ett par riktiga helrör. På dessa satt ju kängor och skridskor ihop och

det var ju något helt annat att köra på dessa. I mitten på 50-talet var det ett par riktigt kalla vintrar och då kunde vi köra skridskor och sparkstötting på Storgatan i Bjuv också. Man hade plogat gatan men sedan blev det hårdpackat till is. Det var roligt ända tills grusbilen kom och saboterade våra lekar. Man saltade ju inte på den tiden, så snövallarna vid sidan av gatan var vita och fina hela tiden.

Gamla läkarvillan på Kvarngatan i Bjuv blev en samlingspunkt för oss ungdomar. Här hade man gjort i ordning flera rum för aktiviteter som till exempel biljard och diverse andra spel som man kunde samlas kring och roa sig med. Man sålde också kakor, saft och läsk samt spelade musik. Vi var ofta här och satt och pratade och umgicks. Det fanns också vuxna här som såg till att vi skötte oss. I annat fall blev man utskickad. På somrarna höll vi ofta till bakom Blå Vinkeln. Här låg den gamla utedansbanan under tidigt 60-tal. Där brukade vi ofta också träffas. Av någon anledning var vi faktiskt mest tjejer där. Där stod också en jukebox som man stoppade en slant i och valde en låt som man ville höra. Sedan buggade vi och hade roligt. Jag kommer ihåg att en låt som vi ofta spelade var ”Tunna Skivor” med Siw Malmkvist. Tänk att denna Jukebox fick stå ifred utan att utsättas för någon förstörelse och sabotage. Den stod där helt öppet om nätterna i mörkret och innehöll ibland en hel del pengar också.

Alldeles invid bommarna vid järnvägsövergången på Storgatan låg Hjalmar och Selma Björks korvkiosk. Selma gjorde själv riktig hemlagat potatismos. Ibland hade jag en 25-öring och kunde då köpa en portion mos med mycket senap på. Kom man dessutom vid stängningsdags, så hände det ibland att Hjalmar hade fått någon korv över som hade blivit lite för mörk och då kunde det hända att man kunde få någon korv alldeles gratis. På andra sidan järnvägen efter Blå Vinkeln låg ytterligare en korvkiosk. Men där handlade jag aldrig för han som stod i kiosken såg lite farlig ut. Han hade buskiga ögonbryn och mörkt hår och såg skitig ut i hyn, och så snusade han så att snuset rann ur mungipan på honom. Fast mannen var säkert snäll, men som barn och tidig tonåring blev man rädd för honom.

Första gången, några år senare, när jag och en kompis skulle till Skromberga, fick vi åka med ett par killar därifrån som hade var sin motorcykel, ett par Husqvarna Silverpilar 175 kubikare. Jag och min kompis visste inte ens var Skromberga låg eller hur långt det var dit. När vi kom till Kråkebacken mellan Lunnom och Gedsholmen så tittade en av killarna bak och sade: ”Jäklar, vi har polis Braun bakom oss i sin Saab 93:a”. Killarna stannade direkt och vi tjejer hoppade av motorcyklarna. Då stack den ena killen, men alla vi andra blev uppskrivna och rapporterade. Det var det värsta jag hade varit med om. Att bli tagen av polisen och att få böter. Vi fick var sin betalningsavi

att betala böterna med. De kostade 30 kronor per person för att vi hade åkt på motorcyklarna. Det fick man inte göra på den tiden.

Det var tidigt 60-tal och jag jobbade i en affär där jag nu hade fått anställning. Först jobbade jag hela dagen, sedan for jag hem och åt och därefter cyklade jag och min kompis till Skromberga. Vi kom inte dit förrän vid 19-tiden på kvällen. Ungdomarna i byn samlades vid Sagabiografen där nu Matöppets parkering ligger. Vi gjorde väl inget speciellt där, men på något sätt så var det roligare där än i Bjuv. Strax före midnatt cyklade vi sedan hem igen. Sedan upprepades proceduren nästa dag och nästa dag hela sommaren. Till slut träffade jag en lantbrukarson där och vi hade sällskap i sex månader. Han dog plötsligt endast 19 år gammal.

En tid därefter träffade jag en annan kille som senare också blev min make. Han var barndoms- och skolkamrat med den första killen jag hade haft sällskap med. Vi hade bara haft sällskap i ungefär tre månader när jag blev med barn. Jag bodde då hemma hos mina föräldrar i Bjuv. När det sedan blev dags att åka till BB, så fick min far cykla ner i Bjuv till taxistationen och beställa en taxi till Ängelholms BB. I mitt hem hade vi ingen telefon och ingen hade körkort eller bil heller. När man födde barn på den tiden så fick man ligga kvar på BB i en hel vecka. När jag sedan kom hem igen så fick jag bo ytterligare en tid hos mina föräldrar, för det var väldigt svårt att få tag på en lägenhet då. Efter att man hade fått barn då, så var det vanligt att man skaffade en korsett för att återfå figuren. Det kom en försäljare som sålde Spirellakorsetter hem till oss. Spirella var ett livstycke med stålfjädrar i och band att dra åt för att få in magen i sitt ursprungliga skick. Detta livstycke måttbeställdes. Det var ganska dyrt och fick tas på avbetalning. Hu, vad hemskt det var att ha det på sig. Man fick sitta alldeles spikrak i ryggen. Detta hade aldrig dagens unga mödrar gått med på.

Vi fick så småningom en lägenhet i Bjuvshem, flyttade ihop där och gifte oss något år därefter. Ett par år senare föddes vårt andra barn. Vi blev då lite trångbodda och flyttade över i en tvårumslägenhet, men där bodde vi bara cirka ett år. Under våra cirka tre år i Bjuv, så var det lite besvärligt med transporterna när vi skulle hälsa på min mans föräldrar och andra bekanta i Ekeby. Detta löste vi genom att min man hade en moped. Han körde denna och vår son åkte bakpå i en barnsits. Sedan kopplade vi fast barnvagnen med vår lilla dotter i bak på mopeden och så ”hankade” jag vid sidan på min cykel. Det var säkert ett ekipage som hade väckt allas förundran i dag, men då var alla medel tillåtna när det gällde att komma runt olika problem. Polisen hade naturligtvis haft synpunkter på detta färdsätt, men vi slapp tack och lov undan dess uppvaktning.

Lite senare hittade vi ett litet hus som var till salu på Södergatan 68 i Ekeby. För detta fick vi då ge 12.000 kronor. Det var byggt 1870 och såg ut som när det byggdes, alltså helt omodernt. Det fanns inget vatten och avlopp indraget, utan man fick dra upp vatten i en spann ur en brunn på gården och bära in det. Sedan fick man bära ut avloppsvattnet i en annan spann. Kylskåp fanns inget, utan vi lade mjölk och annan ömtålig mat i en plastspann och sänkte ner denna i brunnen strax över vattenytan. Där var det ganska svalt även på sommaren. Det fanns naturligtvis ingen toalett heller, utan vi var hänvisade till ett utedass på gården. Vi flyttade in i december månad och det blev verkligen en kontrast till vårt tidigare moderna boende. Det var ungefär som att flytta tillbaka i tiden till 1870 då ju huset var byggt med den tidens standard.

Värme fick vi från ett par Norra Hammarspisar i gjutjärn. Dessa eldades med kol och gav bra värme, fast när det var riktigt kallt så kyldes huset ut under natten, så att det ibland var en tunn isskorpa på vattnet i spannen som innehöll vårt dricksvatten. Julgranen däremot trivdes bra och hade slagit ut nya skott när den kastades ut i slutet av januari. Efter ett år så köpte vi en begagnad oljekamin som installerades i stora rummet. Vi fick då varmt i detta rum dygnet runt och det var riktigt lyxigt tyckte vi. Trots att vår bostad var helt omodern och de två barnen var små, så hann vi med mycket i hemmet. Till julen till exempel köpte jag alla råvaror och gjorde all julmaten själv. Pressylta, brunkål och allt annat som hörde till gjordes helt från grunden. Jag bakade alla julkakor, gjorde knäck, ischoklad och annat godis också. Allt gjordes med hjälp av den gamla koleldade järnspisen. Trots att detta var mycket jobb så var det en verkligt lycklig tid. Jag jobbade fyra timmar mellan fem och nio på morgonen på Torrmjölksfabriken i Bjuv och körde bil där emellan. Trots allt detta arbete med ett omodernt hem hade jag tid över både till barn, make, hem och trädgård.

Vi renoverade och byggde om huset efterhand som ekonomin medgav och till slut var det helt modernt. Sedan föddes ännu ett barn och efter cirka två år tyckte vi att vi behövde lite större plats. Året var 1974 och vi hade då drabbats av kommunsammanslagningen med Bjuv. Man hade styckat av tomter på fältet på andra sidan Södergatan, och vi funderade då på om vi skulle köpa en av dessa tomter och bygga ett större hus där. Vi hade tittat på ett hus som hette Östra Ljungbyvillan och tog kontakt med försäljaren av dessa hus. Han hette förresten Allan Karlsson och blev senare känd genom olika politiska uppdrag i Landskrona. Vi beställde ett hus som var extra isolerat av honom och fick grävt till grunden den tionde december 1974. I priset ingick resning av själva stommen, men annars gjorde vi nästan allting

själv utom mureriet, el-arbetet och vvs-arbetena. Detta samt våra ordinarie arbeten blev nästan ett dygnet runt-jobb nära nog ett helt år innan trädgård och allt var färdigt. Själva huset var slutbesiktigat och inflyttningsklart den fjärde juli 1975. Efter det byggdes carport och förrådsbyggnad och allt var klart vid årsskiftet 1975–1976. Slutsumman för allt stannade på cirka 220 000 kronor.

Femtiotalets sorglösa Skromberga/Ekeby

Sven Lundgren

Så här i efterhand är det näst intill omöjligt att beskriva allt jag upplevde under dessa år. År som aldrig någonsin kan komma tillbaka. Varken för mig eller någon annan. Man är verkligen privilegierad som fick förmånen att växa upp i detta årtionde då det rådde en sådan fantastisk framtidstro. För en förmån var det. Jag skall här så kortfattat som möjligt försöka att återge en del av mina egna upplevelser av de här åren på femtiotalet, så låt mig börja från början. Jag måste bara först nämna lite av mina absolut första levnadsår för att kunna förklara hur min uppväxt kom att stå just i Vallebergadelen av Ekeby.

Jag föddes 1942 i Raus församling i Helsingborg. Min Far, Vilhelm Lundgren, var sko- och toffelmakare, ett vanligt yrke på denna tid, och hade startat egen verkstad redan innan jag föddes. Min mor var hemmafru och tog hand om mig. Några år innan jag föddes började emellertid tiderna

Mor och jag vid Brohus.

drastiskt förändras genom andra världskrigets utbrott. Folk fick det svårt ekonomiskt och min far hade väldiga problem att driva sin rörelse vidare eftersom hans kunder hade svårt att göra rätt för sig vid utförda sko- och toffelarbeten. Han fick därför till slut ge upp sitt företag. Att i dessa kristider hitta en anställning i Helsingborg var besvärligt. Det var just då som Skrombergaverken i Ekeby rullade på för fullt. Far fick tips om detta och kunde få arbete där om han bara kunde hitta en bostad till oss i byn. Han lyckades till slut få ett par borgenärer och kunde då köpa ett litet hus i utkanten av Valleberga som kallades för Brohus, och direkt kunde han då också påbörja sin mångåriga anställning på Skrombergaverken. Året var då 1943 och jag var alltså ett år gammal.

Kort efter krigsslutet 1945 började tiderna snabbt att förbättras och familjen, som lite senare hade utökats med en lillasyster till mig, köpte ett lite större hus på nuvarande Petersgatan 4, lite längre upp i den så kallade Valleberga-delen. Året var nu 1947 och två år senare började jag min karriär i småskolan med Ida Frej som första skolfröken. En sträng skolfröken av den gamla sorten med rottingen stående i ett hörn. Denna kom dock aldrig i bruk eftersom vi inte vågade annat än att uppföra oss väl.

Våren 1950 fyllde jag åtta år. I Petersgatan, som på den tiden ännu inte hade fått något namn utan bara kallades för ”Pärpittorsgadan”, var vi flera ungar i min ålder som höll samman och lekte. Den tidens lokala gatunamn kom sig från en man, som tidigare hade ett större hus i gatan vilket i dag har nummer sju. Han skall ha hetat Pär Pettersson.

På den tiden fick man sällan komma in till varandra, utan det var nästan uteslutande utomhuslekar som gällde. Fordonstrafik var sällsynt i denna lilla gata. Av alla boende här var det bara en som hade bil och förutom denna så var det bara brödbil, bryggarbil samt fiskbilen som en gång per vecka trafikerade denna gatstump. Vi kunde alltså utan fara tillbringa våra dagar med olika lekar här.

REVIREN UTVIDGAS

När vi ungar i ”gadan” sedan fyllde tvåsiffrigt, så utvidgades vårt revir en aning. Då drog vi oss ner mot Asps bageri på nuvarande Södergatan 62 och höll till vid godisautomaten där. Några pengar hade vi sällan att handla för, utan automaten utgjorde mest bara en träffpunkt. Dessutom var automaten upplyst till bortåt midnatt, och detta var det enda ljus utefter hela gatan eftersom någon gatubelysning inte fanns. Om någon vid något tillfälle ändå

hade fått en peng hemifrån, så blev han genast stundens medelpunkt. Den gamla automaten hade tre rader med fack. Från höger var det femöringar som gällde och i dessa fack låg för det mesta en kola. Nästa rad var för tioöringar och här låg ofta ett trebitars Toy-tuggummi eller två kolor. Facken till vänster var tjugofemöres och kunde innehålla ett Skotte-choklad eller en ask tiobitars Toy. Det var ytterst sällan någon hade en tjugofemöring, men om det hände så omgavs den som handlat där genast av tiggare.

Här höll vi sedan på att samlas tills vi nådde upp i tonåren. Då började vi blicka ner mot byns centrum. Här hade vi då bland annat byns Sagabiograf, Elsies kiosk och Martins korvkiosk. Dessutom fanns här gatlyktor som lyste upp kvällen – en lyx som skulle dröja flera år innan den nådde vår ”gada”. Det var sannerligen inte ofta vi hanterade så stora pengar så att vi kunde gå in på biografen. Då, i första halvan av femtiotalet, kostade det sjuttio öre att se en film i svartvitt och sjuttiofem öre om det var i färg. Om man ändå hade kunnat tigga till sig en hel krona hemifrån, ja då var lyckan fullständig. Var filmen då i färg, så hade man ändå tjugofem öre över att köpa en portion mos för hos korvgubben Martin. Fast då hade man fått hålla igen på godissuget när försäljaren inne på biografen gick runt och frestade med sin godiskorg på magen. En viss risk innebar det också när man var så långt hemifrån. Man kunde ju ha oturen att stöta ihop med killar från andra revir än sitt eget och då visste man aldrig vad som kunde hända. När man sedan ”kom hem” till automaten igen så hoppades man naturligtvis att där skulle finnas någon att skryta lite för och berätta vad filmen hade handlat om.

När man hade blivit ytterligare något år äldre, så började vi oftare hålla till vid biografen och började då också bli accepterade av gäng från de andra reviren. I skyltfönstren på biografen sattes det alltid upp bilder som var klippta ur de filmer som skulle visas. Dessa lockade naturligtvis och det dröjde sedan inte länge förrän nyfikenheten blev en övermäktig och tanken väcktes att chansa på att bli insläppt på barnförbjudna filmer, trots att man ännu inte hade fyllt femton år. Slutligen hade beslutet mognat och jag ställde mig i kön för att, om jag hade tur, bli insläppt. Jag gick lite på tå för att få den rätta längden samtidigt som jag försökte att se lite tuff och beslutsam ut. Inombords var jag dock allt annat än tuff. Hjärtat slog dubbelslag när biografvaktmästare Lundstedt granskade mig från till topp till tå för att till slut riva biljetten som hade kostat en krona och åttio öre för de främsta bänkraderna. Dessa kallades för ”chasahyllan” och var av lite lägre rang. Längre bak kostade det två kronor och tjugofem öre. Här satt den mera vuxna och städade publiken.

Till ens stora lycka hade man alltså blivit insläppt. Prövningarna var dock inte över med det. Nu satt jag i min stol och var nervös för hur hemsk denna barnförbjudna film skulle vara.

Om jag inte minns helt fel så hette filmen ”Myteriet på Caine” med bland annat Humphrey Bogart. Dock var filmen inte alls så hemsk som jag hade befarat. Filmen tog sedan slut och nu om inte förr så gällde det att någon fanns på plats vid Asps automat när man kom dit, för nu skulle jag allt berätta hur det gick till att ta sig in på barnförbjudna filmer. Tuffheten hade återvänt och de som lyssnade gjorde stora ögon. Eftersom de själva aldrig hade sett någon barnförbjuden film kunde man skarva ganska rejält utan att bli ifrågasatt.

TEVENS INTÅG

Tyvärr, måste jag säga, gjorde teve också sitt intåg i vårt land vid denna tiden. Man hade hört talas om att det i Amerika fanns något som kallades television. Första gången jag såg detta fenomen i verkligheten var vid en julskyltning i byn. Det var i Karl-Erik Thuvessons, Radio Service, skyltfönster som detta underverk uppenbarade sig. Den julskyltningen måste ha blivit ett bakslag för alla övriga handlare i hela byn. Alla tycktes vara samlade framför skyltfönstret vid Radio Service. Hela gården framför byggnaden, som den gången inhyste Tuvessons radioaffär, var så full av folk att när Ekeby Trafikförenings buss skulle passera på gatan utanför, fick denna tuta på folkmassan och köra över på högra sidan av gatan för att kunna passera. Teveapparaten var uppställd på en hög pall för att så många som möjligt skulle kunna se, men med en bildruta på kanske bara femton tum var det bara de i de främsta leden som kunde se något. Men vad gjorde det, man var lycklig bara för att ha fått se en televisionsapparat i verkligheten.

Jag inledde förra stycket med ordet ”tyvärr”. Detta på grund av att det ju senare skulle visa sig att televisionen inom några få år skulle förändra hela vårt samhälle - till det sämre vill jag säga. Min far var väldigt intresserad av allt det tekniska som nu började dyka upp i det svenska folkhemmet. Efter att ha suttit och lyssnat på sin kortvågsradio i ett antal år, så gled intresset nu helt över till televisionen. En teve var på den tiden en dyr sak och som jobbare på Skrombergaverken fanns ännu inga möjligheter att införskaffa en sådan kontant. Detta löste sig emellertid för vår del genom en mynt-

teve. På baksidan av denna fanns en slags sparbössa i vilken vi fick stoppa enkronor för att få bild. En krona varade i cirka 45 minuter, därefter blev det bara brus i rutan. Då gällde det att ha en ny krona till hands, så att man inte missade fortsättningen på programmet man tittat på. Denna sparbössa kom firman som hade levererat teven och tömde en gång i månaden, och dessa pengar utgjorde sedan avbetalning på apparaten.

I början av vårt teveägande hade vi väldigt gott om besökare, och att många kom just för tevens skull förstod vi ganska snart. Nu var detta lite av nyhetens behag och efter en tid började de flesta att införskaffa egna teveapparater. Tyvärr, som jag tidigare nämnde, började dessa teveapparater efterhand ta över intresset i många hem. Många som tidigare hade umgåtts satt nu i sina respektive hem och tittade på teve var för sig. Snart började detta också sätta sina spår i biografbesökarnas antal. Dock höll man ut i det längsta med ständigt avtagande publiksiffror, men till slut gick det inte ihop längre och Sagabiografen fick stänga dörrarna för alltid för att så småningom rivas och lämna plats för parkering till den nybyggda affären i centrum som i begynnelsen hette Vivo.

För oss tonåringar var emellertid inte teven något som hindrade umgänget med kompisarna. Nu hade man nått upp mot mopedåldern och börjat jobba på Skrombergaverken. Det fanns ju bara sjuårig folkskola i byn vid denna tid, så man började alltså arbeta vid fjorton års ålder. Något direkt finansgeni var jag inte, utan pengarna jag tjänade gick åt efterhand. Jag hade ju aldrig haft några pengar att tala om tidigare, så det kändes bra att kunna unna sig lite som man tidigare bara drömt om. En sak man dock alltid hade pengar till var tidningen Bildjournalen. Den var väldigt viktig, för här gällde det att följa hur Elvis Presley låg till på topplistan jämfört med Tommy Steele. Varje torsdag stod jag bland de första i kön vid Elsies Kiosk för att vara säker på att få ett exemplar av Bildjournalen. Jag hade börjat blanda mig med gängen på ”knuttesidan” och höll då till vid biografsidan av gatan. Där var det Elvis som gällde. På andra sidan gatan, där Elsies Kiosk låg, var det ”snobbarna” som höll till och där gällde det mestadels Tommy Steele.

När femtonårsdagen äntligen inföll skaffade jag min första moped. Det blev en NSU Quickly 57:a. I och med denna milstolpe så utökades reviret betydligt. Nu kunde man utan ansträngning ta sig både till grannbyarna Billesholm och Bjuv och andra hittills oupptäckta mål. Billesholm som låg närmast till blev den mest besökta. Väg 110 var inte ens påtänkt vid denna tid, så vägen dit var via Gedsholmen, Boserup och Risekatslösa. En mörk och enslig väg, men på den tiden hade man knappast något att frukta.

Allting var betydligt fredligare då. Billesholmsknuttarna var vänligt sinnade och det störde dem inte något nämnvärt att vi ekebyare visade ett visst intresse även för flickorna där. I Bjuv var det betydligt värre. Dit körde man knappast ensam, utan samlade gärna ihop ett gäng om det skulle bli trubbel, vilket det oftast blev. Av någon anledning kändes det som att Bjuvsingarna trodde att de var förmer än oss från Ekeby. Detta är nog en känsla som finns i Ekeby än i dag. Särskilt efter kommunsammanslagningen blev detta än mer märkbart.

Nästa steg i utvidgningen av reviret kom i samband med att bilen kom in i bilden. Då kändes det nästan som om alla gränser var utplånade. Av vissa anledningar, som jag inte vill gå in på i detalj här, tyckte Landsfiskalen inte att jag var den rätte att betro med ett körkort vid den tidpunkten. Men hade man bara bil så var alltid någon kompis beredd att sköta körandet, så det ordnade sig ändå. Nu hade man plötsligt de stora städerna också inom räckhåll, och det var ju här som den tidens raggare höll till. I dessa gäng hade man inga som helst problem med att bli accepterad även om man kom från det s.k. ”landet”. Våra intressen var de samma, nämligen bilar, motorer och, naturligtvis, tjejer. Lite andra strapatser, som heller inte lämpar sig att ta upp här, var vi också ute på ibland. Dessa hade polisen lite synpunkter på vid vissa tillfällen. Tilläggas skall här att det som hände då aldrig drabbade någon annan – och vi fick själva stå till svars.

För att gå tillbaka lite i händelserna, så nämnde jag i början att man sällan fick komma in till varandra. Detta var inte för att föräldrarna inte ville att man skulle umgås, utan för att man helt enkelt hade dåligt med plats i hemmen på den tiden. Ovanvåningarna var nästan aldrig inredda, utan var rena vindsutrymmen och i bodelen hade man sällan mera än två rum. Av dessa var det ena ett s.k. finrum och eldades inte alltid upp under vinterhalvåret, så ibland hade hela familjen bara ett enda rum att vistas i. Något eget rum var inte att tänka på, så någon plats att umgås med kompisarna på inomhus fanns helt enkelt inte. Man knackade inte ens på dörren när man ville träffa någon, utan man satt kvar på cykeln utanför och busvisslade tills någon öppnade

BYNS CENTRUM MED DESS ORIGINAL OCH ANDRA KÄNDISAR

Samlingspunkterna var alltså utomhus, året runt. Sedan fanns det naturligtvis möjligheter att komma inomhus i byn när man blev så gammal att man kunde ta sig ner i centrum av denna. När det nya kommunalhuset

I vänstra delen av huset fanns Kocks Café.

blev byggt, så inrättades här ett bibliotek och det var öppet måndagar och torsdagar. Om jag inte minns fel var öppettiderna mellan 18.00 och 21.00. Men då gällde det att sitta tyst, annars blev man omedelbart tillsagd. Om inte detta räckte, så blev man på direkten utkörd i kylan igen. Huvudsamlingspunkten var annars Sagabiografen. Här visades film onsdag, fredag, lördag och söndag, fast då gällde det ju att man hade pengar att komma in.

Vi killar var också ofta på Kocks Café som, om man kom västerifrån, låg på backen ner till centrum på höger sida av Storgatan. Fru Kock var väldigt vänlig mot oss och jag minns, att när jag en gång vid ett litet handgemäng utanför hade blivit skuren i handen av en stilett, tog jag mig in till fru Kock för att få hjälp med att bli omplåstrad. Då höll hon på att svimma och fick hålla sig i affärsdisken för att inte ramla ikull när hon såg min skada. Men direkt när hon hade hämtat sig, så gick hon efter en liten förbandslåda och plåstrade om mig. Sedan fick jag en lite billigare fika den kvällen eftersom hon tyckte synd om mig. Några flickor blev emellertid inte insläppta när vi killar vistades där. Hon menade att vi killar blev så uppspelta om de fick komma in samtidigt.

Det gällde också att sköta sig och inte ställa till med något inne på serveringen. Då blev man omgående visad på dörren. Även om fru Kock var en äldre dam, så hade vi den största respekt för henne, och hon var inte rädd för att komma in och tillrättavisa oss om vi blev för högljudda. Dock

alltid på ett vänligt sätt. Det var bara en dörr mellan själva serveringslokalen och familjen Kocks privatutrymme, och en gång blev det ett litet tumult i lokalen när vi var där. En i gänget hade med sig en ollonpistol där inne och när vi andra skulle ”avväpna” honom (på skoj naturligtvis) så brann ett skott av. Då rycktes dörren till familjens utrymme upp och in rusade hela familjen med Sture Kock i täten och frun och dottern direkt efter. Krutröken låg tät i lokalen och det hela såg nog ganska dramatiskt ut. Den gången blev vi dock inte utvisade, utan familjen blev nog närmast lättade när vi förklarade vad som hade hänt och att ingen var skadad.

Hela sommaren hade Kocks Café uteservering i trädgården, som låg i hörnet mellan Storgatan och Köpmansgatan. Eftersom familjen hade fullt upp med att driva sin rörelse, så tog de ofta hjälp av en man som hette Karl Ström med att sköta trädgården. Ström var en väldigt storvuxen man som bodde ute vid Hässlunda. Med honom ville man inte gärna komma i delo. Han hade vid olika tillfällen varit inlåst på Sankta Marias sjukhus i Helsingborg och var inte riktigt till att lita på. Det gällde att välja sina ord till honom så att han inte missuppfattade vad man menade, för då levde man genast farligt.

Vid några tillfällen var han inte riktigt nöjd med hur trafiken flöt i korsningen Storgatan – Köpmansgatan. Då ställde han ifrån sig trädgårdsredskapen och tog på sig sina vita handskar och gick ut i korsningen och började dirigera trafiken. Någon av bilisterna, som inte kände honom, vevade ibland ner rutan för att säga några sanningens ord. Det slutade alltid med en stor buckla i bildörren och bilisten fick gasa på ordentligt för att komma undan. Ström höll också till vid Folkets hus och agerade då gärna lite privat ordningsvakt där. Vid de tillfällen som polisen tvingades att ingripa mot Ström, fordrades det alltid tre-fyra poliser med handbojor och batonger för att få in honom i polisbilen.

En annan profil i byn var ”Jalle Bryggare”, son till ekebybryggaren Erik Nilsson. Han var född mongolid och var en väldigt snäll kille. Nästan varje kväll höll han till vid biografen och Elsies Kiosk och blandade sig gärna med oss andra där. Han var väldigt fotbollsintresserad och drog gärna sina historier om hur han gjorde mål så att hela målnätet stod som en strut. Någon ur Skromberga Blåsorkester hade gett honom en gammal avlagd trumpet och en mössa med emblem i och när det var dags för orkestern att träna i lokalen på Blåskulla, så var det alltid någon som hämtade upp honom så att han fick vara med. När sedan orkestern var ute och spelade i byn, gick alltid Jalle först med sin mössa och trumpet. Vid tillfällen då orkestern stod stilla och spelade, så hjälpte Jalle alltid till att dirigera.

När jag nu kom att nämna dessa personer som var allmänt kända i byn, så måste jag också skriva några ord om John Möller. John var en förståndshandikappad man i sextioårsåldern, men hade eget boende på ovanvåningen av ett hus som låg mellan Sigvard Eliassons Trävaruaffär och Asps Café Hörnan i hörnet av Södergatan - Storgatan. Han arbetade som hjälpreda hos Asps och skötte olika mindre transporter mellan bageriet på Södergatan och nämnda Café Hörnan med hjälp av en cykelkärra som han drog för hand. John kunde nämligen inte cykla. Han skötte också trädgårdarna, både vid bageriet och vid caféet. På detta vis kände han att han hade ett riktigt arbete, och tjänade dessutom någon krona som säkert var ett välkommet tillskott till pensionen. På kvällarna höll även han till nere vid Elsies kiosk. Alltid lika välklädd med kostym, överrock och hatt, som han hela tiden gick och putsade på.

På den tiden var ju även personer, som kanske inte var som oss andra, ute i byn och hade någon liten arbetsuppgift samt ett eget litet boende. Inte som i dag när de tas omhand av myndigheter på olika sätt. Då gjorde de ju lite nytta också. Blixts bageri hade t.ex. en man som hette Ture som hjälpte till med lite lättare sysslor där, och på Kommungården fanns en som kallades för ”Kalle Kula”. Varför han kallades så vet jag inte. Han hjälpte till i stallarna där med lite enklare uppgifter och också med att sköta trädgården. Han bodde på ålderdomshemmet som låg bredvid gården. Min mor hade för övrigt ett gammalt foto från sin konfirmation och där var ”Kalle Kula” också med. Han var alltså född 1908 liksom min mor.

MALTE LARSSON, EN VÄLDIGT SPECIELL PERSON

Här vill jag till sist, men absolut inte minst, också nämna en man som hette Malte Larsson. Honom var det verkligen inte något fel på, varken psykiskt eller fysiskt. Han var innehavare av en av byns affärer och sålde både radioapparater, mopeder, cyklar och även bensin. En mångsysslare som är värd nästan en hel liten bok alldeles för sig själv. Han hade sin affär och verkstad mitt emot Konsum, nuvarande Ekeby Möbelaffär. På Maltes tomt ligger det numera hyreshus. Denna verkstad var också ett populärt tillhåll för oss mopedburna ungdomar. Malte Larsson hade en gång i tiden också körskola, där man kunde övningsköra för körkort på motorcykel. En motorkunnig man alltså, men en som inte var mycket för finverktyg, utan hellre använde hammare och skiftnyckel även till finliret.

Malte Larssons cykelaffär.

I verkstaden rådde för den oinvigde fullständigt kaos bland verktyg, maskiner och reservdelar, men Malte visste precis var han hade sina grejer. En sommaranställd pojke, som hette Kjell Johansson, tänkte en gång rymma upp lite i verkstaden och göra det lite mer arbetsvänligt, när Malte var ute på ett ärende. Det höll på att kosta honom jobbet. När Malte kom hem igen kände han nästan inte igen sin verkstad. Verktyg som hade legat på golvet och arbetsbänken just där Malte alltid utförde vissa jobb, var snyggt uppsatta på verktygstavlorna på väggarna och nu kunde han inte hitta någonting. Fast det dröjde inte många dagar förrän ordningen var återställd - enligt Maltes sätt att se det alltså.

Malte Larsson var också en nästan fanatisk nykterist och brukade ibland hålla olika kurser i Godtemplarehuset. Jag kommer ihåg en gång när han hade en genomgång med oss mopedister. Han skulle då förklara skillnaden mellan en tvåtakts- och en fyrtaktsmotor. Efter en väldigt lång och detaljrik förklaring, så var där en av oss åhörare som tyckte att det inte verkade vara någon skillnad alls mellan de bägge motortyperna och ställde därför frågan: ”Jamen, det är ju lika många takter i båda två, hur kan de då kallas för tvåtaktare- och fyrtaktare”? Malte stod och tittade på den frågande en stund och sedan vände han blicken mot planscherna som han hade till sin hjälp. Efter en stunds tänkande svarade han: ”Ja, det tycker jag faktiskt också är väldigt konstigt”.

Vid ett annat tillfälle hade en av oss mopedister köpt en transistorradio av märket Monark av Malte. Efter ett tag slutade den att fungera. Eftersom det var garanti kvar så lämnades den in för reparation. Malte tog emot radion och konstaterade kort: ”Jaha, det blir till att skicka den till Varberg”. Efter närmare tre månader kom den tillbaka. Då frågade ägaren varför det hade tagit så lång tid. Malte svarade: ”Jo, för den var full av Raggare”. ”Men att det tog så lång tid att få ut dem?”, blev då följdfrågan. ”Därför att det hade kommit en Ekvallare på tvären”, svarade Malte. Sedan var det nog pratat om detta. Den åsyftade Ekvall hette Bertil i förnamn och brukade ibland hjälpa till lite i verkstan och det var inte alltid Malte var nöjd med hans arbetstempo.

Bertil Ekvall brukade ofta komma till verkstan med en kompis som hette Bo Andersson, vanligen kallad ”Tinne”. Tinne brukade ha långa perioder mellan frisörbesöken och håret var ofta i längsta laget. En dag kom Bertil till verkstan utan sin kompis. Malte hajade då till och följde Bertil med en lite fundersam blick, varpå han stillsamt frågade: ”Har han inte fjällan med sig i dag”.

Ytterligare en lite komisk situation utspelades en gång när en annan av oss mopedister anlände till verkstan. Han hade haft oturen att välta med sin moped och hade då fått en ganska stor buckla i bensintanken. Malte studerade skadan och menade att det inte skulle vara några problem att fixa detta. När nämnde mopedist någon dag senare kom tillbaka för att hämta sin moped, så såg han att bucklan var kvar i tanken. Han kallade på Malte och undrade varför skadan inte var åtgärdad. Malte vände då på mopeden och visade andra sidan. Då hade Malte gjort en likadan buckla på den sidan och förklarade att nu var det hela symmetriskt, så nu skulle ingen lägga märke till det längre.

Ja, sådan var han, denne fantastiske Malte Larsson. Alla episoder som utspelades i hans verkstad var lika obetalbara allihop. Sådana sorglösa och speciella personer finns bara inte i dagens samhälle. Jag är helt säker på att alla i min årgång minns honom som en verklig glädjespridare. Vem kunde ens tänka tanken att stå och gnälla efter sysselsättning och underhållning när vi hade sådana ställen att hålla till på som Malte Larssons cykelverkstad. Därför menar jag att det är extra viktigt att låta eftervärlden få höra talas om honom, för när vi fyrtiotalister är borta, vem minns då ens att det har funnits en verkstad just där hyreshusen nu ligger.

MUSIKREVOLUTIONEN

När vi nu ändå har backat lite i tiden måste jag också berätta lite om den tidens musik och hur den nådde oss. Efter att tidigare bara ha lyssnat på ”Adress Rosenhill”, ”Valpen i fönstret” och liknande låtar på Sveriges Radio, så kom det att visas en film på Sagabiografen i Ekeby som hette ”Vänd dem inte ryggen”. Glenn Ford hade huvudrollen och den handlade om en skolklass med tuffa killar och tjejer, och klassens lärare spelades av Glenn Ford. Den filmen kom att stå som en symbol för femtiotalets ”revolution” och för den musik som skulle komma gälla ett bra tag framöver. En bit in i filmen handlade det om revolterande ungdomar i USA, om deras dans och deras musik. Dessa scener, där jag för första gången kom i kontakt med framtidens musik, ”Rock and Roll”, satte direkt djupa spår i alla oss tonåringar. Det var förstås ”Bill Haley and His Comets” som med sitt framträdande i denna film från 1955 för all framtid hade förändrat musikstilen!

Strax därefter dök det upp rockartister ur snart sagt varenda buske. Här hemma var namn som Rock Ragge, Little Gerhard, Rock Olga, Rock Boris med flera de som framträdde och sågs överallt. De riktigt stora kom dock utifrån. Här var det namn som Elvis Presley, Tommy Steele, Paul Anka, Chuck Berry, Jerry Lee Lewis, Little Richard, Fats Domino med flera i all oändlighet, som vi tonåringar dyrkade. Var dessa idoler än visade upp sig blev det kaos. Flickorna skrek sig hesa och svimmade bara deras idol tittade åt det hållet där de stod. Så småningom sorterade det dock upp sig och den slutlige segraren får det väl sägas ha varit Elvis Presley, även om en hel del av de andra fortfarande också hänger med. Hur det hade gått om Elvis hade fått leva vidare vet vi inte, men än i dag väller ju miljontals dollar in till hans efterlevande.

Sveriges Radio, som på den här tiden endast bestod av det vi i dag kallar P1, vägrade konsekvent att ta till sig den nya tidens musik. Vi ungdomar var då hänvisade till Radio Luxemburg. Den stationen låg man och lyssnade på långt utåt natten och jag vet inte hur många gånger man då hörde: ”This is Radio Luxemburg, the station of the stars”. På lördagskvällarna fanns det ett program som hette ”Top Ten” och detta program var mera än heligt för oss. Med medhavd transistorradio brukade vi olovandes smyga in och lyssna på programmet i ”jäskammaren” i Asps bageri. Där jästes brödet över en tvättgryta som eldades med ved och denna höll värmen långt utåt natten, så det var varmt och skönt där inne.

Ungdomars omättliga sug efter denna musik uppmärksammades emellertid snart av andra och det dröjde inte länge förrän det dök upp olika piratradiosändare. På fastlandet hade Sveriges Radio monopol, så därför fick de

hålla sig utanför gränsen. På en båt som hette M/S Cheeta 1, som låg ankrad på internationellt vatten ute i Öresund, startades en radiostation som hette Radio Mercur och utanför Stockholms skärgård startade ungefär samtidigt en som hette Radio Nord. Radio Mercur var en dansk sändare, som en dam vid namn Britt Wadner arbetade som reklamchef på och något år senare tog över. Den döptes då om till Radio Syd. Till att börja med spelades programmen in i en lägenhet i Landskrona och senare i Malmö. Banden kördes sedan med en liten båt ut till Cheeta. Senare hade man också direktsändningar från Cheeta som då också döptes om till M/S Cheeta 2.

Olof Palme, som vid den här tiden var kommunikationsminister, gjorde allt för att stoppa sändningarna. Britt Wadner fick efter lång rättslig kamp till slut ge upp trots starka protester från massor av människor. Hon dömdes också för illegal verksamhet och avtjänade sitt straff på kvinnofängelset i Hinseberg. Med detta åter till Ekeby.

SAMLINGSPLATSER OCH NÖJESSTÄLLEN

Samlingsplatserna utomhus blev alltså vid biografen eller vid Elsies Kiosk. Lite senare öppnades ytterligare en korvkiosk av ägarinnan till Anderssons Restaurang, som hette Alma Andersson. Restaurangen, som ibland kallades för Vita Hästen, låg där Matöppet nu ligger och var ett tillhåll för både dem som var några år äldre än oss samt för de gamla gubbarna som gärna tog sig en bir eller pilsner (ordet öl hörde man aldrig). Stället kallades därför också för Schappet av de flesta. Här var också möjlighet att hyra lokal för större fester. Där fanns även en del fastboende. Jag bodde där för övrigt själv en tid, då jag för första gången flyttade hemifrån. Den nya korvkiosken låg alldeles intill Schappet och tog så småningom över byns varmkorvförsäljning helt när Martins korvkiosk stängde.

Längre upp mot Norrevärn låg en annan samlingsplats som hette Nordbäcks Pensionat, men som allmänt kallades för ”Panget”. Huset hade från början varit Skrombergaverkets epidemisjukhus, men fungerade nu som samlingsplats för ungdomar som var från denna del av byn. Här fanns också spelautomater, minibowling och fikaservering. Även här fanns en hel del ungkarlar fastboende i egna rum. De hade helpension med både mat och boende.

Ett annat populärt ställe var Skromberga Folkets hus. Själv var jag lite för ung på femtiotalet för att platsa bland de mestadels mycket dansanta

besökarna, men man höll gärna till utanför då det för det mesta hände saker där också. Ibland kunde ju vissa personer komma ihop sig om olika saker där inne och då gick man ofta ut för att göra upp om saken på baksidan. Då hände det att byns fjärdingsman, Karl Jönsson, (av någon anledning kallad för ”Kal bir”) fick göra ett ingripande och skilja de stridslystna åt

Ibland ordnade SSU dans på Folkets hus. Dock kände jag och mina kompisar att vi inte passade in riktigt i detta sällskap. Här skulle man helst vara prydligt klädd för att passa in och vi gick för det mesta omkring i skinnjackor och jeans. Sedan var det ju lite politiskt färgat också, och politik var nog bland det jag var allra minst intresserad av i de här unga åren. Att dansa tyckte vi inte heller var så roligt på den tiden. Därför blev det att vi mest höll till på utsidan, och där var ofta en del killar med mopeder, senare också med bilar, som hoppades på att hitta någon som hade lust till lite sällskap på vägen hem efter dansen. Ibland hade jag också tur med detta och då blev ju kvällen ändå lyckad trots dåliga danskunskaper.

I början av femtiotalet var Folkets hus ett populärt tillhåll för familjer under sommaren. Då var där massor av aktiviteter med olika uppträden på utescenen. Denna är riven sedan många år och låg längst in i parken där parkeringen idag ligger. Här uppträdde bl.a. svajmastartister, trollkonstnärer, musiker och sångare. Det ordnades också små tävlingar. Jag minns att det en gång var en tävling mellan byns springpojkar. De hade sina cyklar med från sina respektive arbetsplatser. Det var cyklar som var utrustade

Utedansbanan “rotundran” i Skromberga Folkets Park.

med grövre hjul samt stora pakethållare både fram och bak. Tävlingen gick ut på att på kortast möjliga tid transportera ett antal lådor på cykeln runt en bana inne i parken. Den som vann fick komma upp på scenen och bli tilldelad ett litet pris.

I andra ändan av parken, mot Ekeby Trafikförenings garage, fanns en dansbana med tak över, en så kallad rotunda. Mellan denna och själva folketshusbyggnaden fanns det olika små skjul med aktiviteter såsom luftgevärsskytte, chokladhjul, porslinskrossning, lotterier med mera. Längre upp mot byggnaden fanns det bänkar som var uppställda runt en vacker plantering med små figurer i, och närmast byggnaden fanns det en uteservering. Här kunde man, om pengarna räckte, få en lemonad av far och sitta och njuta av sommarkvällen tillsammans med föräldrarna som tog en kopp kaffe.

På Folkets hus spelades det också revy. Bland annat började den sedermera rikskände komikern, Nisse Ahlroth, sin karriär här. Där fanns även underhållning av annat slag. En gång fick en person i publiken ett uppdrag där det gällde att åka ut i byn och få tag på en tusenlapp. Byns kände målare Lennart Nilsson utsågs, och en taxi stod till hans förfogande utanför. Han fick en timme på sig och en klocka startades. En tusenlapp var en ovanligt stor summa då och hela publiken satt i spänning under tiden annat utspelades på scenen. När det endast var någon minut kvar på timmen kom Lennart rusande in viftande med en tusenlapp. Det gick ett sus i publiken när den visades upp. Lennart berättade med andan i halsen att han hade farit runt med taxin i hela byn innan han slutligen hade fått låna en sedel av frisör Emil Persson.

FÖRSTRÖELSE OCH FESTLIGHETER

En annan stor festlighet var när det årliga ”Karnevalståget” skulle dra genom byn. Detta bestod av både hästdragna vagnar och lastbilar. På flaken fanns alla möjliga utklädda figurer. Klädseln var baserad på olika händelser som utspelats under året. Hade byns politiker ställt till med något så direkt fanns detta med på något av flaken. Väl utvalda flickor kunde presentera årets baddräktsmode på ett satiriskt vis. Skromberga Blåsorkester hade alltid en given plats i tåget. Ett år hade det tillkommit en ny lag angående tystgående trafik. Detta uppmärksammades genom att Lennart Lilja, en av byns ännu så länge få mopedister, hade engagerats och skruvat av mopedens ljuddämpare och visade på så sätt vad han tyckte om den nya lagen. Efteråt var det festligheter i Folkets hus.

Några dagar innan karnevalen hade Karl-Erik Thuvesson, innehavaren av firman Radio Service, kört runt i byn med sin högtalarbil och gjort alla uppmärksamma på de stundande festligheterna. Thuvesson körde själv bilen och vid sin sida hade han för det mesta ovan nämnde målaren Lennart Nilsson, som pratade i en mikrofon. Detta ekipage kunde vem som helst hyra om det var något man ville göra reklam för. Till exempel brukade Skromberga GIF göra reklam inför sina fotbollsmatcher, och inför valen brukade Socialdemokraterna hyra Thuvessons tjänster för att tala om för folk hur de skulle rösta och varför.

Under femtio- och en bit in på sextiotalet brukade vi på somrarna också få besök av ett ambulerande tivoli som hette Nilssons Nöjesfält. Detta drevs av familjen Nilsson som bestod av fyra bröder och deras åldriga moder. De var alla ganska mörka i hyn och det påstods att de härstammade från någon ”tattarsläkt”, fast själv undrade jag om de inte bara var solbrända av all utomhusvistelse. Tivolit var väldigt populärt bland byns ungar. Ursprungligen brukade det hyra in sig på ”Augusts stycke”, som vi kallade det. Ägaren till detta fält var lantbrukare August Pettersson. Själv hade jag lyckan att bo endast några tiotal meter från nämnda ”stycke” och tillbringade all möjlig och omöjlig tid med att hjälpa till med uppbyggnaden av tivolit. Detta bestod av ett antal tält med vackert mönstrat bomullstyg på en stomme av träställningar, samt en ganska stor karusell som kallades ”Blå Böljan”. I tälten inrymdes olika aktiviteter, till exempel, chokladtombola, luftgevärsskytte och lottförsäljningar. Belöningen för att man hade varit behjälplig med uppmonteringen var alltid ett antal fribiljetter till karusellen, som annars kostade tjugofem öre. Hade man varit riktigt flitig så kunde det handla om fem eller sex biljetter. Tivolit brukade ligga kvar cirka en vecka och sedan drog det vidare till nästa by. Senare kom det ligga på andra ställen, bland annat på hörnet mellan Bjerrings väg och Storgatan, där sedermera Riksbyggens hyreshus byggdes

Anledningen till att det inte längre fick ligga kvar på August Pettersons fält, var att August hade hyrt ut fältet till kringresande ”zigenare” vid ett par tillfällen, och att de hade lite svårt att sköta sig, vilket de kringboende hade klagat över. Dessa bildade senare en andelsfrysförening som köpte upp marken för att bygga ett fryshus där. I samband med detta fick August skriva på ett avtal där han förband sig att inte längre hyra ut resten av fältet till resande sällskap. Tyvärr, och till Valleberga-barnens stora besvikelse, tolkades detta så att det även innefattade ”Nilssons Nöjesfält”.

Efter detta händelserika och bekymmerslösa decennium i Ekeby som jag här kort har beskrivit, gled man sedan via militärtjänstgöringen över i

sextiotalet och allt lugnade ner sig. Nu kom det lite mera allvar in i bilden. De flesta som jag hade umgåtts med under femtiotalet hade nu träffat sina livspartners och börjat bilda familjer. Dock kommer jag aldrig att glömma denna sorglösa tid som jag fick förmånen att uppleva.

Minnen från Magnarpskolonin

Kjell Johansson

Året var 1949. Jag gick i andra klass och blev erbjuden en 6 veckors vistelse på Majblommans sommarkoloni i Magnarp. Det började med undersökning och lite prat med syster Elisabeth, vår skolsköterska i Ekeby. Efter vägning, mätning och mycket prat med mor om en massa saker jag inte kommer ihåg, blev jag en av de utvalda. Kanske en två veckors vistelse på Landskrona barnsjukhus för någon störning på hjärtat bidrog till uttagningen. Saken var klar, det var bara att vänta på juni månad och avresedag. Efter den dagen var man ganska så tuff, man berättade för alla man kände, även alla klasskamrater. När så tiden började närma sig avfärd, kom det andra tankar i huvudet på en tuff nioåring. Kunde man åka ifrån mor och far i sex veckor, lämna alla kompisar, klara sig själv, ingen att fråga om råd. Det var ju ändå sex mil hemifrån. Efter mycket övertalning där hemma förstod jag, loppet var kört, Magnarp nästa.

Dagen D kom, med packad väska och mor i sällskap cyklade vi ner till uppsamlingsplatsen vid Skromberga skola. Det var väl inte den roligaste dagen i mitt liv. Bussen åkte iväg med en massa olyckliga kolonister, och en massa vinkande mossor stod kvar i Ekeby. Efter en timmas busstur kom vi så fram till platsen, som skulle bli mitt nya hem i sex veckor, Magnarpskolonin. Avstigning från bussen, kontroll så att ingen rymt under bussturen. Presentation av våra nya mossor, tilldelning av sovplatser i tre salar, två för pojkar och en för flickor. Sedan fick man packa upp sina saker i ett litet skåp bredvid sängen, eller rättare sagt, tippa ner väskans innehåll i lådan. Installerade och klara blev det saft och bullar, sedan blev det tid för utforskning av stället.

Magnarpskolonin är verkligen ett paradis, tallskogen bakom, stor tomt för lekar och andra aktiviteter. Det var bara en smal väg förbi kolonin nästan utan trafik, ett stenkast till havet, ingen sandstrand, utan en storstenig kust. Det fanns massor av vildrosor på tomten, med sin underbara doft.

Bild från Magnarpskolonin. Stående: Kjell Bondesson.
Övre raden från vänster: Leif Olsson, Bernt Andersson, Stig Bondesson, okänd, Naimi Rosvall, okänd, Anita Nilsson, Christin Christoffersson, Sonja Wennerlund.
Främre raden från vänster: Rune Nilsson, Bertil Nilsson, Leif Kvist, Kjell Johansson, Mats Rosvall, Leif Bille, Bertil Viberg.

Fortfarande när jag känner denna blomdoft kommer alltid kolonin i mina tankar. Man började genast få en ljusare bild av framtiden. Sedan kom mardrömsnatten, den första på okänt ställe, öppna fönster, ljud från skogen och många snyftningar från hemlängtande ungar, inga undantag.

Dag två blev vi indelade i arbetslag för en del jobb som skulle skötas dagligen. Det var tre eller kanske fyra stycken som gick en kilometer till affären varje dag för att göra inköp för vår överlevnad. Bland annat två mjölkspannar, en fem liters som där alltid blev strid om, vem som skulle slita hem denna koloss till kolonin. Ett annat gäng skulle vara behjälpliga med lite städning, inne och utomhus. Några skulle hjälpa till med lite handräckning i köket. Vi skiftade sysslor varje vecka.

En dag på kollo var som följer, väckning klockan åtta, frukost med gröt, mackor och mjölk. Dagsverken och lek till klockan tolv då det var tid för middag. Efter middagsmålet var det tid för en timmes ryggläge i våra sängar. Upp för att äta, saft och bullar, sedan en promenad till vår strand en liten kilometer bort. Efter badet tillbaka till kolonin, därefter blev för det mesta att gå ut i skogen för att bygga på vår by med kojor som vi hade bakom kolonin. Kojorna var byggda av ihopflätade grenar och täckta av granris, golven var tjock grön mossa. Denna by av kojor som vi byggt, skulle sedan vaktas nästan dygnet runt för våra fiender från Reslövskolonin,

som vi tyvärr hade som grannar. Sedan å andra sidan var vi inte fiender hela tiden. En bit bort från kolonin var en liten naturhamn. Här hade en gammal fiskare Hult sin stora fiskeeka. Med denna eka gjorde många av kolonibarnen sin första båttur, en tio minuters rodd, med fiskare Hult vid årorna.

En stor dag var torsdagarna, för då kom fiskbilen med leverans, delvis till köket som kanske inte var så populärt. Fisk som mat var inte precis vad jag längtade efter på den tiden. Men han levererade även en massa fiskhuvuden för vårt krabbfiske. Detta krabbfiske med ett snöre och makrillhuvud var nog inledning till mitt fortsatta intresse för sportfiske, som fortfarande tar lite av min tid. Dock inte krabbfiske.

Efter en tid, kanske två veckor fick jag besök av mor och far i samband med en flyguppvisning på Barkåkra. En mycket dramatisk söndag, för det första slutade flyguppvisningen med att en så kallad flygande tunna gick i backen några kilometer därifrån vi stod, och piloten omkom. Sedan mot eftermiddagen var det tid för mor o far att lämna kolonin, det var nästan lika tragiskt som flyguppvisningen, men det var nog mest för min egen skull. Det blev en kväll och natt med mycket tankar. Dagen efter var allt lika kul igen.

Så flöt veckorna iväg i en rasande fart. Fyra kilo tyngre, brunbränd och vithårig var de så dags att lämna kolonin. Det blev lika trist att åka hem, som det var att åka dit sex veckor innan. Jag fick det stora nöjet att vistas i Magnarp även året efter. Jag känner det fortfarande som ett stort privilegium att ha upplevt dessa tolv veckor av mitt liv på kolonin i Magnarp Att majblomman sedan var tvungna att sälja kolonin kändes som en stor sorg för mig, och säkert många andra som har varit på kollo i Magnarp Vi kör fortfarande ner och tittar till stället på våra utflykter någon gång. Det liknar tyvärr ingen koloni längre. Reslövskolonin var fortfarande kvar när vi var i Magnarp sista gången.

Semester på Gran Canaria

Kerstin Persson

Den semester, som nog har gjort störst intryck på mig, är den som en barndoms- och arbetskamrat och jag gjorde till Gran Canaria 1965. Efter avslutad skolgång våren 1965 började vi båda arbeta på Svenska Handelsbanken i Helsingborg, min kompis på kontoret på Stortorget och jag på det kontor som då låg på Hälsovägen. Vi började arbeta på försommaren och fick det året rätt att ta ut ett par veckors semester.

Fram på hösten kom det erbjudande till alla anställda om att åka till Gran Canaria väldigt förmånligt. Resebyrån Nyman & Schultz, som hade kommit på visst obestånd, hade övertagits av Handelsbanken, som kom att driva firman under en tid. Det gavs nu möjlighet att bo i resebyråns helt nybyggda bungalows i San Augustin, helt utan kostnad. Flygresan från Bulltofta till Las Palmas var det enda som var och en fick betala och den var billig, jag tror den kostade några hundralappar.

Min kompis och jag nappade på det här omedelbart. Våra föräldrar var inte lika glada. Det här med att åka utomlands var mycket vågat för två tjejer på 20 år, som utan föräldrar inte varit på längre semester än camping i Torekov. Resan skulle dessutom gå med flyg och det var det inte många som hade provat på 1965. Efter många förmaningar och från vår sida viss övertalning var det klart för oss att åka.

Jag minns, att när vi tog tåget till Malmö i början av november, vid Allhelgonahelgen, var det en mild höst och eftersom vi skulle till varmare väder åkte vi i tunna kläder och skor utan häl. Det var två nervösa och oerfarna resenärer som kom till flygplatsen, och vi undrade vad vi hade gett oss in i. Bara att komma in i ett flygplan var en upplevelse och sedan var allt spännande.

Flygplanet hade en gång med tre stolar på ena sidan och två på den andra. Medelåldern på resten av passagerarna var nog mer än dubbelt vår ålder. Resan till Las Palmas tog sex timmar med detta propellerplan som inte flög alls så högt och fort som dagens flygplan. Det lilla vi kunde se av det som var under oss var overkligt. Jag kommer ihåg att när kaptenen berättade att vi var över Bryssel så tittade vi ner och det var otroligt vackert,

I en av de här bungalowerna bodde vi.

det var på kvällen och det var mycket vatten och många ljus. Allt var nytt och osäkert och lite skrämmande, jag vet att vi var imponerade av maten och dess förpackningar, de små paketen med salt och allt annat. Jag sparade några för att visa mina föräldrar som aldrig flugit. Hur som helst landade vi lyckligt och sent på kvällen anlände vi till våra bungalows.

Bungalowerna var som radhus som klättrade uppåt höjden och från dem var en otrolig utsikt över Atlanten där de låg väldigt nära stranden. I en annan bungalow bredvid bodde en dam, som var något äldre. Hon kom från Handelsbanken i Halmstad och tog genast hand om oss. Vi tre trivdes bra tillsammans och hade mycket trevligt. Runt om bungalowerna var det öken och allt som växte var konstbevattnat. Vi blev helt betagna av de stora julstjärnorna som fanns på området.

Så tillbringade vi några underbara veckor, jag minns inte om det var två eller tre. Det var ett riktigt lyxliv, tyckte vi, med härliga sovmorgnar och goda frukostar och vi blev verkligen uppassade. Några nöjen fanns inte här. Det fanns ett litet köpcenter med några små affärer och en restaurang dit vi gick och åt middag. I övrigt var det stranden och promenader som gällde och massor med sol och bad. Vi hade soligt och skönt väder hela tiden.

Det här var när Franco styrde i Spanien och det märktes även på stranden. På den patrullerade ofta tungt beväpnade soldater, vilket vi tyckte var mycket obehagligt. Det var till exempel förbjudet att solbada eller bada topless, då kunde man råka illa ut.

Vi gjorde några utflykter, bland annat en upp i bergen och en annan till Las Palmas och tittade på katedralen och livet i staden. Vi gillade inte be-

Utsikten och kompisen och jag.

söket i staden eftersom våra blonda kalufser väckte alltför mycket intresse. Vi blev däremot mycket förtjusta i spanjorernas Paella och vi fick även tycke för Sangria.

Vid tiden för hemresan såg vi båda ut som pepparkaksgummor. Flygturen med propellerplanet hem gick bra, även om den var lite guppig och tog två timmar mer än nerresan. Anledningen var att det var motvind till Sverige. Väl där landade vi i Malmö, som under våra veckor hemifrån fått massor med snö. Det fanns inga ”gates”, utan en trappstege rullades fram till öppningen i flygplanet och ut klev vi i våra skor utan häl. Våra snälla föräldrar väntade på flygplatsen och mötte oss med varma kläder och stövlar. Jag vet att vi vid nästa dansafton stoltserade med våra solbrännor. Det var ganska ovanligt att man åkte på solsemester under den svenska vintern och detta var före solariernas tid.

Det var en oförglömlig semester, och mitt intresse för att resa hade väckts.

I Ekeby kyrkliga ungdomskrets på 1930-talet

Siri Sjögren

Någon gång på 30-talet samlade söndagsskollärarinnan, fröken Ester Malmsten, några flickor i Ekeby prästgård. De fick disponera ett rum på övervåningen där de satt och handarbetade. Deras alster såldes sedan tillsammans med kyrkliga syföreningens. Kyrkoherden dog 1938 men hans änka bodde kvar ett och ett halvt år och tjänsten sköttes av en annan präst. 1939 valdes ny kyrkoherde som flyttade hit 1940. Då startade han Ekeby kyrkliga ungdomskrets. Det var mest lantbrukardöttrar som var medlemmar men en och annan arbetareättling var också med.

En sommar spelade vi handboll. Vi tränade i en täppa på Gedsholm. Vi hade ju inga träningskläder utan kom i fina sommarklänningar. De stod inte rycken för armrörelserna så sedan fick vi gå i lappade kläder. Bårslövs församling hade också en ungdomskrets så för att bekanta oss med dem skulle vi mötas i handbollsmatcher. En gång i Ekeby och en gång i Bårslöv. Prästerna spelade också med. Det blev inte så lyckat för ingen ville ju förlora och vi blev osams om utgången. Dessutom kostade det två brutna fingrar.

Vi fortsatte också att handarbeta men nu hade vi egen auktion. Den anordnades i samband med en Luciafest. Luciafesten började med en gudstjänst i kyrkan. Sedan samlades vi i Ekeby skola. Där blev det Luciatåg och så spelade vi någon teaterpjäs i gymnastiksalen. Alla rymdes inte där så de övriga drack kaffe i skolsalarna och sedan fick de byta plats. Serveringen sköttes av Asps konditori. Pengarna från auktionen användes till olika ändamål. Kyrkan fick mässhakar och antependier och en brudkrona av silver.

Dessutom ordnades en fest för gamla i prästgården men det var nog inte förrän efter krigets slut när matransoneringen upphörde. Då delades församlingen in i olika delar och en del bjöds varje år. De som var 75 år och äldre blev bjudna. Vi skrev lappar med uppgift om tid och plats som vi

Ekeby prästgård.

sedan gick hem och lämnade till dem. Skjuts ordnades av bättre bemedlade herrar som hade bil.

Prästfrun ringde till olika lantbrukare och tiggde mjölk. Den fick vi redan kvällen innan så där fick vi grädde till kaffet och vispgrädde till chokladen. Vi dukade också kvällen före festen. Då tog vi bort alla mattor och bar ut en del möbler i verandan. Sedan satte vi upp långbord och dukade med pappersdukar. På morgonen började vi med att skära bröd och bre smörgåsar. Tre per person. En med skinka, en med ägg och sill och en med ost. På eftermiddagen när alla gästerna anlänt serverades kaffe o kakor. Efter det blev det Luciatåg och teaterpjäs. Sedan gick gubbarna ut en runda och damerna fick besöka toaletten inne. Det var ovant på den tiden att kunna ”gå ut” inne. Gubbarna blev förstås bjudna på rökverk. Under tiden hade vi bråttom i köket och kokade choklad som sedan serverades med smörgåsarna. När det var avklarat och vi hade diskat bjöds det på fruktsallad och godsaker.

Förmodligen mätta och belåtna var det sedan dags för hemfärd. Då fick de som kommit sist gå först för deras kläder hängde ytterst. Kyrkoherden konstaterade en gång att han aldrig haft en så fin hatt som den som blev kvar när alla hade åkt hem.

HUR VAR DET att vara *Ung i Skromberga och Ekeby under förra seklet*? Åtta personer berättar om sina minnen av detta och om ett samhälle som i väsentliga stycken skiljer sig från dagens – ett samhälle som kanske inte var direkt fattigt, men där knappheten på resurser ändå var påtaglig, vilket lyser igenom i flera av berättelserna. Vi möter också ett samhälle med andra traditioner och subkulturer än våra och med andra sociala koder och relationer. Förenklat kan man säga att det var ett samhälle vars ekonomiska grundbult bestod av Skrombergaverken – en kärna i tillvaron kring vilken allt annat snurrade i närmare eller mer avlägsna banor. Detta framgår också mycket tydligt i flera av berättelserna. Vi får emellertid också ta del av mycket, mycket annat; om minnen från badbussar till Rydebäck, om finska krigsbarn i Tågarp, om födelsekalas, skolavslutningar och bröllop, om televisionens intåg i bygden, om att arbeta på torrmjölksfabriken i Bjuv, om danser på Folkets hus, om trimmade NSU-mopeder, om skol- och arbetsresor med rälsbuss till det fjärran Landskrona, om en tid utan skolmåltider då lördagen var en lika självklar skoldag som andra vardagar, om traktorer som vevades igång, om original på bygden och smygrökning bak husen, om bagerier, kiosker och biografer, om lärare på skolor vars namn sedan länge försvunnit ur det allmänna medvetandet och om tältsemestrar i Vejbystrand och om vådliga resor på de sju haven.

Boken är resultatet av Skromberga Akademis och Centrum för Arbetarhistorias forskningscirkel som regelbundet träffats i de s.k. Gruvhusen i Skromberga. De åtta författarna är samtliga uppvuxna i Skromberga och Ekeby med omnejd. Deras berättelser är grupperade kring tre teman: minnen från skolgång, arbete och fritid. Som läsning i skolorna kan berättelserna ge underlag och fördjupning för arbeten och diskussioner om bland annat lokalhistoria, ungdomskultur och om arbetets historia. Självfallet kan den också rekommenderas till en lokalhistoriskt intresserad allmänhet.

Boken är redigerad av Lars Berggren och Hans Wallengren, båda historiker och forskare vid Lunds universitet.

CENTRUM FÖR ARBETARHISTORIA

Skromberga Akademi
dåtid - nutid - framtid

big bad books

ISBN: 978-91-979661-1-5